

Ο ΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Α'.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΙΑΝ

ΤΕΥΧΟΣ Ζ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 1880.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΙ ΡΩΣΣΟΙ ΕΝ ΣΕΒΑΣΤΟΥΠΟΛΕΙ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἄλλος χειρουργὸς ὁ δόκτωρ Κορζενέβσκη ἵσταται ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ νοσοκομείου, ἐπιστατῶν ἐπὶ τῆς ἐκκενώσεως τῶν φορείων. Ἡμέραν τινα τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἔρριπτεν ἐπὶ τῶν προμαχόνων χάλαζαν σφαιρῶν. Τὰ φορεῖα διεδέχοντο ἀλλήλα πεπληρωμένα τραυματιῶν θανάσιμως τετραυματισμένων. Ὁ δόκτωρ Πιροκὼφ προσκαλεῖ τὸν Κορζενέβσκη: «Ἐγὼ ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς σου ὅπως ἀποκόψω τὴν κνήμην τοῦ γενναίου τούτου,» λέγει πρὸς αὐτὸν δει-

κνύων συνάμα τὸ ἄπνουν σῶμα ἀνωτέρου ρώσου ἀξιωματικοῦ. Ἡ ἐγχειρίσις αὕτη—ἀφηγεῖται ὁ δόκτωρ Κορζενέβσκη—ἦτο μία τῶν φρικωδεστέρων ἐξ ὧν εἶδον ἐν τῷ βίῳ μου. Καὶ ὅμως ὁ χαλκέντερος Πιροκὼφ οὔτε κἂν εἰς τὸ χλωροφόρμιον κατέφυγεν ὅπως νεκρώσῃ τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἀτυχοῦς τραυματίου.

α Οἱ χειρουργοὶ καὶ οἱ ἱατροὶ—γράφει ὁ Ζαρουβέφ—παρουσιάζουν τὸ φρικωδέστερον θέαμα· δὲν ἠδύνατο δέ τις νὰ μὴ αἰσθανθῇ φρικίαν βλέπων αὐτοὺς μὲ τὴν αἱματοφύρτον κήρην ἐμπροσθέλλαν των καὶ ἔχοντας τὰς χεῖρας πάντοτε ἐρυθρὰς ἐκ προσφάτου ἐγχειρίσεως.»

Τὴν 7ην Ἰουνίου κατὰ τὴν ἀλωσιν τῶν Λευκῶν Ὀχυρωμάτων καὶ τὴν 18ην τοῦ αὐτοῦ κατὰ

τὴν ἀποτυχοῦσαν ἔφοδον τοῦ Μαλακῶφ ἀμφοτέροι οἱ στρατοὶ ὑπέστησαν φρικῶδεις ἀπωλείας. «Οἱ γάλλοι τραυματῖαι—γράφει ὁ συνταγματάρχης Πλονστίνσκη—ἔτεινον ἡμῖν ἰκετευτικῶς τὰς χεῖρας· οἱ δυστυχεῖς ἀπέθνησκον ἐκ τῆς δίψης· εὐρέθησαν πλεῖστοι φιλάνθρωποι καρδιαὶ ῥώσων στρατιωτῶν αἵτινες ἐπεθύμουν ἀντὶ πάσης θυσίας ὅπως προσέλθωσιν εἰς ἀρωγὴν τῶν πρὸ μιᾶς στιγμῆς θανασίμων τούτων ἐχθρῶν των, πλὴν ὁ προφανὴς κίνδυνος εἰς ὃν ἐβλεπον ὅτι ἤθελον ἐκθέσει ἑαυτοὺς ἐμετρίαζε τὴν φιλάνθρωπον αὐτῶν ταύτην ὁρμήν. Ἐν τούτοις ἐποιοῦν σημεῖον εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν ἀτυχῶν τούτων ὅπως πλησιάσωσι τοὺς ἡμετέρους προμαχώνας, δεικνύοντες αὐτοῖς ποτήρια πλήρη ὕδατος· ἕτεροι δὲ ἔσχον τὴν γενναιοφυλίαν νὰ καταβῶσι μέγχις αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ παραλάβωσι πολλοὺς ἐκ τῶν γάλλων τραυματιῶν, οὓς μετεκόμισαν εἰς τὰ ἡμέτερα νοσοκομεῖα.»

Ἐπὶ τέλους οἱ ἀντίπαλοι προέβαινον εἰς τὴν συνωμολόγησιν ὀλιγαῶρου ἀνακωχῆς· ἀσπλοὶ στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν οὐδετέραν ζώνην. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἐνησχολοῦντο εἰς τὸ πένθιμον ἔργον τῆς συλλογῆς τῶν νεκρῶν καὶ τραυματιῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ἐν τούτοις ἡ ἀνακωχὴ ἐπῆρχετο ἐνίοτε λίαν ἀργά· χιλιάδες νεκρῶν ἔκειντο θερμοὶ εἰσέτι ἐπὶ τοῦ πεδίου, βραδύτης δὲ ὥρων τινῶν ἐν τῇ συνωμολογήσει, αὐτῆς ἤρκει ὅπως ἐπιφέρῃ τὸν θάνατον ἀπείρων ἀγωνιόντων τραυματιῶν.

Αἱ βραχεῖαι αὗται ἀνακωχαὶ ἐχρησίμευσον ὥς μέσον ἐξοικειώσεως τῶν ἀντιπάλων στρατῶν. Ἐνῷ τὰ φορεῖα ἐξετέλουν τὸ ἔργον αὐτῶν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν οὐδετέραν ζώνην ἀξιωματικοὶ τῶν ἀντιπάλων στρατῶν καθίσταντο φίλοι, ἀδελφοί. Ἀντήλλασσαν σιγᾶρα, ἐπισκεπτήρια καὶ προέπινον εἰς ὑγείαν ἀλλήλων. Αὐτοὶ οἱ Ρῶσσοι ὁμολογοῦν ὅτι αἱ στολαὶ τῶν γάλλων ἀξιωματικῶν ἦσαν πάντοτε ἀνεπίληπτοι· τὰ δὲ λευκὰ χειρόκτια οὐδέποτε ἔλειπον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἐνῷ οἱ Ρῶσσοι δὲν ἦσαν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὅλως ἀνελλειπεῖς. Ὁ Ρῶσσος ἐθεώρει τὸν Γάλλον ὡς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς εὐγενείας καὶ τῆς λεπτότητος, ἐνῷ ἠσθάνετο πρὸς

τὸν σύμμαχον αὐτοῦ τὸν Ἀγγλον τὴν μεγαλητέραν ἀποτροπὴν. «Τὸ ἐπόμενον γεγονός καταδείκνυσι—λέγει ῥῶστος τις ἀξιωματικὸς—ὅσον οἱ Ἀγγλοὶ στεροῦνται λεπτότητος. Κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἀνακωχῆς Ἀγγλος τις στρατηγὸς ἔσχε τὴν ἀναίδειαν νὰ στήσῃ ἀπέναντι τῶν ἡμετέρων ὀχυρωμάτων παρμύγεθες τηλεσκόπιον καὶ κατασκοπεύῃ καὶ τὰς ἐλαχίστας αὐτῶν λεπτομερείας. Ἀνώτερος γάλλος ἀξιωματικὸς προσῆλθε τότε παρ' αὐτῷ καὶ τῷ ἀπηύθυνε δι' ὕφους ὀργίλου λίξεις τινας, μεθ' ὧν ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς ἀπέσυρε τὸ τηλεσκόπιόν του. Ἕτεροι δὲ γάλλοι ἀξιωματικοὶ μάρτυρες τῆς σκηνῆς ταύτης κατεμέμψαντο πικρότατα τῆς διαγωγῆς ταύτης τοῦ Ἀγγλου στρατηγοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ καίριαν παραβίασιν τῶν πολυεταίμων νόμων.»

... Τὸ φρικαλέον τοῦτο πῦρ ἐξηκολούθει ἐφ' ὀλοκλήρου· ἤδη μῆνας διευθυνόμενον κατὰ τῶν προμαχόνων τῆς Σεβαστουπόλεως. Ἐν τούτοις οὐδόλως ἡλαττοῦτο ἡ παρορμιώδης ἀνδρεία τῶν πολιορκουμένων. Ἡμίραν τινα τὸ ἐχθρὸν τηλεβόλον ἐκρόται μανιωδῶς· οἱ δὲ τραυματῖαι ἠριθμοῦντο ἀνὰ ἑκατοντάδας ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν. Ὁ λοχαγὸς τοῦ πυρροβολικοῦ Δαρμινίθσκη κατετρύχετο ὑπὸ τρομεροῦ πυρετοῦ καὶ ἐν τούτοις δὲν ἠννείε νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν θέσιν του. «Πῶς δὲν ὑπάγεις εἰς τὸ νοσοκομεῖον;» τῷ εἶπον οἱ συνάδελφοί του. «Προτίθεμαι νὰ πράξω τοῦτο ἀφοῦ τραυματισθῶ ὅπως θεραπεύσω καὶ τὴν πληγὴν καὶ τὸν πυρετὸν ἐνταυτῇ,» ἀπάντησεν ἀδιαφόρως ὁ γενναῖος λοχαγός.

Ἐν τούτοις πλεῖστοι στρατηγοὶ τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ εἶχον θανατηφόρας τραυματισθῇ, ἐπὶ δὲ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Μαλακῶφ ἔπεσον ἀλληλοδιαδόχως οἱ ναύαρχοι Κορνιλῶφ, Ἰστομίν καὶ Ναχιμῶφ. Ἡ δημοτικότης τοῦ τελευταίου τούτου ἦτο καταπληκτικὴ.

Κατὰ τὸ 1822 ἐποιήσατο ἐκτενεστάτας θαλασσοπορίας μετὰ τοῦ Λαζαρέφ, κατὰ τὸ 1828 παρέστη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ναυαρίνου, καὶ τέλος κατὰ τὸ 1853 αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὅστις κατεβύθισεν ἐν Σινώπῃ τὸν τουρκικὸν στόλον. Μετὰ τὴν ἀναγκαίαν κριθεῖσαν καταβύθισιν τοῦ ῥωσικοῦ στόλου ὁ Ναχιμῶφ ἔλαβε λίαν ἐνεργὴν μέ-

ρος ἐν τῇ διοργανώσει. τῆς ἀμύνης τῆς Σεβαστουπόλεως. Ὁ ἀτρόμητος οὗτος ναύαρχος—στρατηγὸς κατώρθωσε νὰ ἐνισχύσῃ ἐν τῷ πνεύματι τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ τὴν ἰδέαν, τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ Σεβαστούπολις ἦτον ἀνάλωτος. Ἡ ἀνδρεία αὐτοῦ ἔβαινε μέγχρις ἀληθοῦς ἡρωϊσμοῦ.

«Μιᾶ τῶν ἡμερῶν—ἀφηγεῖται ὁ συνταγματάρχης Βουλκερίνη—μὲ εἰδοποίησαν ὅτι ὁ ναύαρχος μὲ ἐξήτει. Ἀμέσως δὲ εὗρέθην ἐνώπιον στρατηγοῦ ὅλως ἀγνώστου δι' ἐμὲ, ὅστις μὲ ἀπήλυθε τὴν ποράκλησιν τοῦ νὰ ὁδηγήσω αὐτὸν εἰς τὸ ὁχύρωμα τοῦ Σβάρτς διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ· ὑπήκουσα αὐτῷ καὶ ἠρξάμεθα βαδίζοντες. Ἐθεώρησα μᾶλλον φρόνιμον ὅπως ὁδηγήσω τὸν ναύαρχον καὶ τὴν ὀλιγάριθμον αὐτοῦ συνοδείαν οὐχὶ διὰ τῆς ἔξωθεν τοῦ τείχους ἀλλὰ διὰ τῆς ὀπισθεν τῶν κανονοστοιχιῶν ἀγοῦσης ὁδοῦ. Ἄν ἐξέλεγον τὴν πρώτην ὁ ναύαρχος καὶ ἡ συνοδεία αὐτοῦ ἤθελον εὗρεθῇ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ πῦρ τῶν γάλλων στρατιωτῶν. «Πόθεν μὲ ὁδηγεῖς λοιπόν; ἐρώνησεν ὁ ναύαρχος, ἀναστέλλων τὴν πορείαν αὐτοῦ· τῷ ἐξήγησα τοὺς λόγους οἵτινες μὲ παραινούν ὅπως προτιμήσω τὴν ὁδὸν ταύτην.» «Σὲ συγχωρῶ, φίλε μου, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ ἥρωας, διότι ἀγνοεῖς ποῖον ὁδηγεῖς· μάθε λοιπόν ὅτι ὀνομάζομαι Νακιμῶφ καὶ οὐδέποτε παραδέχομαι νὰ βαδίζω κρυπτόμενος. Λάβε λοιπόν τὴν καλοσύνην νὰ λάβῃς τὴν διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους ἄγουσαν.»

Ὁ ἀτρόμητος οὗτος ἥρωας ἦτον ὁ Νακιμῶφ.

... Ὁ ῥῶσος στρατιώτης καθίσταται ἐν ὅτε λίαν εὐθυμος· ἡ εὐθυμία ὁμῶς αὐτοῦ διαφέρει μεγάλως τῆς τοῦ ζουάβου, τοῦ πιστοῦ τούτου τῶν Παρισίων τέκνου. Ἀντὶ τῶν θεάτρων καὶ εὐτελεστέρων καταγωγῶν εἰς ἃ ἐντρύφῃ ὁ παρισινός, ὁ ῥῶσος στρατιώτης εὐρίσκει ἡδονὴν ἐν τῷ ἀνεξαντλήτῳ θησαυρῷ τῶν ποιήσεων καὶ δημοτικῶν ᾠσμάτων.

Πολλοὶ δὲ ἡσχολοῦντο εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου ἐκφενδονιζομένων σφαιρῶν, ἃς ἀνεσκέυαζον καὶ ἐπέστρεφον πάλιν διὰ τῶν τηλεβόλων τῶν πρὸς τοὺς γάλλους. Δι' ἑκάστον δὲ χιλιόγραμμον τοιούτων σφαιρῶν ἃς παρέδιδον εἰς τὴν ἐπιμελητείαν ἐπληρῶνοντο ἐν

βούβλιον. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κερδοσκοπίας εὗρε πλείστους μιμητάς· ἦτο δὲ λίαν περίεργον θέαμα νὰ βλέπῃ τις αὐτοὺς συλλέγοντας ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας μετὰ τοσαύτης εὐθυμίας ὡςτανεὶ συνέλεγον γαιόμηλα ἐν τῷ πατρικῷ αὐτῶν κήπῳ.

Αἱ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν σχέσεις εἶχον καταστῆ λίαν ἐγκάρδιοι. Αἱ στερήσεις καὶ οἱ κίνδυνοι προσήγγιζον ἐπὶ μᾶλλον αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους. Ἀμφοτέρω, ὅτε ἀξιωματικὸς καὶ ὁ στρατιώτης, ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος. Αἱ κτηνώδεις ποιναὶ αἵτινες ἐπεβάλλοντο πρότερον τῷ στρατῷ ἤρξαντο βαθμηδὸν καταργούμεναι. Πολλὰ ὡσαύτως ἀπελευθερώσεις προεκλήθησαν ἐκ τῆς πολιορκίας τῆς Σεβαστουπόλεως. Ἴδου τί ἔγραφεν ὁ λοχαγὸς Λεσλῆ πρὸς τὴν ἐν Πετροπόλει ἀδελφὴν αὐτοῦ: «Ἀπαιτῶ παρὰ σοῦ, ἀγαπητή μου Ναδία, ὅπως μὴ μὲ ἀρνηθῇς τὴν χάριν ταύτην· λάβε δὲ ὑπ' ὄφιν σου ὅτι ἡ σκιά τοῦ ἐν Σεβαστουπόλει ἡρωϊκῶς πεσόντος πολυκλαύστου ἡμῶν ἀδελφοῦ Εὐγενείου θὰ σὲ ὀφείλῃ αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην· μὴ λείψῃς νὰ παρακαλέσῃς θερμῶς τὸν πατέρα ὅπως ἀπελευθερώσῃ πλέον τὸν Στάφανον εἰς ἀμοιβὴν τῆς μακρᾶς καὶ πιστῆς αὐτοῦ παρὰ τῷ ἀδελφῷ ἡμῶν ὑπηρεσίας. Οἱ δουλοπάροικαι ἡμῶν θὰ ἐλαττωθῶσι κατὰ μίαν φυγὴν. Δὲν θεωρῶ περιττὸν νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι ἔγραψον ἤδη εἰς τὸν πατέρα ὅτι, ἂν ὑποστῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὰ τείχη τῆς Σεβαστουπόλεως τὴν τύχην τοῦ Εὐγενείου, ἡ ὑστάτη παράκλησίς μου εἶναι: ἡ ἀπελευθέρωσις καὶ τοῦ ἰδικοῦ μου δούλου, τοῦ ἀγαπητοῦ μου Ἰβάν.»

Νομίζομεν ὅτι εἶναι πλέον καιρὸς ὅπως εἰπώμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν ἀτρόμητων «ναυτῶν τῆς Μαύρης θαλάσσης,» οἵτινες οὐδεμίαν ἐδοκίμασαν δυσκολίαν ὅπως μετασχηματισθῶσιν εἰς τακτικοὺς στρατιώτας τῆς ξηρᾶς, ὡς κατεδείχθη ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ἀλμας ἐν ᾗ κατὰ πρῶτον ὑπέστησαν τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός, ἐν τῇ ξηρᾷ τοῦλάχιστον. Οἱ ναῦται οὗτοι προὔχουσιν τὸν θαυμασμόν ἀπάντων τῶν συστρατιωτῶν αὐτῶν. Ἡ μετὰ τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν οἰκειότης ἦτον ἐξαιρετικὴ ἐν τούτοις τὸ τοιοῦτον οὐδόλως πα-

ρέβλαπτε τὴν πειθαρχίαν· ἤρκει ἐν ἀπλοῦν βλέμμα τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν ὅπως ριφθῶσιν εἰς τοὺς μεγαλειτέρους κινδύνους. Οἱ ἀνδρεῖς οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποκρύψουν τὴν δυσἀρέσκειαν αὐτῶν ὅποτε ἔδλεπον ἐαυτοὺς ἠναγκασμένους νὰ ὑπακούωσιν εἰς ἀξιωματικούς τοῦ χερσαίου στρατοῦ. Οἱ στρατιῶται οὗτοι ὧν ἡ διαγωγή ἦτον παραδειγματικὴ ὑπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἀξιωματικούς, καθίσταντο τύπος ἀπειθείας ὅποτε ἔθετον αὐτοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς προσώπων μὴ ἀπολαύοντων τῆς ἀγάπης αὐτῶν.

Δι' ἐτέραν κατηγορίαν τῶν πολιορκουμένων ἡ Σεβαστούπολις ἦτο τὸ ἐξιλαστήριον πῦρ. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἤρξατο ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ταύτης ὁ φρούραρχος προσήγαγε παρ' αὐτῷ πάντας τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Σεβαστουπόλεως καὶ εἶπεν αὐτοῖς: «Γνωρίζω ὅτι διεπράξατε ἐγκλήματα καὶ κατὰ τοῦ Ὑψίστου καὶ κατὰ τοῦ τσάρου· ἐν τούτοις ἔχω διαταγὴν ὅπως ἀπελευθερώσω ὑμᾶς καὶ προσκαλέσω νὰ ἀγωνισθῆτε καὶ ὑμεῖς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀπειλουμένης πατρίδος· ὁ Ὑψίστος θέλει συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματα ἐκείνου ὅστις θέλει πέσει ἐν τῷ ἡρωϊκῷ τούτῳ ἀγῶνι ἡ δὲ ἡμετέρα ἐκκλησία θέλει δεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Οἱ ἐπιζήτοντες θέλουσιν ἐπανακτήσει τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῶν ὡς ὑπέρμαχοι τοῦ θρόνου καὶ τῆς πατρίδος.» Οἱ λόγοι οὗτοι παρήγαγον παρὰ τοῖς ἀτυχέσι τούτοις ἀληθὴ ἐνθουσιασμόν. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἦσαν οἱ μᾶλλον ἀτρόμητοι πολεμισταί. Πλείονες τῶν ἡμίσεων τούτων ἀπωλέσθησαν ἐν τοῖς προμαχώσι. Πλείστοι δὲ ἐγένοντο ἄξιοι διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ γενναιοψυχίας των τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπονομῆς τοῦ παρασῆμου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Προκειμένου περὶ τοῦ μὴ στρατιωτικοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλομεν νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὰς πλήρους ἀφοσιώσεως ἐκείνας γυναῖκας αἵτινες οὐτως ζωοῦσαν ἐλάμβανον ὑπὲρ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀσθενῶν μέριμναν. Οὐδόλως ἐδίσταζον δὲ νὰ ριφοκινδυνεύωσι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πεδίοις ἤρκει νὰ ᾧσι βέβαιοι ὅτι ἤθελον ἀντικυρῖσαι πάσχουσάν τινα ὑπαρξιν.

... Ἡ εἰκὼν αὕτη ἦν παρέχομεν τῆς πο-

λεμικῆς ἐν Κριμαίᾳ ζωῆς ἥ ἦτον ὅλως ἀτελής ἂν δὲν εἰπώμεν καὶ ὀλίγα τινα περὶ τῶν αἰχμαλώτων. Οἱ γάλλοι ἀξιωματικοὶ οἵτινες εἶχον συλληφθῇ αἰχμαλῶται εἰς διαφόρους μάχας ἐτύγγανον ἐξαιρετικῆς παρὰ τῶν Ρώσων περιποίησεως. Οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ αἰχμαλωτισθέντες ρῶσσοι δὲν ἔπαυον ὁμιλοῦντες μετ' ἐπαίνων περὶ τῆς εὐγενεστάτης πρὸς αὐτοὺς τῶν Γάλλων συμπεριφορᾶς. Ὁ λοχαγὸς Δεσίνσκη συλληφθεὶς μετὰ τινων ἄλλων ἀξιωματικῶν ἀρηγεῖται διὰ μακρῶν τὸν εὐγενῆ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν πρὸς αὐτόν καὶ τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ τρόπον. «Αἱ λαμπρότεραι σκιναὶ τοῦ στρατοπέδου—γράφει—εἶχον τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν· ὁλόκληρος ὁρμαθὸς δὲ ὑπηρετῶν ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μας. Μόλις ἀρίχθημεν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀμέσως οἱ ἐπιστημότεροι τῶν γάλλων ἀξιωματικῶν προσῆλθον εἰς ἐπίσκεψίν μας· οἱ εὐγενεῖς οὗτοι Γάλλοι ἠθέλησαν νὰ μᾶς προσφέρωσι τὰς ἰδίας κλῖνας των· μᾶς παρεκάλεσαν δὲ ὅπως σύμμετάσχωμεν τοῦ ἰδίου δείπνου των. Ὁ στρατηγὸς Πελασιέ ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν ἐκάστου ἡμῶν ἰδιαιτέρον ὑπαπιστήν, ἀνέλαβε δὲ νὰ διευθύνῃ καὶ αὐτὰς τὰς πρὸς τὰς ἐν Σεβαστουπόλει συγγενεῖς ἐπιστολάς μας δι' ἰδιαιτέρων κηρύκων. Κατὰ τὸ δεῖπνον οἱ Γάλλοι ἐποίησαντο δύο προπώσεις αἵτινες συνεκίνησαν μεγάλως τοὺς ρῶσσους αἰχμαλώτους· ἡ πρώτη τούτων ἐγένετο εὐπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Β', ἡ δὲ δευτέρα εὐπὲρ τῶν ἐνδόξων ὑπερμάχων τῆς Σεβαστουπόλεως.»

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ λοχαγὸς Δεσίνσκη καὶ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ διατάχθησαν ὑπὸ τοῦ γάλλου ἀρχιστρατήγου ὅπως ἐτοιμασθῶσι νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Γαλλίαν. Ὁ διάπλους ἐγένετο διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου «Παναμά», ἐφ' οὗ οἱ Ρῶσσοι τῆς αὐτῆς ἔτυχον συμπαθοῦς ὑποδοχῆς. «Μετὰ τετραήμερον πορείαν—ἐξακολουθεῖ ὁ λοχαγὸς Δεσίνσκη—ἀρικόμεθα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡγγυροβολήσαμεν ἐν τῷ μαγευτικῷ Βοσπόρῳ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πλοίου ἔβωσαν ἡμῖν πολιτικὰς ἐνδυμασίας ὅπως ἀποφύγωμεν τὰς παρενοχλήσεις τῶν περιέργων. Ἐξήλθομεν εἰς τὴν ξηρὴν καὶ ἐπετάρημεν μετ' αὐτῶν τὰ μᾶλλον ἀξιοθέατα

τῆς ὀθωμανικῆς πρωτευούσης. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπεσκέσθημεν τὸ μεγαλοπρεπὲς τέμενος τῆς Ἀγίας Σοφίας οἱ μουσουλμάνοι ἐώρταζον τὴν γέννησιν τοῦ προφήτου· τὸ ἔνδον τοῦ τεμένους ἤστραπτεν ἐκ τῆς πολυτελείας. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ ἀτμόπλοιον «Πανάμα» ἤρε τὴν ἄγκυραν· κατηυθύνθημεν εἰς Τουλῶνα. Ὁ διοικητὴς τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως ἐδήλωσεν ἡμῖν ὅτι ἡμεθα ἐλεύθεροι νὰ ἐκλέξωμεν οἰανδήποτε πόλιν τῆς Γαλλίας ἣ θέλαμεν πρὸς διαμονήν, ἐκτός

Ο ΤΣΑΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Β΄.

τῶν Παρισίων, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μας ὅτι οὐδέποτε ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἠθέλομεν ἐγκαταλείψει τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. Ὡς πόλιν διαμονῆς ἐξελέξαμεν τὴν Ροέννην.»

Πλὴν οἱ αἰγμάλωτοι οὗτοι δὲν ἔμεινον ἐπὶ πολὺ ἐν Ροέννη. Συνομολογηθείσης μετ' ὀλίγου τῆς εἰρήνης ἀντηλλάγησαν μετὰ τῶν γάλλων αἰγμάλωτων. Πρὶν ἢ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς Γαλλίας ὁ Δεσίνσκη καὶ οἱ λοιποὶ ῥώσσοι ἀξιωματικοὶ ἐπεσκέσθησαν τοὺς Παρισίους καὶ παρουσιάστησαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα.

Διατρίψαντες δὲ ἐν αὐτῇ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἐπισκεφθέντες ἅπαντα τὰ ἀξιοθέατα αὐτῆς ἀνεχώρησαν εἰς Βερολίνον. Ἡ πόλις αὕτη—γράφει ὁ λοχαγὸς Δεσίνσκη—μᾶς ἐφάνη λίαν μελαγχολική. Μετὰ λύπης δὲ παρατηρήσαμεν ὅτι, καίτοι ἡ Πρωσσία ἐλέγετο καὶ ἦτο σύμμαχος μας, ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι, οἱ στρατιωτικοὶ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ κυβέρνησις μεγίστην ἐπεδείξατο πρὸς ἡμᾶς ψυχρότητα.

*
* *

... Ἡ ὑστάτη ἡμέρα τῆς Σεβαστουπόλεως ἐπέστη ἐπὶ τέλους. Τὸ τελευταῖον ἱπιστόδιον τῆς κρατερᾶς ταύτης πολιτορκίας ἦτον ἡ ἡρώϊκὴ ἄμυνα τῶν 60 Ρώσων ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Μαλακώφ. Ἡ κρατερά τούτων ἀντίστασις προεκάλεσε τὸν θαυμασμόν τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν. Δὲν λέγομεν μάλιστα ὑπερβολὴν ἂν εἰπώμεν, ὅτι κατὰ σύστασιν τοῦ Πελισιέ, ἀρχιστρατηγοῦ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐπαρασημοφόρησε τέσσαρας ἐκ τῶν ἀνδρείων ἀξιωματικῶν οἵτινες συμμετέσχον αὐτῆς. Ὁ ρώσικὸς στρατὸς καταβληθεὶς ὑπεχώρησε, ἀφοῦ προηγουμένως παρέδωκεν εἰς τὸ πύργον τὴν λαμπρὰν ταύτην πόλιν τῆς Κριμαίας. Ὅποτε δὲ ὁ ἀποχωρῶν ρώσικὸς στρατὸς εἶδε μακρόθεν τὴν προσφιλεῖ αὐτοῦ πόλιν πυρπολουμένην καὶ φωτίζουσαν τὰ πέριξ αὐτῆς διὰ τῆς πενθίμου ἐκείνης καὶ φρικαλέας λάμπειας ἥσθάνθη τὴν τρομερώτεραν ἀπόγνωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Πλὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς θανατηφόρου αὐτῶν λύπης ἡ εἰσδοχὴς τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης ἐπροξένησεν αὐτοῖς ἀνέκφραστον καὶ ἀπερίγραπτον ὄντως χαράν.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΛΕΓΚΩΜΑ

—
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΟΥΜΑΣ.

Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, ὁ περιφημότερος τῶν νεωτέρων μυθιστοριογράφων καὶ ἡ γονιμωτάτη ἀναντιρρήτως κεφαλὴ τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, ἐγεννήθη τὴν 24 ἰουλίου 1802, εἰς Βιλλέρ-Κοττερέτην, πολίτην τοῦ κομοῦ τῆς Αἴτνης. Ὁ πατὴρ

αὐτοῦ, μικρὸς γεννηθεὶς ἐν τῇ νήτῳ τοῦ Ἀγίου Δομίγκου ἐκ μιᾶς μαύρης παλλακίδος τοῦ Μαρκεσίου Παυλατεροῦ, ἦν ὁ πρῶτος τοῦ τοιοῦτου χρώματος ἄνθρωπος, ὅστις ἐφθάσε μέγχι τοῦ στρατηγικοῦ βαθμοῦ εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, διακριθεὶς εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας καὶ Αἰγύπτου ἕνεκα τοῦ εὐγενοῦς χαρακτῆρος καὶ τῆς ἡρώϊκῆς ἀνδρίας του, καὶ διοικήσας πολὺν χρόνον τὸν στρατὸν τῶν Ἀλπεων. Ἀλλ' ὑποκύψας εἰς τὰς περιπετείας καὶ τὰς ἀδύλους ἐκδράσεις τοῦ πολέμου, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἐξῆλθε βίον πτωχοῦ πλὴν τιμίου πολίτου ἐν τῇ εἰρημένῃ πολίχνῃ ἀποθανὼν τῷ 1807. Ὡς τοιοῦτος λοιπὸν δὲν ἀρῆκεν ἄλλην παρουσίαν εἰς τὸν οἶόν του, εἰμὴ τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός του, παρουσίαν ἄγονον πολλάκις.

Ἡ ἀνατροφή τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς ὁ ἴδιος περιγράφει αὐτὴν διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ζωηρότητος, ὑπῆρξε λίαν ἡμελημένη. Διότι ἡ μήτηρ του, περιπαθῶς ἀγαπῶσα αὐτὸν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὅλας τὰς ἐλπίδας τῆς στηρίζουσα, δὲν ἤθελε νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐναπιστεύθη τὴν ἀγωγὴν του εἰς τὸν ἐφημέριον τῆς πολίχνης, ὅστις εἰς μάτην ἠγωνίσθη ἐπὶ ἐξαιτίαν νὰ διδάσῃ αὐτὸν ὀλίγα Λατινικά· ὅσον δὲ διὰ τὴν ἀριθμητικὴν, ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ἐν τῇ βιογραφίᾳ του ὅτι τρεῖς διδάσκαλοι ἀπηλπίσθησαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, προσπαθοῦντες νὰ ἐμβάλωσιν εἰς τὴν κεφαλὴν του τὰς τέσσαρας αὐτῆς πράξεις. Ἀλλ' ἐὰν ἡθικῶς δὲν ἀνεπτύχθη ἀρκετὰ τότε, σωματικῶς ὁμως ἔκαμε μεγάλας προόδους. Μεγαλόσωμος καὶ ἰσχυρὸς, διέτρεχε τοὺς ἀγροὺς ὡς Τάρταρος, ἔτρεχεν ἐφιππος ὡς Ἀμαζών, ἐξιφομάχαι ὡς ἱππότης καὶ ἐγρονθοκόπει ὡς παλαιστής. Ἀπὸς ἀποζημίωσιν τῆς ἀτελοῦς ἀνατροφῆς μου, λέγει ὁ ἴδιος ἀφηγούμενος τὸν βίον του, κατεῖχον τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια δίδει ἡ ἀγροτικὴ ἀνατροφή· ἱππευον δηλαδὴ ἀνεξαιρέτως ὅλους τοὺς ἱππους, διέτρεχον περὶ δώδεκα λεύγας διὰ νὰ χορεύσω εἰς τινὰ χορὸν, μετεχειριζόμεν τὸ ξίφος καὶ τὸ πιστόλιον ἀρκετὰ ἐπιδεξιῶς, καὶ εἰς τριάκοντα βημάτων ἀπόστασιν σπανίως μὲ διέφευγε λαγῶς ἢ περδίκιον. »

Δυστυχῶς ὁμως τὰ προτόντα ταῦτα φαίνεται

ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύωσι πρὸς πόρον ζωῆς· διότι ἡμέραν τινὰ, εἰσελθοῦσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς τὸν κοιτῶνά του, τῷ ἀνήγγειλε δακρυχέουσα ὅτι ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ ὅ,τι εἶχε διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη των, καὶ ὅτι τῇ ἔμενον εἰς χειρὸς 253 μόνον φράγκα καὶ τινα ἀργυρᾶ σκεύη. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦν τότε εἰκοσαστής, ἀλλὰ πλήρης θάρρους καὶ νεανικῆς εὐτολμίας· καὶ λοιπὸν, λαβὼν ἐκ τῆς ποσότητος ταύτης τὰ πεντήκοντα τρία μόνον φράγκα, ἀνεχώρησε τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς Παρισίους πρὸς πορισμὸν χρημάτων, ἐλπίζων εἰς ἀρχαίους φίλους τοῦ πατρὸς του. Ἀλλ' οἱ φίλοι σήμερον εἰσι λίαν ἐπιλήσμονες, καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι, οἵτινες, εὕρισκόμενοι εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς βαθμίδας, ἔχουσιν ἄσχολίας πολλὰς· εἰς τρόπον ὥστε ὁ νέος λαθροθήρας τῆς Βιλλέρ-Κοτταρέτης, κατὰ πεπεισμένος πρότερον ὅτι ὁ κόσμος εἶναι κῆπος, ἐν ᾧ ὁρέπει τις χρυσᾶ ἄνθη, εἶδεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐψευσμένους τὰς ἐλπίδας του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐννοῇ ὅτι ἡ κοινωνία κατηγορεῖται πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ δέοντος.

Ἐν τούτοις οἱ πειρασμοὶ οὗτοι οὔτε πολὺ διήρκεσαν οὔτε δυσχερεῖς ἦσαν· διότι δὲν εἶχεν εἰσέτι τῷ χορηγηθῆ εὐκαιρία πρὸς κατανάλωσιν τῶν 53 φράγκων του, ὅτε, χάρις εἰς συστατικὴν τινα ἐπιστολὴν ἰσχυροῦ τινος ἐκλογέως πρὸς τὸν στρατηγὸν Φουά, ἀντιπρόσωπον τοῦ νομοῦ του, ἐγκατέστη, τὸν τρίτον μῆνα μετὰ τὴν εἰς Παρισίους ἀφίξιν του, εἰς τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον τοῦ Δουκὸς τῆς Λύρηλίας μὲ μηνιαῖον μισθὸν 400 φράγκων. Μὴ παρατρέξωμεν ὁμῶς ὅτι ὁ μέλων διάσημος συγγραφεὺς, εὗρεθεις εἰς θέσιν λίαν δυσχερῆ ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ, πρὸς ὃν ἦν συστημένος, ἔνεκα τῆς παντελοῦς σχεδὸν ἀμαθείας του, ἐσώθη παρ' ἐλπίδα τῆς δευτέρας ταύτης δυσχερείας χάρις εἰς τὴν καλλιγραφικὴν του ἱκανότητα. Ὁ ἄλλως εὐτελής λοιπὸν οὗτος μισθὸς ἐφάνη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πλοῦτος μέγας, διὸ ὡς καλὸς υἱὸς ἐσπευσε νὰ γράψῃ πρὸς τὴν μητέρα του νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους. Ἐκτοτε δὲ ἤρχισε μετὰ σπουδῆς καὶ καρτερίας νὰ καταγίνεται ἡμέραν καὶ νύκτα ὅπως μεταβάλλῃ τὴν ἀνατροφὴν του, καὶ εἰς τὰς πυρετώδεις ἐκείνας ἀγρυπνίας, εἰς ἃς ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ χάρις εἰς

τὴν σιδηρὰν κρασίην του, χρεωστεῖ, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, τὴν μέχρι τέλους τοῦ βίου του διατηρηθεῖσαν ἕξιν τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας, ἥτις καθίστα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς φίλους του ἀκατανόητα τὰ πολυειδῆ ἔργα του.

Τρία ἔτη διήρκεσεν ἡ ζωὴ αὕτη, ἔτη πόνων καὶ μόχθων ἀπείρων· τρία ἔτη βιαίας μελέτης, καθ' ἃ ἀνεδίφησεν ἀκορέστως φυσιολογίαν, ἀνατομίαν, ἱστορίαν, μυθιστορήματα καὶ ἄλλα· τρία ἔτη ἰσχυρογνώμονος πάλης, ἥτις ἠνάγκασε τὴν εἰμαρμένην νὰ κλίνη γόνυ πρὸ τῆς σιδηρᾶς ταύτης καὶ ἀκάμπτου θελήσεως. Ἐν τούτοις, συμπληρωθέντων τῶν ἑτῶν τῆς δοκιμασίας, εἰς τὸν μισθὸν του προσετέθησαν τριακόσια ἑπὶ φράγκα, λίαν ἀναγκαῖα δι' αὐτὸν, ἀρχήσαντα δαπανηράς τινος διασκεδάσεως. — Βλέπετε ἡ ποίησις, ἡ φαντασία παρασύρει ἐνίοτε τὸν ἄνθρωπον! — Συγχρόνως δὲ ἀπηλλάγη τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας τοῦ γραφείου.

Ἡ μανία τοῦ νὰ γίνῃ συγγραφεὺς δὲν ἤρχητε νὰ καταλάβῃ τὸν ζωηρὸν ἡμῶν νεανίαν· διὸ ἤρχισε νὰ γράφῃ κωμωδίας τινὰς καὶ δράματα, τῇ συνεργασίᾳ καὶ ἄλλων τινῶν φίλων του. Τὰ πρῶτά του δὲ ταῦτα δοκίμια μακρὰν ἔσχον ἐπιτυχίαν· ἀλλ' ὁ Δουμᾶς ἦτο ἐπίμονος, ἐνῶ δὲ προσεπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε κλίσιν ἄνευ κλήσεως, συμβεβηκός τι ἥλλαξε τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν ἄλλην, ἥτις προσῆψεν εἰς αὐτὸν μεγάλην δόξαν, παρήγαγε δὲ καὶ ἀποτελέσματα εὐάρεστα διὰ τὸ Γαλλικὸν θέατρον. Καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς βιογραφίας τοῦ νέου ἡμῶν δραματούργου ἐπιτραπήτω ἡμῖν ὅπως ἐνδιατρίψωμεν ὅσον δεῖ.

Ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1828 ἐπαισθητὴ ὁσμέραι καθίστατο ἡ ἀνάγκη δραματικῆς ἀνακινήσεως. Τὸ σκῆπτρον τοῦ Κορνηλίου καὶ τοῦ Ρακίνα, περιελθὼν εἰς τὰς χειρὰς τῶν τραγικῶν τῆς αὐτοκρατορίας Γιρονδίνων, ἐνέπνεεν ὅσον σέβας καὶ τὸ σκῆπτρον τοῦ ἸΑ' Λουδοβίκου εἰς τὰς χειρὰς τοῦ ἀσθενοῦς Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Τετρατῶδῃ δράματα μετὰ φόνων καὶ κακουργημάτων μεγίστων καὶ αἰσχροτάτων ἐπλημύρουν ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς σκηνῆς, χειροκροτούμενα ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐκείνου, τοῦ συνεργήσαντος εἰς τὰ κα-

κουργήματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀτημέλητος δραματικὴ τρομοκρατία, μετὰ τὰ Ἰουλιανὰ μάλιστα συμβεβηκότα, περὶ αὐτὴ καὶ χυδαία, ἐνερριζώθη ἐν τῷ μέσῳ κοινωνίας εὐρύθμου. Αἱματώδης καταρράκτης σφαγῶν, αἱμομιξιῶν, βιασμῶν, λαθραίων τοκετῶν κατέκλυσε τὸ θέατρον, ἀντιπροσωπευόμενον ἐν ἀπόπτῳ, οὕτως εἶπεῖν, εἰς τὴν φύσιν διὰ τῆς λαιμητόμου, ἐπιβαίνοντος τοῦ δημίου ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα ἀνemiγνύοντο μὲ προσωπεῖα καὶ μεταϊωνικὰς τελετάς, μὲ πληθὺν μανθῶν, θωράκων, σιδηρῶν χειρῶν, ξιφῶν, ἐγχειριδίων, μὲ πλεκτάς ἀναβάθρας καὶ μὲ παντοειδῆ δραματικὰ τεχνάσματα. Περί δὲ τῶν διαλόγων τοῦ δράματος, οὓς ἤθελέ τις νομίσει ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξερχόμενους χράνης, ἦσαν πάντοτε μονότονον κράμα χυδαιότητος καὶ ὄγκου, πλουσιώτερον λέξεων ἢ ἰδεῶν, καὶ γέμον τρομακτικῶν ὀρκῶν καὶ βλαστημιῶν.

Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ τέχνη καὶ ἡ ἔκφρασις ἰδέα ἐφαίνοντο ἀσπληντικῶς ἐπιδιώκουσαι τὰς ἀπὸ τῆς ὕλης συγκινήσεις καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἐκτίμησιν. Ἡ δραματικὴ αὕτη τρομοκρατία εἶχε πολλὴν ὁμοιότητα μὲ τὴν πολιτικὴν, καθότι εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ συστήματα ἡ αὐτὴ ἐπεκράτει βιαιότης καὶ χυδαία ἀντιδράσεις πρὸς πᾶσαν παράδοσιν, πρὸς πάντα κανόνα, πρὸς πᾶσαν ἐγκράτειαν, πρὸς πᾶσαν σωφροσύνην, καὶ τέλος πρὸς πᾶν ἔργον τοῦ πνεύματος καὶ τῆς γλώσσης. Εἰς ἀμφοτέρωτα τέλος τὰ συστήματα ταῦτα, πολιτικὴν καὶ θέατρον, ἀνευρίσκει τις μὲ τὴν αὐτὴν περὶ τὸ καινοτομεῖν ζέσιν τὸ αὐτὸ ἐλάττωμα τοῦ πραγματικοῦ παραδόξου. Τοιοῦτον λοιπὸν τὸ Γαλλικὸν θέατρον, περιμένον, ὡς εἶπεῖν, ἀνυπομόνως τὸν Μεσσίαν του· τοιαύτη ἡ ἐκδεδιητημένη σκηνή, ἡ δεομένη ἀναμορφωτῶν.

Οἱ πρῶτοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἐπαναστατικῆς ταύτης κρίσεως τοῦ θεάτρου ὑπῆρξαν ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγος. Ὁ μὲν, ἀνώτερος τοῦ δευτέρου κατὰ τὴν φαντασίαν καὶ εὐρεσιν καὶ γινώσκειν ἡθικῶν τινῶν παθῶν, ὁ δὲ, ἀνώτερος κατὰ τὴν τέχνην, τὴν καλλιλογίαν, τὸ ὕψος, τὴν ἀκριβείαν. Ὁ μὲν ἐνήργει διὰ τῆς φαντασίας, ὁ δὲ διὰ τῆς τέχνης· ὁ μὲν ζωηρὸς καὶ λαμπρὸς ἐν

τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀκριβής καὶ μεγαλοπρεπής. Μέγας λυρικός ποιητὴς ὁ Βίκτωρ Οὐγος, λογογράφος παρρησιασμένος μὲ γλαφυρὸν καὶ πλούσιον κάλαμον, ὁ Συγγραφεὺς τῶν Ὁδῶν καὶ τῶν τριστρόφων (ballades), τῶν Φύλλων τοῦ φθινοπώρου καὶ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, ὡς δραματογράφος μᾶς ἐφάνη πάντοτε ἐστερημένος πραγματικῆς καὶ ἐδραίας δυνάμεως. Ἐν τῷ δράματι ἀποβάλλει μέρος τῶν ἐλεονεκτιμάτων τοῦ, ἐνῷ διατηρεῖ ὅλα τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ, καὶ, (κατὰ παράδοξον ἰσχυρογνωμοσύνην, ἰδ' αὖν εἰς τοὺς ἐξόχους ἄνδρας, πολλὰκις ἐμμένοντας εἰς πᾶν ὅ,τι ἀναμύδιον αὐτοῖς), ὁ Βίκτωρ Οὐγος, ὅταν πλέον ἀποπλανᾶται τῆς δραματικῆς ὁδοῦ, τότε μᾶλλον ἐπιμένει εἰς τὴν πλάνην του. Ἀπὸ τοῦ Κρομβέλλου μέχρι τοῦ Ροῦ-Βλάς δύναται τις νὰ ἀπαριθμήσῃ μακρὰν σειρὰν συστηματικῶν σφαλμάτων.

Εἰ καὶ πολὺ κατώτερος ὁ Δουμάς τοῦ Οὐγοῦ ὡς συγγραφεὺς καὶ ὡς ποιητής, καθ' ἑμᾶς εἶναι ἀνώτερος ὡς δραματογράφος. Ἐπρὸς αὐτὸν μὲ πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια δὲν ἀποκτινύονται μὲ μεγάλαν γονιμότητα φαντασίας, μὲ δύναμιν εὐρίσκεως καὶ εἰκονομίας καὶ πρὸ πάντων δραματικοῦ πνεύματος, μὲ τὴν συναισθησὶν τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν ἀρκετὰ ζωηρὰν γινώσκειν αἰσθημάτων τινῶν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἀλλὰ στερεῖται πολλῶν πολυτίμων προσόντων, ἅτινα μόνον δίδουσι εἰς τὰ ἄλλα τοῦ δράματος προτερήματα ἰσχύον καὶ ζωὴν. Δὲν ἔχει ἐν τῷ γράφειν τὴν δύναμιν τοῦ χαρακτῆρος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὴν τοῦ λόγου χαρακτῆρα δύναται τις νὰ ἀποκτήσῃ μέχρι τινὸς βαθμοῦ διὰ τῆς φιλοπονίας· ἀλλὰ πάντοτε θέλει εἶσθαι ἐλλειπὴς εὐρείας βαθύτητος, ἀληθείας, ἀκριθείας, ἅτινα δύναται τις νὰ ἀρυσθῇ, οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἐπίπλαστον ζέσιν πυρετώδους ἐμπνεύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐνδελεχοῦς φιλοπονίας τοῦ νοός, ὅτε μὲν εἰς ἑαυτὸν ἀντανάκλωμένου ὅτε δὲ ἐκτός, ὅπως σπουδάζῃ ἐν τῷ παρελθόντι ἢ παρατηρήσῃ ἐν τῷ παρόντι τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁ Α. Δουμάς ἐπρόκειτο νὰ ἐκλέξῃ ἀπέναντι τοῦ προμελετομένου καὶ τοῦ αὐτοσχεδίου· προέκρινε λοιπὸν τὸ αὐτοσχεδίου, καὶ ἡ ἄσχεδισαν ἐν θέατρον. Ἀλλ' ὅς ἀναφέρωμεν

τὴν πρώτην ἀφορμὴν τοῦ νέου τούτου σταδίου.

Περὶ τὸ 1829 ἤθοποιοὶ Ἀγγλοὶ ἐλθόντες εἰς Παρισίους καὶ σκοποῦντες νὰ παραστήτωσι τραγωδίας τινὰς τοῦ Σαικσπέρου, ἀνῆγγειλον τὸν Ἀμλέτον. Ὁ ἐν σπέρματι δραματικὸς ἡμῶν, ἀνέκων εἰς τὴν σχολὴν τῆς ἐπιπολαίου φιλολογίας, ἔσπευσε νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν παράστασιν

τοῦ δράματος· ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης τοσοῦτον ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Σαικσπέρου, ὥστε πλεῖστα τεμάχια διετήρησεν ἀκολούθως εἰς τὴν μνήμην του. Ἀκούσωμεν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐκθέτοντος τὰς πρώτας ἐντυπώσεις, ἃς ἐπροξένησεν αὐτῷ ὁ Ἀμλέτος ἐπὶ σκηνῆς: αἴτι ποθέσατε, λέγει, τυφλὸν ἐκ γενετῆς καὶ τότε

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΟΥΜΑΣ.

πρῶτον ἀναλαμβάνοντα τὴν ὄρασιν, ἀνακαλύπτοντα κόσμον ὁλόκληρον, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν εἶχεν ἰδέαν· φαντάσθητε τὸν Ἀδὰμ ἐγειρόμενον μετὰ τὴν πλάσιν του καὶ κρατοῦντα ὑπὸ τοὺς πόδας τὴν πεποικιλμένην γῆν, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῇ τὸν ἀκτινοβόλον οὐρανὸν, περίεξ αὐτοῦ χρυσόμηλα δένδρα, μακρόθεν ὁρώμενον ποταμὸν μέγαν καὶ ἀργυροειδῆ, πλησίον δὲ αὐτοῦ τὴν νέαν, τὴν ὡραίαν, τὴν ἀγνὴν καὶ γυμνὴν

γυναῖκα, καὶ θέλετε λάβει ἰδίαν τῆς μαγικῆς Ἑδέμ, ἣν ἡ παράστασις τοῦ Ἀμλέτου ἠνέωξεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου . . . ὦ! ἰδοὺ ὅ,τι ἐζήτουν . . . Σαικσπέρου, σὲ εὐχαριστῶ!» Ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς δραματικοὺς ἀνέγνωσεν, ἐν οἷς καὶ τὸν Γαίτην καὶ Σχίλλερν, ἀποφασίσας ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης νὰ ἐπιδοθῇ καὶ νὰ ἐπιδώσῃ εἰς τὸ δραματικὸν στάδιον.

Μετὰ τὴν σύντονον ταύτην μελέτην, ἀπεφά-

σισεν ὁ Δουμᾶς νὰ δοκιμάσῃ ἐκ δευτέρου τὴν τύχην. Δυσαναγχετῶν νὰ βλέπῃ τὸ πρῶτον κλασικὸν δράμα του, τὴν Χρηστίνην. ὅπερ ὑπ' ἄλλων μὲν ἐπηνέθη, ὑπ' ἄλλων δὲ ἀπεδοκιμάσθη, κεκλεισμένον εἰς τὸ χροτοφυλάκιον τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου, ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ ρωμαντικὸν δράμα· ἀναγνώσας δὲ πρότινος καιροῦ τὸν βίον τοῦ Ἑρρίκου Γ' καὶ θελχθεὶς, ἀπεφάσισε νὰ τὸν θέσῃ ἐπὶ σκηνῆς. Ἐν διαστήματι τεσσάρων μηνῶν τὸ δράμα ἐσχηματίσθη, ἐγράφη καὶ ἐδόθη πρὸς παράστασιν, ἣτις ἐγένετο τὸ πρῶτον τὴν 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1829. Ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε λαμπρά· τὸ πλῆθος ἐχειροκρότει μακρινῶς, τινὲς δὲ καὶ ἐδάκρυον. Ὁ Δουμᾶς τῆς Αὐρηλίας, διατάξας νὰ τῷ ἐπιφυλάξωσιν ὀλόκληρον σειρὰν θεωρείων, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ στίφους ἡγεμόνων, ἡγεμονίδων, δουκῶν, δουκισσῶν, πρίσβεων, στρατηγῶν, κλπ. ἐτίμησε τὴν παράστασιν τοῦ εὐνοουμένου του ἀποστολέως, ὅστις αἰφνης τὴν ἐπαύριον μετεμορφώθη εἰς πρόσωπον μεγάλου σημασίας καὶ εἰς νόα ἀθάνατον, ὁ δὲ Κορνήλιος καὶ ὁ Ρακίνας ἔμεινον παρηγκωνισμένοι. Τὸ δράμα τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ θρίαμβος τοῦ νέου ποιητοῦ, καὶ ἐχάραξεν αὐτῷ τὸ στάδιον τοῦ βίου του. Τοῦ Ἑρρίκου Γ' ἡ ἐπιτυχία παρήγαγεν εἰς αὐτὸν 30,000 φράγκων, ὡς ἐπίμετρον δὲ ἐφορτάς καὶ ὑποδεξιώσεις ὑφ' ἀπάντων τῶν Παρισίων· διότι εἰς τὴν εὐδαίμονα Γαλλίαν οἱ συγγραφεῖς δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὴν δόξαν, καὶ τὸ κοινὸν δὲν περιορίζεται εἰς ξηροὺς ἐπαίνους, ἀλλ' ἐνθαρρύνει, ἀναγινώσκει καὶ ἐπαινεῖ. Θορυβηθεὶς ἐν τούτοις ὡς ἐκ τῆς αἰφνιδίου μεταβάσεώς του ἀπὸ τῆς ἀφανείας εἰς τὴν δόξαν, ὤρμησε ζωηρῶς ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἰς πολυτέλειαν ὑπερμετρον, ἤρχισε νὰ σπαταλᾷ ἀφειδῶς, ἔτρωγεν ὡς Λούκυλος καὶ ἐδίδοε σαρόαναπαλικά συνεχῶς γεύματα, ἐνεδύετο παράδοξα καὶ φαντασιώδη ἐνδύματα, καὶ ἐλάτρευεν ἀπλήστως τὸ ὠραῖον φύλον.

Μετὰ τὴν ἀπρόοπτον ταύτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἀλέξανδρος Δουμᾶς, ἀντὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν δραματικὴν αὐτοῦ τέχνην, προσεπάθησε δυστυχῶς νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ συγγράμματα του καὶ νὰ αὐξήσῃ τὰ χρηματικά του κε-

φάλαια. Ὁλιθερόν τῶνόντι νὰ βλέπῃ τις ἀνδρας μεγαλοφυεῖς ὡς ὁ Δουμᾶς, παραφερομένους ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς σπατάλης τοσοῦτον, ὥστε νὰ μεταχειρίζονται τὸ πνεῦμα, τὸ λαμπρὸν τοῦτο δῶρον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐμπόρευμα μᾶλλον καὶ τὴν φαντασίαν αὐτῶν ὡς τέχνην.

Μετὰ τὸν Ἑρρίκον Γ' καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τούτου εἰς ρωμαντικὸν δράμα μετασχηματισθεῖσαν Χριστίνην, ὁ Δουμᾶς ἔγραψε πλῆθὺν ἄλλων δραμάτων καὶ λοιπῶν, ἐξ ὧν ἀπορεῖ τις τί πρῶτον τί δ' ὀσστατον νὰ καταλέξῃ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαριθμήσωμεν τὴν πλῆθὺν τῶν ἔργων τοῦ ἀνεξαντλήτου κελάμου τοῦ Κ. Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ; Νὰ ἐμιλήσωμεν περὶ τοῦ τρομεροῦ δράματος ὁ Πύργος τῆς Νέσλης, περὶ τῆς Αἰκατερίνης Ὁβάρδ, τέρατος παραλογισμοῦ καὶ ἀπίθανότητος, ἢ περὶ τοῦ Ναπολέοντος, μελοδράματος πατριωτικοῦ καὶ ἀρειμανίου, ὅπερ ἐπηκολούθησε τὸ δράμα Κάρολος ὁ Γ', καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ἀντώνιος, ἔργον νευρωδὲς μὲν ἀλλὰ κακὸν, ἢ Θηρεσία καὶ πλῆθὺς ἄλλων. Ἄτινα, ἵνα μὴ γίνωμεν ὀχληροὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, δὲν ἐπιχειροῦμεθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν; Ἀλλ' ὁ Κ. Δουμᾶς δὲν ἔγραψε μόνον δράματα καὶ μελοδράματα, ἀλλὰ καὶ πολλὰς κωμωδίας, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ Κυρία Βελλίσλη εἶναι γεγραμμένη μετ' ἐξόχου εὐφυίας· ταύτην δὲ ἔγραψε περὶ τὸ 1833, μετὰ τὴν ἐξ Ἑλβετίας καὶ Ἰταλίας ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, ὅπου ἀπῆλθε πρὸς περιήγησιν.

Ὁ Δουμᾶς ἔγραψεν ἐπίσης δράματα μονόπρακτα ὡς ὁ Κεῖν, δράματα λογοποιδικά ὡς ὁ Πικουίλος. Ἐγραψεν ἀπειρα μυθιστορήματα, ἐπιφυλλίδας ἐφημερίδων καθ' ἑκατοστής, καὶ μόνον κατὰ τὸ 1840 ἐδημοσίευσεν εἰκοσιδύο τόμους εἰς 8ον. Ἐγραψε διὰ τῆς δεξιᾶς ἱστορίαν, ἣν φιλολογεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς! Ἐδημοσίευσεν ὁδοιπορικὰς ἀναμνήσεις, ἐν αἷς εὐρίσκει τις πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐπιθυμῆσαι, δράματα, ἐλεγεία, ἐκλογικά, εἰδύλλια, πολιτικὴν, γαστρονομίαν, στατιστικὴν, γεωγραφίαν, ἱστορίαν, εὐφυίαν, ἀπὸ ὅλα ἐν γένει, ἐξαιρουμένης τῆς ἀληθείας!

Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐγέννηθη μὲ τὸ ἱερὸν πῦρ, καὶ ἡ φύσις τῷ ἐχάρισε θαυμάσια προτερήματα, ἀλλ' ἐρριψοκινδύνευσεν αὐτὰ ἐπιδιώκων πλοῦτον, οὗτινος ποτὲ δὲν ἐφείσθη. Σπανίως δὲ διατρίβει εἰς Παρισίους ὁ παράδοξος οὗτος ἀνὴρ, ὅστις περιηγήθη ἅπαν τὴν ὑφήλιον. Τῷ 1860 ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα διέτριφεν ἀρκετὸν χρόνον καὶ λαθὼν πληροφορίας περὶ τοῦ ἡρώος τῆς ἡμέρας, τοῦ Γαριβάλδου, μεθ' οὗ καὶ ἐσχετίσθη, ἐγράψε τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἰωσήφ Γαριβάλδου, ἅτινα, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, συνεγράφησαν ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου τούτου στρατηγοῦ. Πάντες ὅμως γνωρίζουσι τὸ ὕψος τοῦ Δουμά, καὶ πάντες ἐννοοῦσιν ὅτι ὁ Γαριβάλδης, κατ' ὃν καιρὸν μάλιστα ἐξεδόθησαν τὰ ἀπομνημονεύματά του, δὲν εἶχε τὴν εὐκαιρίαν ὥστε καὶ νὰ συγγράφῃ. Ἐξ Ἑλλάδος, διαβάς διὰ τῆς ἡμετέρας μεγαλουπόλεως, ἐπεσκέφθη τὴν Ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἐκεῖθεν διὰ Βιέννης ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους, δημοσιεύσας τὸ τελευταῖον τῶν νεωτέρων ἀριστουργημάτων του, τοὺς Μοϊκανοὺς τῶν Παρισίων.

Ὁ ἐξοχὸς οὗτος τῆς Γαλλίας μυθιστοριογράφος προσέλαβε παρ' αὐτῷ ὡς ἰδιαιτέρον αὐτοῦ γραμματέα τὸν γνωστὸν τῷ δημοσίῳ τῆς ἡμετέρας πρωτεύουσας πολυμαθὴ ὁμογενὴ καὶ διακεκριμένον δημοσιογράφον κ. Θεόδωρον Κασάπην. Ὁ κ. Κασάπης ἡργάσθη παρὰ τῷ ἐξόχῳ τούτῳ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἀνδρὶ ἐπὶ ὁλόκληρον ἑπταετίαν, ἀπολαύων πάντοτε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως αὐτοῦ.

Διὰ τῆς παρ' αὐτῷ προσλήψεως τοῦ κ. Κασάπης ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς κατέδειξεν ὅτι ἀποδίδει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα τὴν προσήκουσαν ἐκείνῃ ἐκτίμησιν ἣν οὐδεὶς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας ἠρνήθη αὐτῷ.

Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, ὁ γονιμώτερος τοῦ αἰῶνος μυθιστοριογράφος, ὁ κατέχων τὸ ἀληθὲς ἐπίζηλον συστατικὸν τοῦ ἐκλέγειν τὰ ἐπιτυχέστερα θέματα ἡξιώθη τῶν ἐξοχωτέρων εὐρωπαϊκῶν παρασκήμων ἐν ταύτοις ἡ Γαλλικὴ κυβερνήσις δὲν ἀπένειμεν αὐτῷ εἰ μὴ μόνον τὴν ἀ-

πλουστάτην ταινίαν τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία δὲν ἠθέλησε νὰ τῷ ἀνοίξῃ τὰς θύρας τῆς ἡ λαμπρὰ αὕτη τιμὴ ἐπεφυλάσσετο τῷ υἱῷ τοῦ δαιμονίου ἀνδρός. Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς ἀπέβίωσε τέλος ἐν Ρῆμς παρὰ τὴν Διέππην, τῇ 5 Δεκεμβρίου 1870.

Χ. Σ.

ΠΕΡΙ ΑΡΤΟΥ

Οἱ ἐν ταῖς θεοῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Ρώμης ἀποθεωθέντας καθορῶντες λέγουσιν, ὅτι ἡ Δήμητρα εἶχεν ἀρτοποιεῖν, καὶ πρώτη ἐδίδαξε τὴν τέχνην τοῦ ἀρτοποιεῖν. Ὁ μυστικὸς αὐτῆς κάλαθος ἀναμφιβόλως ἦν ὁ δι' οὗ τοὺς ἄρτους εἵθιζεν ἔξω νὰ διανέμῃ. Ἀλλὰ δὲν ἦταν οἱ Ρωμαῖοι, οἱ πρῶτοι ταύτην ἀποθεώσαντες. Οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον ἐξ Ἑλλάδος τὴν ἀρτοποιίαν, ὡς καὶ τοὺς θεοὺς, τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας, καὶ τὴν ποίησιν. Δὲν ἦτον ἄρτος ὁ διατρέψας καὶ συντηρήσας ἅπαντας τοὺς ἐπιστήμους Ρωμαίους. Τὴν ἰδέαν τοῦ ἄρτου ἐκτήσαντο οἱ Ρωμαῖοι μόνον κατὰ τὸν πρὸς Περσέα, βασιλέα τῆς Μακεδονίας, πόλεμον. Ὁ Ρωμύλος καὶ Ρώμας, οἱ διάδοχοι τούτων βασιλεῖς, ὁ Κοριολάνος, ὁ Κιγγινάτος, ὁ Ρήγουλος, οὐδέποτε ἔφαγον ἄρτον. Ἡ Ρώμη ἐμέτρα μεγαλειτέραν ἢ πέντε ἑκατονταστηρίδων ζωῆν, ὅτε ὁ λαὸς ταύτης ἔμαθε παρὰ τῶν Ἑλλήνων, τὸ ἀρτοποιεῖν, καὶ ἀπαλλάγη τῆς μομφῆς τοῦ ἐρεβυνθοφαγεῖν.

Ὁ ἄρτος καὶ τὸ γάλα εἰσὶ τὰ μόνα τέλεια στοιχεῖα τῆς τοῦ ἀνθρώπου τροφῆς, ὡς περιέχοντα πᾶν τὸ ἀπαιτούμενον εἰς συντήρησιν τοῦ σώματος· ὁ δὲ ἄρτος ἐστὶ κρείττων τροφή εἰς τὸν νέον παρὰ τὸ γάλα, ὡς ἐνασχολῶν τοὺς ὀδόντας καὶ πάντα τὰ δι' αὐτῶν περιφρασσόμενα μέρη. Ὁ σπογγώδης ἄρτος, περιέχει 40 τοῖς ο]ο ὕδωρ, συνάπτει ἐν ἑαυτῷ βρωσιν καὶ πόσιν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπερπερεῖ τῶν διπύρων. Ὑπερτερρεῖ πρὸς τούτοις καὶ ὡς μάζα ἐν τῷ στομάχῳ, προωρισμένῃ νὰ ἐνεργῇ ἐπὶ μάζας, ὅπως προσηκόντως διαταγῇ καὶ κάμῃ τὴν δίδουσαν λειτουργίαν

αὐτοῦ· καὶ συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν σιλοποίησιν. Οἱ διὰ διπύρων ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τραφέντες μεγάλως ἐπιθυμοῦσι σπογγώδη ἄρτον, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν αἰσθάνονται οἱ ἀσθενεῖς, παρ' οἷς λόγῳ διαίτης ἐνίσταται ἀπαγορεύεται.

Τὸ σπογγοειδὲς τοῦ ἄρτου συνήθως παράγεται, ὡς εἴρηται, διὰ τῆς ζυμώσεως. Τὰ σφαιρίδια τῆς ἀμύλου ὑφίστανται τοιαύτην μεταβολήν, ὥστε ἀποχωρίζουσι μικρὰν ποσότητα ὀξυανθρακικοῦ αερίου. Τοῦτο δὲ, κωλυόμενον ἐκ τοῦ ἀνευδότου τῆς περιστοιχούτης κόλλας ἐξοιδάινει καὶ καθιστᾷ σπογγώδες τὸ φύραμα. Εἰς 100 μέρη σιτίου ἀλεύρου ὑπάρχουσι 72 μέρη ἀμύλου καὶ ὑπολείμματος, 10 κόλλας, 2 στέατος (Fat), καὶ 16 ὕδατος. Ἡ ἄρτοποιήσις ὁλοσχερῶς ἐξήρτηται ἐκ τῆς κόλλας, τῆς ἀμύλου, καὶ τοῦ ὑπολείμματος. Ἡ κόλλα ἐστὶ κολλώδης ὡς γλοιὸς καὶ ἐλαστικὴ, τὰ δὲ ἀμυλοσφαιρίδια εἰσὶν ὅλως ἀσυναφῆ ὡς τόσοι κόκκοι ἄμμου. Ἡ κόλλα διαβραχεῖσα καὶ εἰς θερμοκρασίαν 85 βαθμῶν τεθεῖσα ἄρχεται παραχοῆμα ν' ἀποσυντίθεται, καὶ νὰ μεταβάλῃ πᾶσαν ἄμυλον, μετ' ἧς συμμιγνύεται, πρῶτον μὲν εἰς δεξίνην (ἦτοι κόμμιον) ἔπειτα δὲ εἰς γλεῦκος. Ἐάν ἡ συνεπαφὴ διαρκέσῃ τινὲς ἡμέρας, ἄρχεται ὀργανικὴ ζωὴ, καὶ συγχρόνως τὸ γλεῦκος μεταβάλλεται εἰς οἰνόπνευμα καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τείνον νὰ ἐκρῦγῃ, κάμνει τὸ φύραμα ν' ἀναβῇ. Ἡ ἀρχαία αὕτη μέθοδος τοῦ ζυμοῦν τὸ φύραμα σώζεται ἐτι ἐν Πολωνίᾳ καὶ εἰς ἄλλα τινὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἐνέργεια εἶναι ἡ αὐτὴ, ἀλλὰ ταχύτερα, ὅταν μικρὸν τεμάχιον φυράματος ἥδη ζυμωθέντος συμμιγνύηται μετὰ νεωστὶ φυράθέντος ἀλεύρου, καὶ ἐτι ταχύτερα, ὅταν γίνηται χρῆσις δραστηρίων ζυμωτικῶν, ὡς τοῦ ζύθου καὶ τῆς ζυμίτιδος, ἢ τῆς γερμανικῆς ζυμίτιδος, ἣτις ἐστὶ δραστηριωτέρα πασῶν. Ὅπως ἡ χημικὴ αὕτη ἀλλοίωσις χωρήσῃ ὁμοιομόρφως καὶ ὁλοσχερῶς, ἀνάγκη ὅλα τὰ συστατικὰ τοῦ φυράματος νὰ ἔλθωσιν εἰς πλήρη πρὸς ἀλληλα συνάφειαν. Τοῦτο δὲ συνήθως γίνεται, διαιρουμένου τοῦ φυράματος διὰ τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν, ὅπερ κοπιαστικὸν καὶ ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν ὑγείαν τοῦ ζυμώνοντος ἀποβαίνει, καὶ εἰς τοὺς τρώγοντας τὸν ἄρτον ἀηδίαν προξενεῖ. Περαιτω-

θεῖσιν τῆς φυράσεως, ἕκαστον ἀμυλοσφαιρίδιον ἔχει λεπτὸν ὑμένια ὑγρᾶ· κόλλας, καὶ διὰ τῶν ἰξωδῶν ὑμένων συμπήγνυνται ὅλοι οἱ κόκκοι, καὶ ἡ χημικὴ ἐνέργεια ἀναπτύσσεται τότε κατ' ὅλην τὴν μάζαν τοῦ φυράματος. Κατὰ τῆς μεθόδου ταύτης προτείνονται τινες ἐνστάσεις. Ὁ κύριος σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ ἀναπτύξῃ ὠριτρίνον αἷριον πρὸς διάτασιν τοῦ ἄρτου, καὶ τοῦτο κατορθοῦται δι' ἀποσυνθέσεως μέρους τῶν οὐσιωδῶς θρεπτικῶν συστατικῶν τοῦ ἀλεύρου. Μέρους τῆς θρεπτικῆς οὐσίας τῆς ἀμύλου καὶ τῆς κόλλας ὑφίσταται ἀποσύνθεσις, καὶ γίνεται ἁμμωνία, οἰνόπνευμα, καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἐνθ' ὧς τὰ λοιπὰ μέρη μεταβάλλονται εἰς συστατικὰ δυνάμενα νὰ βλάψωσιν λεπτοὺς στομάχους. Τὰ εἰς πάντα ἐνζυμον ἄρτον περιεχόμενα ὀξέα συνεχῶς ἐπιρραΐζουσι τὰ παιδία, πάντοτε δὲ τοὺς δυσπεπτικούς, καὶ ἐνδέχεται δευτέρα ζύμωσις ν' ἀναπτυχθῇ ἐν τῷ στομάχῳ. Ἡ δὲ κόλλα ἀποβάλλει πᾶσαν αὐτῆς τὴν δύναμιν τοῦ παράγειν στερεοὺς καὶ ὑγιεῖς μῆς. Πρὸς ἄρσιν τῶν ἐνστάσεων ταύτων ὁ δόκτωρ Οὐάιτιγγ ἐπρότεινε πρό τινων ἐτῶν μέθοδον πρὸς κατασκευὴν σπογγώδους ἄζυμου ἄρτου. Ἀνέμιξεν ἐν τῷ φυράματι οὐχὶ ζύμη, ἢ ζυμίτιδα, ἀλλ' ὕδροχλωρικὸν ὀξύ, καὶ ὑπερανθρακικὴν σόδαν κατ' ἀναλογίαν, δυνάμενην νὰ παραγάγῃ κοινὸν ἅλας, δι' ἧς συνθέσεως, ἀραιρουμένου τοῦ ὀξυανθρακικοῦ αερίου, τὸ ἄζυμον καὶ ἀναλλοίωτον φύραμα δύναται νὰ διαταθῇ. Ἡ μέθοδος ἦτον εὐφρυνῆς καὶ γενικῶς παρεδέχθη, καὶ κατ' αὐτὴν μέχρις ἐσχάτων κατασκευάζετο ἄζυμος σπογγώδης ἄρτος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτης ἐπροτάνθη ἡ ἐνστάσις, ὅτι εὐθέως εἰσάγονται εἰς τὸν ἄρτον χημικὰ συστατικὰ, δυνάμενα νὰ κατασταθῶσιν ἐπιβλαβῆ, ἐάν κατὰ τύχην δέν φυλαχθῇ ἀκριθῶς ἡ ἀναλογία ἐν τῇ συνθέσει· πρὸς δὲ καὶ ὅτι ὁ οὕτω κατασκευαζόμενος ἄρτος ἐστὶν ἥττον σπογγώδης παρὰ τὸν συνήθη διὰ τῆς ζύμης.

Ἀλλὰ πρὸ ἐνός ἢ δύο ἐτῶν ὁ ἱατρὸς Δωύλγης κατώρθωσε διὰ μηχανικῆς ἐφευρέσεως νὰ εἰσπαγάγῃ εἰς τὸ φύραμα καθαρὸν ὠρισμένον αἷριον, δι' οὗ δύναται νὰ κατασκευασθῇ τέλειος σπογγώδης ἄρτος ἀνευ ζυμωτικῆς ἀλλοιώσεως, ἀνευ χημικοῦ μίγματος, καὶ δίχως παντάπασι νὰ

ψαύση ἡ χεὶρ τὸ φύραμα. Κοινοποιήσας τὴν μέθοδον, ἐζήτησεν ὑπὲρ αὐτῆς προνόμιον, καὶ δυνάμει αὐτοῦ συνέστησαν ἤδη ἐν Πορτσμουθ καὶ Δόκχεδ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Πήκ, Φρήν, καὶ Σα εὐρύχωρα ἀτμοκίνητα ἀρτοποιεῖα, κατασκευάζοντα «ἄρτον δι' ἀερίου» νόστιμον καὶ τέλειον· ἀλλὰ βραδύτερον δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ττον δαπανηρὸς τρόπος εἰς τὴν κατασκευὴν. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰ κηθέαστα τοῦ νέου τούτου ἀτμοκινήτου μηχανισμοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ εὐκόλως δύναται νὰ κατανοηθῇ ἐκ τῶν ὅσα διὰ βραχέων θέλομεν εἶπει.

Κατὰ τὸν συνήθη παραδεδεγμένον τρόπον εἰς παραγωγὴν τοῦ διὰ σοδόνερων ἀερίου σχηματίζεται ἐν εὐρεῖ δοχείῳ μακρὰν τοῦ φυράματος ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὅπερ εἰσάγεται εἰς μέγαν χάλκινον κύλινδρον περιέχοντα ὕδωρ καὶ ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τοῦ φυρατηρίου. Δι' ἰσχυρᾶς πιέσεως, προσκρατυνομένης διὰ τῆς ἐν τῷ φυρατηρίῳ εἰσαγωγῆς τοῦ αὐτοῦ ἀερίου, τὸ ἐν τῷ κυλίνδρῳ ὕδωρ ὑπερκορέννεται ἀερίου, ἥτοι μεταποιεῖται εἰς σοδόνερων ἐλεύθερον σόδα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, χύνεται ἄνωθεν δι' ἀγωγὸν ἀνάλογος ποσότης ἀλεύρου καὶ ἄλατος ἐν τῷ κεκλεισμένῳ φυρατηρίῳ ἔχοντι συμπεπυκνωμένην ἀτμοσφαιραν. Τὸ δὲ φυρατηρίον ἐστὶ κοίλη σφαῖρα ἐκ τηκτοῦ σιδήρου, ἐν ᾗ δύο σιδηροὶ βραχίονες περιστρέφονται περὶ ἄξονα στρεφόμενον διὰ τῆς ἀτμοκινήτου μηχανῆς. Τὸ ἀέριον μένει περιωρισμένον ἐτι ὑπὸ τὴν πίσιν, ἐν τῷ ὕδατι. Ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσάρων λεπτῶν, ἢ καὶ περισσότερον, ἀναλόγως τῆς ποιότητος τοῦ ἀλεύρου, ἀποπερατοῦται ἡ μετὰ τοῦ σοδόνερου φύρασις τοῦ ἀλεύρου. Μετὰ ταῦτα τὸ φύραμα ἐξέρχεται διὰ σωλῆνος βαθμηδὸν πλατυνομένου, καὶ τὸ ἀέριον ἐκτείνεται ἐν ἐκάστῳ πόρῳ τοῦ φυράματος, μηδὲν ἔκρηγνύμενον ἐκ τοῦ ἀποσυντιμιμένου ἀλεύρου, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὕδατος, ἅμα τῆς πίσεως αἰρομένης.

Τὸ φύραμα παρευθὺς ἐξοιδαίνεται, ἀφοῦ εἰσπέσῃ εἰς ἀγγεῖα ξύλινα ἢ ἐκ λευκοσιδήρου, ἅτινα κρατεῖ ἐν παιδίον ὑπὸ τὸν σωλῆνα, κόπτον τὸ μέτρον ἐκάστου ἄρτου (καρβελίου), ἅμα κατιόντος, καὶ θέτον αὐτὸ πάραυτα ἐπὶ τοῦ χεί-

λους τοῦ κλιβάνου, ὅστις εἶναι ἐν τῇ ἐτέρᾳ αὐτοῦ πλευρᾷ. Τὸ ἐπίπεδον τοῦ κλιβάνου ἐστὶ μακρὰ ἄλυσις, περιστρεφόμενη περὶ δύο τύμπανων ἢ διάστασις κανονίζεται ἀναλόγως τοῦ πάχους καὶ τῆς ιδιότητος τοῦ ψηθησομένου ἄρτου. Οἱ ἄρτοι τεθέντες ἐπὶ τοῦ ἐνὸς χεῖλους τοῦ κλιβάνου ἀμέσως ἄρχονται νὰ σύρωνται ἐν ὠρισμένη θερμότητι, καὶ μετὰ τὸν προσήκοντα χρόνον ἐξάγονται ὁμοιοφημένοι παρὰ τὴν θύραν, ἐξωθεν τῆς ὁποίας περιμένουσιν ἀμάξια νὰ μεταφέρωσιν τὸν ἄρτον εἰς τὴν ἀγοράν, ὥστε οὐδεμίᾳ χεὶρ ψαύει τὸν ἄρτον, μεχριστοῦ ψηθῇ.

Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης μία καὶ ἡμίσεια ὀρεκεῖ νὰ μεταβληθῇ σάκκος ἀλεύρου εἰς ἄρτον ἐντελῶς σπογγώδη, φέροντα ἀπαραμείωτα ὅλα τὰ θρεπτικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλεύρου. Κατὰ τὴν συνήθη μέθοδον ἀπαιτοῦνται τέσσαρες ἢ πέντε ὥραι, μόνον διὰ ν' ἀναβῇ τὸ φύραμα καὶ κατασταθῇ σπογγώδες. Ἡ παρατεταμένη αὕτη ἐπενέργεια τῆς θερμότητος καὶ ὑγρότητος εἰς πολλὰ εἶδη ἀλεύρου, ὡς τὸ ἐκ σίτου τοῦ συγκομισθέντος ἐν καιρῷ ὑγρασίας, ἄλλως ὑγιεινὰ, μεταβάλλει τὴν ἀμυλώδη οὐσίαν εἰς δεξίνην, καὶ ἐπὶ τήλους παράγει ἄρτον μελανόχρωμον καὶ ἐβρασμένον, ὅπερ θέλοντες ν' ἀπορύγωσιν οἱ ἀρτοποιοὶ καταφεύγουσιν εἰς τὴν στυπητήριαν. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην μέθοδον ὁ κίνδυνος οὗτος ἐκλείπει, καὶ ἄλευρον μηδὲν ὡς σχεδὸν χρησιμεῖον εἰς τὸν κοινὸν ἀρτοποιὸν δύναται νὰ δώσῃ ἐξαιρετὸν ἄρτον. Ὁ ἄζυμος, ἢ ἀερικὸς ἄρτος, ὡς ἰδίως ὀνομάζουσιν αὐτὸν, κατασκευαζόμενος κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ ἱατροῦ Δώγλη, ἀπηλλαγμένος παντὸς ὀξέος, ὅπερ πάντοτε ἐν τῷ ἐνζύμῳ ἄρτῳ ἀναγκαίως ἐνυπάρχει, ἀπεδείχθη ἤδη καὶ ἱαματικὸς εἰς πολυαριθμούς ἀσθενείας, προσερχομένους ἐξ ἐκκρίσεων ὀξωδῶν, ἢ ὀξώδους καταστάσεως τοῦ αἵματος. Ἡ ἔλλειψις παντὸς ὀξέος κάμνει τὸν ἄρτον νὰ φαίνεται κατὰ πρῶτον ὀλίγον ἀνίστος, ἀλλὰ ταχέως ἀναδεικνύει τὴν ἀξίαν του. Εἰς τῶν διασημοτάτων Ἀγγλῶν ἱατρῶν ἐρύλαξεν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας ἓνα ἐκ τούτων τῶν ἄρτων, καὶ ἀκολούθως διέταξε νὰ φέρωσιν αὐτὸν εἰς τὸ πρόγευμά του μεθ' ἐνὸς ἄρτου κοινῷ τῆς παρελθούσης ἡμέρας. Ὁ ἄζυμος ἄρτος ἐν τῇ πα-

λαιότητι αὐτοῦ ἐφαίνετο ἐγκαίρως τοῦ γθε-
σινου. Ἡ πεῖρα δὲ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἐκ τῶν ἐρ-
γατῶν οἱ τρώγοντες ἀερικὸν ἄρτον, τρώγουσι
περισσότερον, ἐνίοτε κατὰ τὸ ἥμισυ μεγαλειτέ-
ραν ποσότητα, καὶ καλῶς προγευματίζοντες, ὀ-
λίγον ὀρέγονται τοῦ κρέατος.

Εἰς ἐν τῶν ἐν Λονδίνῳ Νοσοκομείων οἱ πά-
σχοντες λαμβάνουσι πάντοτε προσδιωρισμένην
κατὰ βάρος ποσότητα ἄρτου. Ἐνζυμος ἄρτος καλ-
λίστης ποιότητος κατασκευάζεται ἐν τῷ νοσο-
κομείῳ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς πρὸς ἀσφάλειαν τῆς
καλῆς ποιότητος. Ἐκ τῆς χορηγουμένης εἰς τὰς
στοάς ποσότητος συλλέγεται καθεκάστην μίγξι-
ν πλεονασμα, ὅπερ δὲν ἡδυνήθησαν οἱ πάσχοντες
νὰ καταναλώσωσι. Πρὸ δύο μηνῶν εἰς δύο στοάς
εἰσῆχθη χάριν δοκιμῆς ὁ ἀερικὸς ἄρτος ἐν τῇ συ-
νήθει ποσότητι, καὶ τί παρατηρήθη; ὅτι οὐδὲ φυ-
χίον ἐπερίσσευσε νὰ συλλεχθῇ. Οἱ ἀσθενεῖς στο-
μαχοὶ οὐδέποτε βαρύνονται τὸ νῖον εἶδος τοῦ
ἄρτου· ὥστε ὁ ἄρτος οὗτος τείνει ν' αὐξήσῃ τὸν
λογαριασμόν τοῦ ἀρτοποιοῦ, καὶ νὰ ἐλαττώσῃ
τὸν τοῦ κρεωπώλου. Πωλεῖται δὲ σήμερον εἰς
τὴν αὐτὴν τιμὴν, εἰς ἣν καὶ ὁ κοινὸς ἄρτος, ἀλ-
λ' ἐπειδὴ ἡ κατασκευὴ αὐτοῦ ἀπαιτεῖ δυσχε-
ρὸν μηχανισμόν, πωλεῖται μόνον εἰς τὰ ἀρτο-
ποιεῖα καὶ σιτοπωλεῖα ὡς τὰ βιβλία ἐν τοῖς βι-
βλιοπωλείοις μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐκδότου. Ὁ
τρόπος οὗτος τοῦ κατασκευάζειν τὸν ἄρτον ἐστὶν
ἀναντιρρήτως προτιμότερος τῆς διὰ χειρῶν ἢ πο-
δῶν ζυμώσεως τοῦ φυράματος, ὡς καὶ τῆς μεθό-
δου τοῦ ἀποσυντιθέναι τὸν ἄρτον εἰς παραγω-
γὴν ἀερίου. Ἡ γενικευθεῖσα μεταλλαγή εἰς
τὴν ἀρτοποιίαν δὲν θέλει, ὡς φρενοῦσιν, ἐπιρ-
ρεάσαι τὰ συμφέροντα τῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο
ἀσχολουμένων ἀνθρώπων, ὅπερ καὶ ἀνεπικερδές
καὶ μὴ ὑγιὲς ἀποδεικνύεται τοῖς ἐργαζομένοις.
Οὐδαμοῦ πιστεύομεν οἱ ἐργάται ὑποφέρουσι πε-
ρισσότερους κόπους ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπως προμη-
θευθῶσι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Οἱ ἐν τοῖς ἀρτο-
ποιεῖσι ἐργαζόμενοι, ὡς καὶ ἄλλαι ἐργατικαὶ
τάξεις, συνεχῶς ἔρχονται εἰς διχοστασίαν μετὰ
τῶν κυρίων, ζητοῦντες ἐλάττωσιν τοῦ χρόνου τῆς
ἡμερησίας ἐργασίας. Οἱ περισσότερον ὑποφέρον-
τες, ὡς ἐξήχθη ἐκ τῶν ἐν μιᾷ συνόδῳ τοῦ Κοινο-

βουλίου συζητήσεων, εἶναι οἱ κνκφεῖς καὶ βα-
φεῖς. Μετὰ τούτους ἔρχονται οἱ ἐν Λονδίνῳ καὶ
εἰς ἄλλας τινὰς μεγαλουπόλεις τῆς Ἀγγλίας ἀ-
σχολούμενοι εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐνζύμου ἄρ-
του. Πολλοὶ τούτων ἐργάζονται νύκτα καὶ ἡ-
μέραν.

Ἀρχονται τῆς ἐργασίας τὴν κυριακὴν εἰς τὰς
11 τῆς νυκτός, καὶ τελειώνουσι τὴν δευτέραν εἰς
τὰς 4 μετὰ μεσημβρίαν. Τῶν ἄλλων ἀνθρώπων
κοιμωμένων, οὗτοι ὀρεῖλουσι νὰ προπαρασκευά-
σωσι τὸ φύραμα. Κατὰ δὲ τὴν ζήμωσιν τοῖς ἐ-
πιτρέπεται ἐπὶ τῶν σανίδων τοῦ ἀρτοποιείου
μίας ἢ μίας καὶ ἡμισείας ὥρας ἀνάπαυσιν, ἀλλ'
οὐχὶ βαθύς ὕπνισ, ἐν ᾧ φύσις ἐπιζητεῖ, φόβῳ
μὴ κοιμηθῶσιν ὑπὲρ τὸ δῖον, καὶ ὁ ἄρτος ἐνεί-
σῃ. Τὴν πρωίαν ὑποχρεοῦνται νὰ μοιράσωσιν εἰς
τὴν ἀγορὰν τοὺς φηθίντας ἄρτους· καὶ τοῦτο ἐ-
ξακολουθεῖ νυχθημερόν ὅλην τὴν ἐβδομάδα. Συ-
νεχῶς δὲ συμβαίνει τὴν πέμπτην ἡ ἐργασία νὰ
παρτείνεται ἀνετακτύτως ἀπὸ τῆς 11 νυ-
κτερινῆς ὥρας μέχρι τῆς ἑσπέρας τοῦ σαββάτου.
Πολλοὶ δὲ ὑποχρεοῦνται νὰ δουλεύωσι καὶ 4 ὥ-
ρας τὴν κυριακὴν, φθίνοντες ἐδῶδιμα διὰ τὸ γεῦ-
μα. Οὕτω λοιπὸν μέγας ἀριθμὸς ἀρτοποιούντων
ἐργατῶν ἐργάζονται 112 ὥρας ἐντὸς 6 ἡμερῶν
τῆς ἐβδομάδος κατ' ἀναλογίαν 48 ὥρας ἡμερου-
σίου ἐργασίας πρὸς 6 ἀναπαύσεως. Εἰς πολλὰ
ἀρτοποιεῖα οὕτω κακῶς ἔχουσι τὰ πράγματα,
εἰς τινὰ δὲ ἐτι χειρόν. Ὁ μισθὸς τῆς ἐβδομάδος
διὰ τοιαύτην ἐργασίαν εἶναι ἀπὸ 12—18 σιλ-
λίνια, καὶ μισθὸς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁ ἀν-
θρώπος.

Ἐκτὸς τῆς ὑπερβολικῆς ἐργασίας ὑπάρχουσιν
καὶ ἄλλα αἰτία πρὸς καταστροφὴν τῆς υγείας
τῶν δυστυχῶν τούτων ἐργατῶν. Ἐν Λονδίνῳ καὶ
εἰς ἄλλας μεγαλουπόλεις, ὅπου ὑπερτιμήθησαν
τὰ οἰκόπεδα, τὰ ἀρτοποιεῖα εἶναι ὅλα σχεδὸν ὑ-
πόγεια καὶ θερμὰ, φωτίζονται διὰ γαζίου, εἰν
ἀερίζονται, ἡ ἀτμοσφαῖρα μολύνεται, καὶ οἱ ἀν-
θρώποι ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀναθυμιάσεων πλავιέ-
ζουσιν ἐπὶ σανίδων διὰ ν' ἀρπάζωσιν ὀλιγοχρό-
νιον ἀνάπαυσιν. Ἐν τοιοῦτοις ἀρτοποιεῖσι κατὰ-
σκευάζεται ἡ μεγαλειτέρα ποσότης τοῦ ἐν Λον-
δίνῳ καταναλισκόμενου ἄρτου, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ

πλείστον ζυμώνεται διὰ τῶν ποδῶν. Ἐκ τῶν ἐν ἄρτοποιεῖσις ἐργαζομένων 14 μόνον εἰς τοὺς 100 ἔχουσιν ὄψιν ὑγιοῦς, ἐνῶ ἐκ τῶν ἔσω ἐργαζομένων λεπτουργῶν οἱ 70 εἰς τοὺς 100 εἶναι εὐρωστοί· 70 δὲ τοῖς 100 ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἄρτοποιεῖσις ἐργατῶν ἐστὶν ἀποδεδειγμένον, ὅτι πᾶσχοι σὺν ὑπὸ θετικῆς ἀθθενείας. Ἀπῆντησα, λέγει ἱατρός τις ἐκ Μαγχεστρίας, πλέον παρὰ δις τοσούτους ἀθθενεῖς, ὅσους μεταξὺ τῶν ἄλλων τεχνητῶν ὁμοῦ λαμβανομένων, ὄντος ἴσου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων ἐν ἐκάστη περιπτώσει. Περὶ μιᾶς ἐπιτροπῆς ἄρτοποιῶν ἐργατῶν, μεταθάντων παρ' αὐτῷ ὁ ἴδιος μάρτυς λέγει· «Ἦλθεν ἐν σώματι περὶ τὸ ἐσπέρας, καὶ ἐμβάντες εἰς μίαν αἴθουσαν, ἐνεποίουν οἶκτον καὶ φρίκην· διότι ἦσαν ὠχροὶ καὶ κατεσκληρότεροι, ἔχοντες τινες ἐξ αὐτῶν πελιδνὰ τὰ ὄμματα, καὶ ρυπαρὰν τὴν ἐσθῆτα. Ταῦτα πάντα παρίστων αὐτοὺς ὡς ἐκ τοῦ τάφου ἐξελθόντας.»

Ἐν τοῖς ἄρτοποιεῖσις ὁ ἐργάτης δύναται, ὡς ὑπολογίζουσι, νὰ δουλεύσῃ μέχρι τοῦ 40 ἔτους.

Ταῦτα δὲ πάντα δὲν προέρχονται ἰδίως ἐκ τῆς κερδοσκοπείας ἢ ἀπηνείας τῶν ἐργοδοτῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐπιπολαζούσης πενίας. Ὡστε ἡ ἀνωτέρω ἐφεύρεσις εἰς τὰς πολυαρίθμους πόλεις θέλει ἀποβῇ σωτήριος εἰς τὸν ἐργατικὸν πληθυσμὸν, ὅστις δύναται νὰ ζητήσῃ ἐπικερδέστερον ἐπάγγελμα.

A. P. P.

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ⁽¹⁾

Ἀναβαίνων πρώτην ἤδη φοράν τὴν ἑδραν τοῦ περικλεοῦς τούτου σωματείου τῆς εὐεργετικῆς ἀδελφότητος «ἡ Πρόδοσις», τῆς ὁποίας ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ καταγραφῶ καὶ γὰρ μέλος, ἔκρινον εὐλογον ἵνα ὁμιλήσω ὀλίγα τινα καὶ περὶ τῆς ὁσμῆραι κλονιζομένης Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, οὐχὶ ὑπὸ ξένων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν. Θέλω δὲ ἀναπτύξῃ τὸ μάθημα τοῦτο,

(1) Πραγματεία ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ τῆς ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι Εὐεργετικῆς Ἀδελφότητος «ἡ Πρόδοσις» ὑπὸ τοῦ αὐτόθι ἱεροψάλτου Νικολάου Ἰωαννίδου.

ἀπλῶς ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν· διότι ἂν ζητήσω ἵνα τὸ ἀναπτύξω ὑπὸ θεωρητικὴν ἢ πρακτικὴν ἔποψιν, τότε οἱ πλείστοι τῶν συναδελφῶν μου ὡς μὴ ἔχοντες γνώσεις ἀκριβεῖς τῆς μουσικῆς, ἠθελον μὲ κατακρίνει ὡς ὀχληρόν. Ἐπειδὴ δὲ πρόκειται καθαρῶς περὶ Ἐκκλ. μουσικῆς, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν αὐτὴν εἰς τὸν πρῶτον αἰῶνα μετὰ Χριστόν, διότι προγενεστέρως δὲν μᾶς σαφηνίζει ἡ ἱστορία ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι, τῷ 285 Π. Χ. Πτολεμαῖος ὁ φιλάδελφος ἐφεῦρε μουσικὴν σημειογραφίαν τῆς μουσικῆς, καὶ ὅτι εὐρών τοὺς ἤχους ἢ νόμους συγκαχυμένους διέταξε τοὺς σοφοὺς ἑλληνιστὰς τῶν ἐδράων τοὺς μεταφραστὰς τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἵνα συντάξωσι πάντα τὰ μέλη, ἐξ ὧν ἐποίησαν βιβλίον καλούμενον μουσικόν, μὴ σωζόμενον· ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, Πλάτωνος καὶ Πυθαγόρα, ἀναδρομικῶς ἀγλὺς καὶ σκότος καλύπτει τὴν ἱστορίαν περὶ τούτου τοῦ ζητήματος. Ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, οὕτω καὶ πᾶσαι αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μετέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἀλλαχθῶ· καθ' ὅτι ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν ἐπιγείων Μουσῶν καὶ χαρίτων τῶν πολλῶν αὐτῆς συγγραφέων μετέδιδου εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὰ διδάγματα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ἣτις θεόθεν βεβαίως ἐδόθη αὐτῇ. Ἡ εἰς Ἀσίαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μετάβασις, καὶ ἡ αὐτόθι τῶν ἀμέσως αὐτοῦ διαδόχων ἐγκατάστασις, μεγάλη καὶ σοφωτάτη ἐγένετο Ἀκαδημία, ἐξ ἧς ἡ τε τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα, καὶ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι διεδόθησαν πανταχοῦ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, καὶ κατέστη τοῖς πλείστοις τῶν μεγάλων τούτων χωρῶν λαοῖς ἀγέλως ἐν καὶ μία φωνὴ πᾶσιν· ἡ Ἑλληνική. Ὡστε γέγονε δήπου ὅτι φιλογενέστερον ἔγραψε μὲν ὁ Πλάτων, ἐπανελάβε δὲ καὶ Φίλων αὐτὸς, ὅτι «Μόνη ἡ Ἑλλάς ἀψευδῶς... ἀποτίκτει φωτὸν οὐράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἡκριδωμένον λογισμὸν, καὶ ἀκριβῆ ἐπιστήμην! ἐκ τῶν ἱερῶν τῆς νέας γραφῆς βιβλίων μανθάνομεν, ὅτι ἡ χρῆσις τῆς Μουσικῆς ἡ ψαλμωδία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦν εἰσηγμένη εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν, ὡς βλέπομεν τὸν μέγαν διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν Παῦλον προτρέποντα τοὺς πιστοὺς τῶν πρώτων ἐκκλησιῶν ἵνα «ἀπληρῶνται ἐν Πνεύματι, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νοουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες τῷ Θεῷ.» Καὶ ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῷ Κυρίῳ. Οὕτω καὶ ἐν ταῖς τῶν Ἀποστόλων διαταγαῖς ρητῶς διατάσσεται αἶνον πρὸς Θεὸν ἀναπέμπειν. Μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου, καὶ ἐν τῇ τοῦ Κυρίου Ἀναστασίῳ ἡμέρᾳ

τῆς Κυριακῆς, σπουδαιότερως ἀπαντᾷτε αἶνον ἀναπέμποντες τῷ Θεῷ. Οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐχρῶντο, ἢ ψαλμοῖς τῆς Π. Διαθήκης, ἢ ὕμνους ἰδίους ἐπὶ τούτῳ συντεταγμένους, ἐπὶ εὐχαριστίᾳ πρὸς Χριστὸν τὸν Σωτῆρα ἡμῶν· τὸ γὰρ τοῦ Ἀποστόλου τοῦτο ρητὸν ἀέν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις κτλ. φαίνεται πλὴν τῶν τοῦ Δαβὶδ καὶ ἰδίους ὕμνους σημαῖνον, συντεθειμένους ὑπὸ τῶν πρώτων χριστιανῶν. Καὶ ἀλλαχοῦ ρητῶς λέγει· «Ἐκαστος ἡμῶν ψαλμὸν ἔχει.» Καὶ ὁ Πλίνιος δὲ τῷ 98 ἔπειστορεῖ ὕμνον εἰς Χριστὸν καὶ εἰς Θεὸν ψαλλόμενον ἐξ ὑπνμοιδῆ. Καὶ ὡς περ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ οἱ εὐσεβεῖς ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ ἅς ἔλαβον παρὰ Θεοῦ εὐεργεσίας συνέταξε τὰς εὐχαριστηρίους αὐτῶν ᾠδὰς, ὡς ὁ Μέγας Μωϋσῆς, ἡ Ἄννα ἡ Προφῆτις, ὁ Ἰωνᾶς καὶ οἱ τρεῖς Παῖδες, οἱ μὲν διασωθέντες ἐκ τῆς καμίνου, ὁ δὲ ἐκ τοῦ κήτους, μάλιστα δὲ πάντων ὁ θαυμάσιος Δαβὶδ, ὃς τοὺς πλείους τῶν αὐτοῦ ψαλμῶν, μετὰ μέλους συνθεὶς προσφέρει τῷ Θεῷ πρὸς εὐχαριστίαν, ὧν παρ' αὐτοῦ ἐν διαφόροις καιροῖς, ἀπήλκυτε πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργετημάτων, οὕτω καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ὅτε ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία οἰκονομῶν τὰς πανηγύρεις τῶν μεγάλων ὁσπερικῶν ἑορτῶν, πρὸς ἀνάμνησιν τῶν μεγίστων δωρεῶν καὶ χαρίτων, ἃς ἐπέδωκεν ἡμῖν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας ὡς λέγει ὁ Κύριος Θεοδωρητός· «Φέρου τίςιν ἡμᾶς καὶ λύπαις μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, συζεύξας ὁ δημιουργήτης Θεὸς παρέσχεν ἡμῖν παρμυθίας ψυχῆς ἀφορμαῖς τὰς θείας ἐν μέτρῳ τεθηκώς ἑορτάς· αἱ γὰρ τούτων ὑποθέσεις, καὶ τῶν θεοσδότων ἡμᾶς ἀναμνησκουσι δωρεῶν, καὶ τὴν παντελῆ τῶν ἀνιερῶν προμηνύουσι λύσιν· τότε πολλοὶ τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας Πατέρων καὶ Διδασκάλων κατὰ ζῆλον καὶ μῆχιν τῶν ἀρχαίων ᾠδῶν καὶ τῶν ψαλμῶν τοῦ Προφητὰν· αὐτὸς οὐ μόνον πανηγυρικοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ ᾠδαὶς ἑμμετρα καὶ ᾠδὰς καὶ μέλη συνέταξαν, ὑμναλοῦντα τὸν Θεὸν μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας καὶ διὰ τῆς μουσικῆς μελωδίας εὐφραίνοντα τὸν εὐσεβῆ τοῦ Κυρίου λαόν.

Πάντες οἱ ἀρχαῖοι ὕμνοδοὶ ἡτένιζον καὶ ἐφάλλον τοὺς ὕμνους καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν μέλη κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους ἢ ἤχους, τοὺς ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν Ἀποστολικῶν ἀνδρῶν διαταχθέντας, καὶ διὰ τῆς παραδόσεως μέχρις ἡμῶν κειρατηκότας, διότι ἡ Ἐκκλησία μετὰ τὰ δόγματα δέχεται καὶ τὰς παραδόσεις, καὶ φυλάττει αὐτάς ἀπαραμειώτους ὡς καὶ τὰ δόγματα, διότι μαρτυροῦντες τῇ εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ λέγουσιν ὅτι ἂν φάλλωμεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς τετραπύ-

νου εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς εἰς τὸ ὁμοούσιον τοῦ υἱοῦ θέλωμεν σπᾶλλει, ἢ εἰς τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὴ εἰδότες ὡς προεῖπον ὅτι ἡ ἐκκλησία φυλάττει καὶ τὰς παραδόσεις ἀπαραμειώτους ὡς καὶ τὰ δόγματα. Πάντα τὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς Προσέμοια λεγόμενα τροπάρια καὶ οἱ Εἱρηαὶ καὶ τὰ πολλὰ τῶν ἄλλων τοιούτων μελωδῶν (καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀρχαιότατοι ὕμνοι) σύγκεινται ἐκ κώλων καὶ κομμάτων, ἄλλοτε μὲν ἴσων καὶ ὁμοίων καὶ ἀκαλύθως ὁμοζυγίως συντεθειμένων, ἄλλοτε δὲ εἰς ἄντα καὶ ἀνόμοια κῶλα καὶ ποικίλας στρωφάς διηρημένων καὶ συνακρωτίζοντων οἷον στίχους λυγοειδεῖς, ἐκ τῶν συλλαβῶν συμμετρῶς κατὰ τόνους ρυθμιζομένους. Τούτων τοίνυν ἕκαστον φάλλεται κατὰ τὸν ἤχον, ἢ νόμον, ἐμελουργήθη· εἰ δὲ τίς φάλλει τούτο τὸ Τροπάριον, ἢ ἑκείνον τὸν Εἱρημόν, κατ' ἄλλον ἤχον διάφορον τοῦ καθ' ὃν ὁ πρῶτος μελουργὸς ἐορῶνται αὐτά, καὶ αἱ λέξεις τότε καὶ ἡ Προσώδια, καὶ ἡ ἐννοια κατακερματίζονται, καὶ οἱ ρυθμοὶ ἀπόλλυται, καὶ ἡ ἀρμονία τοῦ μέλους λυομένη, ἀκρίαν ἐμποιεῖ καὶ τῷ φάλλοντι καὶ τοῖς ἀκούσιν. Οὕτω καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ Βασιλείου ψαλλόμενα μέλη, τοῖς αὐτοῖς ἤχοις ἢ νόμοις ἐφάλλοντο καθ' οὓς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν Ἀποστολικῶν ἀνδρῶν μελωδῆματα. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ Ἀναστάσιμα Τροπάρια τὸν αὐτὸν ἔχουσι ρυθμόν, ὃν καὶ τὰ τοῦ Ἀνατολίου πρὸ 300 ἐτῶν μελοποιηθέντα. Καὶ τὰ τοῦ Ρωμανοῦ δὲ τοῦ μελωδοῦ Κοντάκια, καὶ τὰ ἐπὶ Λαζαρίου τοῦ Παλαιστίνου Πασχάλια Τροπάρια, καὶ τὰ τοῦ ἱεροῦ Ἀνδρέου Κρήτης πλείστ' ὅσα πλήρη πνευματικῆς εὐφροσύνης καὶ χάριτος ἐτονίσθησαν καὶ ἐφάλλοντο, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τὴν σήμερον, ὡς τοῦτο δείκνυται ἐξ ὧν γράφει ὁ μνημονευθεὶς Δωρόθεος ἐν τῇ κβ'. διδακτικῇ αὐτοῦ Ἑρμηνείᾳ τινῶν ρητῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου φαλλομένην μετὰ Τροπαρίων εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα κτλ. Ἐκ τούτων δὲ τοῦ Γρηγορίου καὶ ὁ ἱερὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐμελοποίησεν ὃν καὶ ἡδὴ φάλλομεν Κανόνα τοῦ Πάσχα ἐν ἡγῶ πρώτῃ· μάλιστα καὶ σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βασιλικῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου Κανὼν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα εἰς ἤχον δ' πρὸς τὸ «Δεῦτε λαοὶ» μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ θασπεσίου Κοσμά, διδακτῆρος τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ, ᾧ δέσται δὲ λόγος ἐκ πατέρων διασωθεὶς καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς ὅτι πρῶτον ὁ θεὸς Κοσμάς ἀνέγνω τὸν ἴδιον Κανόνα, ὃν καὶ ἐπῆνεσεν ὁ μαθητῆς, εἰτα δὲ καὶ οὗτος ἀνέγνω τὸν παρ' αὐτοῦ ποιηθέντα, ἀλλ' ὅτε ἤκουσεν ὁ θεὸς Κοσμάς τὸ Τροπάριον «Νῦν πάντα πεπληρώται φωτός, οὐ-

ρηνός τε καὶ γῆ, καὶ τὰ καταχθόνια» τότε ὑπερ-
θαυμάσας καὶ ἐκπλαγεῖς. Καὶ σὺ ἔφη ἀδελφε
Ἰωάννη τὸ πᾶν ὅλον ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις συμ-
περιέλαβες, καὶ οὐδὲν ἀρῆκες ἔξωθεν ἤττημαι
γούν ἐγὼ, καὶ τὴν ἤτταν ὁμολογῶ· ὅθεν ὁ μὲν
σὸς Κανὼν ἐχέτω τὰ πρωτεῖα καὶ ἀριστεῖα, καὶ
ψαλλέσθω δημοσίως ἐν ταῖς τοῦ Χριστοῦ Ἐκ-
κλησίαις, (ὡς καὶ ψάλλεται μέχρι σήμερον) ὁ
δὲ ἐμὸς ἐν σκότει καὶ γωνίᾳ μενέτω, ὡς μὴ ἐν
φωτὶ ἄξιός διὰ τε τὰ νήματα, καὶ διὰ τὸν πεν-
θικὴν καὶ κλαυθμηρὸν ἦχον καθ' ὃν ἐμελοποιήθη,
ἀνάρμοστον πάντῃ ὄντα ἐν τῇ λαμπροτάτῃ καὶ
κοσμοχαρμυσύνῃ ἡμέρᾳ τῆς τοῦ Κυρίου Ἀνα-
στάσεως. Ὡστε λίαν καταφανεὶς ἐστίν, ὅτι καὶ
πρόπαλαι καὶ ἐπὶ τοῦ Δωροθέου καὶ ἐφεξῆς, οὐ
μόνον καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ χρῆσις ὑπῆρχεν τῶν
Τροπαρίων ἐν ταῖς Ἱεραῖς Ἀκολουθίαις τῆς Ἐκ-
κλησίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἦχους, ἡ
νῆμος, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, καὶ ταῦτα
ἐψάλλοντο, καθ' οὓς καὶ μέχρι σήμερον ψάλλον-
ται, ἅτινα κατὰ τὸν Ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν Παῦ-
λον λύκοι ἐν δέρμασι προβάτων, καὶ τὸ περίερ-
γον Ἑλλήνες ὁμογενεῖς τυφλῶς ὑπέκοντες εἰς
τὴν τοῦ συρμοῦ εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν ζητοῦσιν
ἵνα καταστρέψωσιν. Καίτοι δὲ οὐδεμία ἀνάγκη
ἵνα καὶ ἑαυτῶν ἀποσκιστῇσαντων ἀπὸ τῆς ὀρθο-
δόξου Ἐκκλησίας ἀρχαίων αἰρετικῶν φέρωμεν ἀ-
πόδειξιν, ἀλλ' ὅμως λέγομεν ὅτι καὶ τούτων αἱ
ψαῖαι τὸν αὐτὸν ἐτήρουν ρυθμὸν, οὕτω τὸ τῶν Ἀ-
ρειανῶν σωζόμενον κῦμα. «Ποῦ εἰσὶν οἱ λέγον-
τες τὰ τρία μίαν δύναμιν» συμπίπτει ἀκριβῶς
πρὸς τὸ τοῦ 6' ἡχοῦ «Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος ὥστε
κρίνον Κύριε καθ' ὃ πάντες καὶ ἐψάλλετο.»

Ὅτι δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ
ἡ αὐτὴ ἐστὶ καὶ ἡ διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ μελωδι-
κωτάτου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, αὕτη δὲ πάλιν
ὁμοία περὶ τὰ καθόλου τῇ πρώτῃ τῆς Ἀνα-
τολικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας Μουσικῆς μὴ δια-
φερούσης τῆς Ἑλληνικῆς τοσοῦτον ὅσον τινες τῶν
Εὐρωπαίων ὑπέλαβον μὴ εἰδότες αὐτήν, τοῦτο
καὶ ἐκ τῶν προειρημένων δείκνυται, καὶ ἐκ
τῶν ἐφεξῆς ὁρῶν γίνεται. Κατὰ τῆς Ὁρθόδο-
ξου Ἐκκλησίας ἐπῆλθον ἀπ' ἀρχῆς, καὶ καται-
γίδες αἰρετικῶν, καὶ προσητῆρες ψευδοδελφῶν,
καὶ διωγμῶν τοσοῦτω λαίλαπες, καὶ δορυκτῆ
τόρων χεῖμαρροι, καὶ παντοῖα ἑτερόδοξα ἔθνη,
βία καὶ ξίφει καὶ πιθεῖ καὶ λόγοις καὶ ὠρεαῖς
πολλὰ ἐμόγησαν συναλᾶσαν αὐτὴν πρὸς τὰς ἑαυ-
τῶν δοξασίας, ἀλλὰ τὸ Ὁρθόδοξον ἔθνος ἡμῶν,
οὐδὲν τῶν ξενικῶν τούτων ἐπιτηδευσμάτων ζη-
λῶσαν, ὡς ἄλλοι πολλοὶ τοῦτο ἐπαθον, ἔμεινεν
ἐν τῇ θεοκτίστῃ τῆς Ἐκκλησίας Κιβωτῷ διασω-
ζον, ὥσπερ τὸ ὀρθόδοξον αὐτοῦ φρόνημα, οὕτω

καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν μουσικὴν τῶν προγό-
νων αὐτοῦ, τρεφόμενον τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ἐν
ταῖς Ἀγίαις Γραφαῖς, ἐξ ὧν καὶ οἱ θεοὶ ὕμνω-
δοὶ ἐμελοποιοῦν τὰς θεοπρεπεῖς τῆς Ἐκκλησίας
ψαῖας. Καὶ αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀποστόλων
Παῦλος, ὡς πάνυ ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσ-
σης, ἐπίστατο πάντως εἰς τὴν Μουσικὴν, καὶ
Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὁ μηθητὴς αὐτοῦ, ἐγί-
νωσκεν ἀκριβῶς τὴν πατριὸν αὐτοῦ Ἑλληνικὴν
Μουσικὴν, καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι Πατέρες ἐξ Ἑλλή-
νων τὸ γένος ἔχοντες, τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς
καὶ οὗτοι ἦσαν εἰδήμονες. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερός
Κοσμᾶς, ὁ ἐξ Ἰταλίας εἰς Συρίαν αἰχμαλώτος
ἀπαχθεὶς καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Δαμασκηνοῦ
ἐρωτηθεὶς τίνα μουσικὴν ἐδίδασκε τὸν θεῖον αὐτοῦ
μαθητὴν; τὴν Ἑλληνικὴν βεβαίως, τὴν γὰρ Ἰ-
ταλίαν Ἑλλήνες ὠκουν, καὶ μεγάλη Ἑλλὰς αὕτη
ὠνομάζετο.

Εἴπομεν δὲ καὶ ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς Εὐ-
ρωπαϊκῆς Μουσικῆς, καθὼς περ τὰς τέχνας καὶ
τὰς ἐπιστήμας, καὶ πάντα τῆς παιδείας τὰ φῶτα
παρὰ τῶν Ἑλλήνων παραλαβόντες οἱ Εὐρωπαῖοι
ἐμαθον οὕτω καὶ τὴν Μουσικὴν αὐτῶν, οὐχ ὅμως
τὴν σήμερον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν ἐν χρήτει
οὔσαν διότι αὕτη εἶναι θεατρικὴ, καὶ ἰδοὺ ἡ δεῖ-
ξις. Τῆς μὲν Δύσεως ὁ πληθυσμὸς τὸ πάλαι κατὰ
μέγα μέρος συνέχευτο ἐκ φυλῶν βαρβάρων καὶ
νεηλύδων αἰτινες περὶ τὴν πτώσιν τῆς Δυτικῆς
Αὐτοκρατορίας, σμηνηδὸν ἐκ περάτων εἰς Εὐρώ-
πην συνέρρευσαν ἄγνωστοι, πλανήτιδες, ἀκέφα-
λοι, φερένικοι ἀμαθεῖς, ἄνευ ἱστορίας καὶ στε-
ρεῶν παραδόσεων· ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ λαοὶ
οὐκ ἦσαν ἐπήλυδες, ἀλλ' ἰθαγενεῖς. Δυνάμει τῆς
ἱστορίας αὐτοῦ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διετέλει ὢν ἀρ-
χαιονόμος καὶ ἀρχαιοτρόπος ὅσον οὐδεὶς ἄλλος,
συντηρητικὸς τῶν πατρῶων καὶ ἀφιλόκινος·
διέσωζε τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον καὶ διετήρει τὰς
παραδόσεις, καὶ μετεδίδου τὰ ἔθιμα αὐτοῦ καὶ
τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Ἐκ
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας μανθάνομεν ὅτι ὁ
ἱερότατος Ἀμβρόσιος ἐπίσκοπος Μεδιολάνων τῷ
374 ἔτει εἰσήγαγεν ἐν τῇ Δύσει ὃν παρὰ τῶν
Ἀνατολικῶν ἔλαβε Μουσικὸν χορὸν μετὰ τῆς
καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἥτις καὶ
ψάλλεται μέχρι σήμερον ἐν τῷ Σειξτινῷ παρεκ-
κλησίῳ ἀπαρπλάκτως, ἄνευ τῆς ἀρμονίας. Ὁ
δὲ Βοέτιος ὁ πρῶτος Μουσικὸς συγγραφεὺς τῆς
αὐτοῦ πατρίδος Ρώμης τὴν τῶν Ἑλλήνων Μου-
σικὴν ἐμιμήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος,
μάλιστα δὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν, ὃν ὁ μέ-
γας Γρηγόριος ἐν πάσαις ταῖς δυτικαῖς ἐκκλη-
σίαις εἰσήγαγε, διὸ καὶ Γρηγοριανὸν μέλος κα-
λεῖται πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καίτοι ἡ εὐρω-
π.

παϊκή μουσική ἐκ τῆς ἡμετέρας ἔχει τὴν καταγωγὴν, μετὰ τὰς πολλὰς ὁμῶς ἅς ὑπέστη ἀλλοιώσεις, καὶ τὰς διαφόρους ἀντιγραφάς, ἐκάνονισε καὶ παραδέχθη κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τὴν καὶ μέχρι τοῦδε κοινῶς ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ὑπάρχουσαν μουσικὴν σημειογραφίαν κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἐκ τῶν ὁμογενῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ μουσοτραφὴς κ. Δημήτριος Πασπαλλῆς προτρέπουσιν ἡμᾶς ἵνα παραδεχθῶμεν τὴν Εὐρωπαϊκὴν σημειογραφίαν, ὡς ἀπεφάνθη ἐν τῷ «Νεολόγῳ» καὶ νὰ μεταφράσωμεν δι' αὐτῆς ἅπαντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν μέλη, τὰ ὁποῖον ἀδύνατον, διότι ἂν τὰ μεταφρασθέντα ταῦτα μέλη ψαλῶσιν παρ' ἐνὸς Ἱεροφάλτου εἰδότος, ἀμφοτέρως τὰς μεθόδους τοῦτο δύναται νὰ γίνη, ἀλλ' οὗτος πλεον ἅπατ' αὐτὸς ἑαυτὸν, διότι εἰς ἄλλο ὕψος θέλουσιν εἶναι τὰ μεταφρασθέντα καὶ εἰς ἄλλο ὕψος θέλει τὰ φάλλει αὐτός, ἀλλ' ἐὰν τὰ μεταφρασθέντα ταῦτα μέλη ψαλῶσι παρ' ἐνὸς εἰδότος μόνον τὴν Εὐρωπαϊκὴν, τὸ τοιοῦτον θέλει παρομοιασθῇ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ἱσπερινου τοῦ Ἀναστάσεως ἐν γλώσσῃ ἰταλικῇ ἢ γαλλικῇ γεγραμμένον δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων, καὶ ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ Ἑλλήνος ἱερέως, ἀγνωστὸς τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν, ὁ ἀκούων τοῦτο Ἰταλὸς, ἢ Γάλλος, ἤθελε μὲν κατανοήσῃ τὰς πλείστας τῶν λέξεων, ἀλλὰ μεγάλως ἤθελε καὶ χάσει ἐν τῇ ἀλλοκότῳ ἐκείνῃ ἀπαγγελίᾳ· ὥστε ἡ ὁμὰς τῶν τοιούτων ζητεῖ μᾶλλον νὰ καταστῇ τὴν Ἱερὰν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν τὸ κειμήλιον τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν· ἡ τοιαύτη δὲ ὁμὰς διαιρεῖται εἰς τρεῖς κατηγορίας σκοπὸν ἔχουσα τοῦ ἐκμεταλευσθῆναι τὴν Ἱερὰν ἡμῶν Μουσικὴν καὶ εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν τετράφωνον Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν. (ἀκολουθεῖ)

Η ΠΟΛΙΣ ΠΡΟΥΣΑ

ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΛΥΤΗΣ ΣΟΥΛΤΑΝΟΙ.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας πόλις Προῦσα ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ βασιλέως Προυσία, ἐκείνου τοῦ ἰδίου, ὅστις, κατὰ τοὺς μὲν, ἐφίλοξένησε τὸν Ἀντίβαν, ἢ ὅστις, κατὰ τοὺς δὲ, ἦτο ὁ ἀντίπαλος τοῦ Κροῖσου, ἢ κατ' ἄλλους ἐπὶ τοῦ Κύρου. Ὅπως δὴποτε, ἡ Προῦσα ἐστὶ πόλις ἀρχαιοτάτη καὶ πλουσιωτάτη, καίτοι ἐπανειλημμένως ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων.

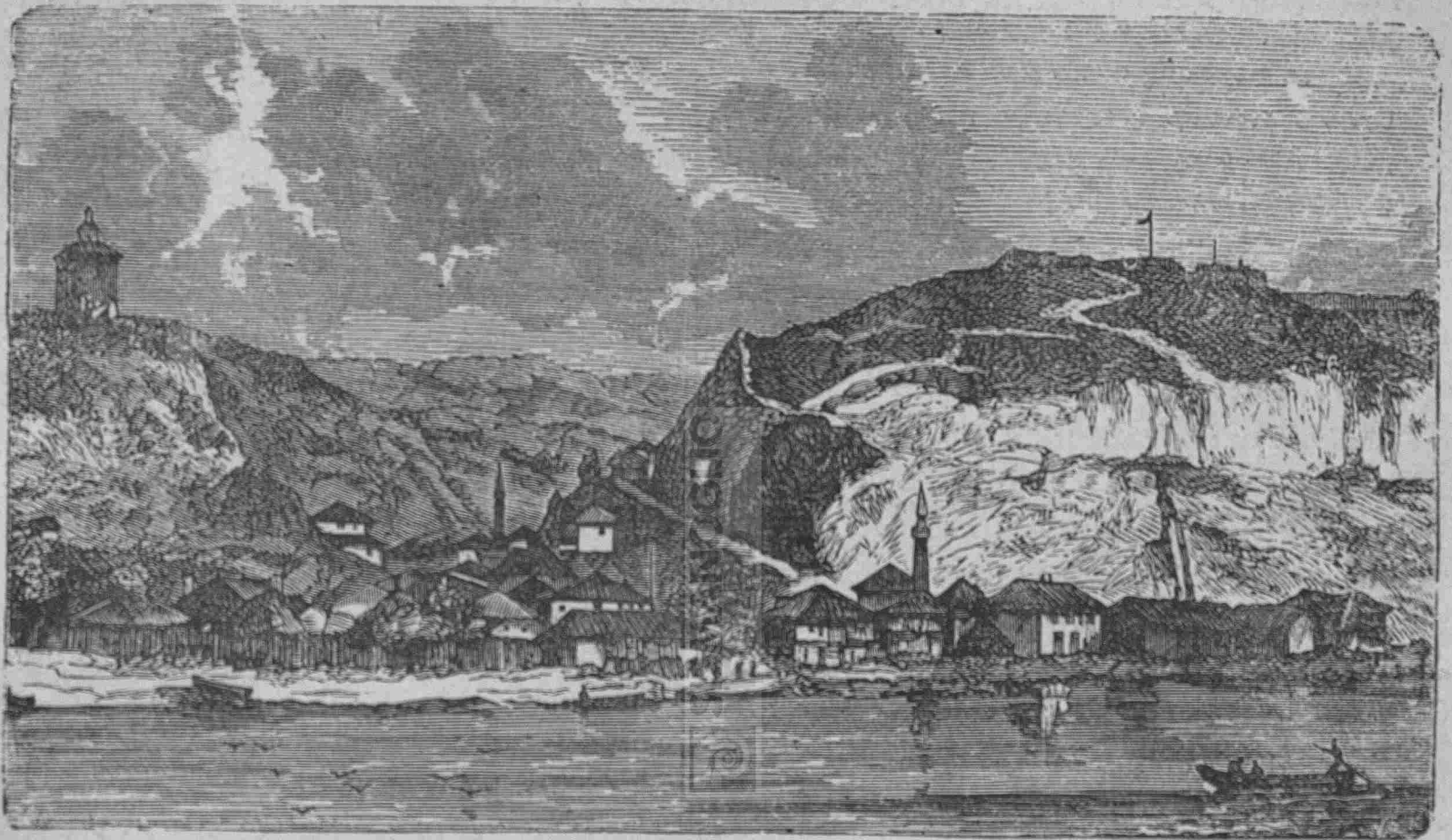
Ἠλώθη ὑπὸ τοῦ Ὁρχάν, υἱοῦ τοῦ Ὁσμάν, ὁστις ἀπῆρτησε παρὰ τῶν χριστιανῶν κατοίκων λούτρα ἐκ 30,000 χρυσῶν νομισμάτων καὶ κατέστησεν αὐτὴν μουσουλμανικὴν πόλιν. Ἐκτίσεν ἐν αὐτῇ τέμενος καὶ λουτρά μεγαλοπρεπέστατα, καὶ ἰδρύσατο Πανεπιστήμιον εἰς ὃ προτεκάλετο πάντας τοὺς σοφοὺς καὶ πεφωτισμένους τοῦ Ἰσλαμικοῦ κόσμου. Ἀκριβῶς ὑπάρχει ἀγνωστον κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἐποιήσατο τὴν κατάκτησιν ταύτην. Ἐξ ἐνός φαίνεται βέβαιον ὅτι ὁ Ὁσμάν ἔζησεν ἀρκούντως ὅπως γείνη μάρτυς αὐτῆς, καὶ ὅτι ἀπεβίωσε τῷ 1326· ἀφ' ἑτέρου, τὴν ἀλυσιν τῆς Προῦσης ὀρίζουσι τῷ 1333. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ σπουδάσῃ τὰς δύο γνώμας παραδεχόμενος ὅτι Ἠλώθη οἷς, καὶ ὅτι ὁ Ὁρχάν ἐγκατέστησε τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν μετὰ τὴν δευτέραν νίκην αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν ὅτι δὲν ἦτο ὁ ἰσχυρότερος τῶν τούρκων ἡγεμόνων, διότι οἱ ἐμίραι τοῦ Γκερμάζ καὶ τῆς Καραμανίας εἶχον ὑπὸ τὰς ἑαυτῶν διαταγὰς ἕκαστος 40,000 ἀνδρῶν, ἐνῷ αὐτὸς εἶχε μόνον 30,000. Ἀλλ' ἐκίνητο, ὡς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ βαζύρης τοῦ Ἀλ-λαϊοδίν, τὴν σύνεσιν καὶ τὴν προσηλικότητα, ἀνωτέραν τῆς ὕλικης ἰσχύος· ἐξέδωκεν κώδικα νόμων ὅστις εἰσέτι διατελεῖ ὢν εἰς χρῆσιν, ἐκάνονισαν τὴν θέσιν τῶν διαφόρων τάξεων καὶ τὴν στολὴν ἣν ὤφειλον νὰ φέρωσι, καὶ συνέστησαν μόνιμον στρατὸν, ὅπερ Κάρολος ὁ Ζ' ἐν Γαλλίᾳ μετὰ ἕνα αἰῶνα βραδύτερον ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ.

Ὁ βίος τοῦ Ὁρχάν διήλθεν ἐν τῷ ἐνεργεῖν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας πόλεμον ὅτι μὲν φανερόν, ὅτι δὲ ὑπόκρυφον. Μόλις δὲ τῷ 1347 ἐπέτυχεν ἵνα καταλάβῃ θέσιν ἐν Θράκῃ καὶ ἀποκατασταθῇ ἐκεῖσε, ἐπὶ τῇ προσκλήσει ἣν ὁ Ἰωάννης Κατακουζηνὸς ἐποιήσατο πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σουλεϊμάν. Μετὰ δέκα ἔτη βραδύτερον, ἐκυρίευσε τὴν Καλλίπολιν καὶ ἀπέθανε τῷ 1359, ἐπιζήσας τῷ Σουλεϊμάν. Ὁ δεύτερος υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτ ἐκυρίευσε τὴν Ἀδριανούπολιν τῷ 1364. Ἀλλ' οἱ τούρκοι Σουλτάνοι εἰσέτι δὲν εἶχον σχηματίσει τὸ ὄνειρον ἵνα ἔχωσι πρωτεύουσαν ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ Ἀμουράτ διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Γενιτσάρων οὕς εἶχε καταρτίσει εἰσέ-

λασεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Σερβίαν, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Μολδαυίαν, καὶ ἔπεσε, μετὰ τὴν ἐν Κοσυφοπεδίῳ (Κόσοβαν) νίκην, ὑπὸ τὸ ἐγχειρίδιον Σέρβου τραυματίου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, οἱ γενίτσαροι ἀνήρχοντο εἰς χιλίους· πάντες δὲ ἦσαν χριστιανόπαιδες ἐξεσηκμένοι εἰς τὸ ἔργον τῶν ὀπλῶν καὶ παιδαγωγούμενοι εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Προύσης, τοῦ Πέρα καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Διεκρίνοντο δ' ἐκ μιᾶς βαλάνου κρεμαμένης ἀπὸ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γηραιοῦ ἱερέως

ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ.

ὅστις ἐπεστάτησεν εἰς τὴν στρατολόγησιν αὐτῶν.

Ἀμουράτ ὁ πρῶτος, ἐγκατέλειψε τὴν ἀρχαίαν Ἱδραν τῆς ἑαυτοῦ αὐτοκρατορίας· διέβη εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1375 καὶ ἐπὶ ἑξ ἔτη δὲν ἐπανέκαμψεν εἰς Προῦσαν. Ὁ δὲ Βαγιαζίτ διέβη ἀλληλοδιαδόχως ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν Ἀσίαν, κατασκευάσας στόλον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἐν τῷ στενῷ.

Μετὰ τὴν μεγάλην ἐν Νικοπόλει μάχην, ἐν ᾗ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας ἡττήθη καὶ ἐφρονεύθη, ἀπήγαγεν εἰς Προῦσαν αἰχμαλώτους ἐκ τῆς ἀνωτάτης τάξεως, ὧν τὰ λύτρα ὠρίσθησαν εἰς

2,000 χρυσὰ στέμματα (couronnes), πρὸς δὲ καὶ εἰς μίαν χρυσὴν ἀλατοθήκην ὑπολογιζομένην εἰς 10000 δουκάτα, πέντε φορτία ἐρυθρῶν ἐπιστρωμνῶν, εἰς ὑφάσματα τῶν Ρεϊμῶν (Rheims), τάπητας τῆς Ἀρρᾶς καὶ Ἱδρακας τῆς Νορβηγίας. Ὅτε ἀπεδόθησαν τὰ λύτρα, οἱ εὐγενεῖς αἰχμαλωτοὶ ἐγένοντο παραδεκτοὶ ὅπως ἴδωσι τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Βαγιαζίτ. Παρ' αὐτόπτου δὲ μάρτυρος μανθάνομεν ὅτι διετήρει 7000 θηρευτάς, 7000 ἱερακοτρόφους, καὶ ἄλλους κατ' ἀναλογίαν. Κατὰ τὸν κατάλογον τῶν λαφύρων τῶν κυριευθέντων ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου παρὰ τοῦ Σουλτάνου μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, οἱ κῶνες αὐτοῦ

εἶχον φωλεοὺς ἐπετρωμένους δι' ἐπιλωμένους μεταξωτοῦ, καὶ οἱ λεοπαρδάλεις τῆς θήρας ἔφεραν περιλαίμια κεκοσμημένα διὰ πολυτίμων λίθων· οἱ κύνες ἦσαν φυλῆς ἐλληνικῆς, ἣ προήρχοντο ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἦσαν ἀρκούντως μεγάλοι καὶ ἀρκούντως ἰσχυροὶ, δυνάμενοι ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ λέοντος.

Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦτο ἡ τῆς μεγαλειτέρας λαμπρότητος τῆς Προύσης. Μετὰ τινα καιρὸν, ὁ Τάρταρος Ταμερλάνος εὗρεν ὅτι ἡ γῆ ἦτο λίαν μικρά ἵνα περιλάβῃ αὐτὸν μετ' ἀντιπάλου. Ἀπεύθυνεν ὕβριστικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βαγιαζίτ καὶ, ἐν Ἀγκύρᾳ, τῷ 1402, αἱ 700000 ἄγριοι αὐτοῦ κατεπολέμησαν τὰς 400000 τοῦ Σουλτάνου. Ὁ Βαγιαζίτ συνελήφθη, καὶ ὁ ἔγγονος τοῦ Ταμερλάνου ἀνεχώρησεν ἵνα κυριεύσῃ τ' ἀνεκτίμητα πλούτη τὰ συνεσπρευμένα ἐν Προύσῃ. Ἀλλὰ, καίτοι διέστρεξε 230 μίλλια ἐντὸς 5 ἡμερῶν, ἀφίκετο βραδέως. Ὁ Σουλεϊμάν ἀπεβίβη ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἶχε θέσῃ εἰς ἀσφαλὲς μέρος τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς. Ἐν τοσοῦτῳ οἱ Τάρταροι ἐποιήσαντο καὶ οὗτοι ἀπειρον λαφυραγωγίαν, ἐφόνευσαν πάντας τοὺς ζῶντας καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν. Καίτοι οὕτω, τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον αὐτῶν ἔμεινεν ἀτελές, διότι ὁ τάφος ἐν ὃν ὁ Βαγιαζίτ εἶχε κτενίσκειν δι' ἑαυτὸν μετὰ τινα ἔτη εὐρέθη ἑστῆς ἵνα δεχθῇ αὐτόν, ὅτε ὁ Ταμερλάνος παρέδωκε τὸ σῶμα τοῦ αἰχμαλώτου του, μετὰ μεγαλοπρεπῶν θησαυρῶν, εἰς τὸν Μουσᾶν, δεύτερον υἱὸν αὐτοῦ· τεμένη δὲ καὶ προγενέστεροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τάφοι σώζονται εἰσέτι.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα, ἡ Προῦσα ἀνωκοδομήθη ἐκ νέου, διότι ἡ Τουρκικὴ αὐτοκρατορία ἀνήγειρε πάραυτα τὴν κεφαλὴν αἵμα διήλθεν ὁ Ταμερλάνος. Ὁ Ἀμουράτ Β' ἀνηγорεύθη ἐν αὐτῇ καὶ ὁ Μεχμέτ ἐτίμησεν αὐτὴν διὰ τῆς ἑαυτοῦ διαμονῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ προσοχὴ τῶν σουλτάνων διηυθύνετο πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ τῷ 1453 ἐκυριεύετο ἡ Κωνσταντινούπολις.

Σήμερον, ἡ Προῦσα περιέχει 70000—80000 ψυχῶν, ἐξ ὧν 17000 χριστιανοί. Κεῖται δὲ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου, ἐφ' οὗ μόνον διὰ

τοῦ μέρους τούτου δύνανται τις ν' ἀναδῇ. Ἡ πόλις ἐγείρεται ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους, κλιτύος οὐτως ἀποτόμου, ὥστε ἐκ τοῦ ἀνωτέρου πατώματος τῶν ἑαυτῶν οἰκῶν, οἱ κάτοικοι εἰσέρχονται ἀκωλύτως εἰς τοὺς ἑαυτῶν κήπους. Τὴν πόλιν κτισμοῦσι διακόσια τεμένη, μεγάλα ἢ μικρά· ἐν τῷ ἀριθμῷ δὲ τούτῳ περιλαμβάνονται ὁ περίφημος τάφος τοῦ Ὁρχάν, ἄλλοτε χριστιανικὸς κενός· ὁ τοῦ σουλτάνου Μουράτ, περικαλλέστατος· τὸ Γεσίλ Δζαμί, κεκοσμημένον διὰ φαγεντιανῶν πλακῶν ἀπαραμίλλων· τὸ τίμιον τοῦ Ὁσμάν, περίφημον διὰ τοὺς χρωματιστοὺς ὄλλους, καὶ πλεῖστα ἄλλα τεκμηριούντα τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν εὐφυίαν τῆς ἀνατολικῆς τέχνης. Οἱ ἐκτὼς τάφοι τῶν σουλτάνων εἰσὶ μικροὶ μὲν, ἀλλ' ἀξιωματώτου κομψότητος.

Τὰ μεταξουργεῖα τῆς πόλεως Προύσης εἰσὶ διάστημα καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὡς καὶ τὰ ἐκ λινοῦ ὑφάσματα τῆς.

Ἡ ὠραιότης τῆς θέσεως τῆς Προύσης, ἡ βιομηχανία αὐτῆς, αἱ παραδόσεις αἱ ἀπορώσαι τὰ τεῖχη αὐτῆς καθιστῶσιν αὐτὴν ἀξιοπεριέργον πόλιν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλ.) Γ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗΣ.

MAÏN PAÏA

ΟΙ ΝΕΟΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 153 Τεύχους Ε΄.)

Θ.

ΑΙΤΟΝ ΠΡΟΓΕΥΜΑ.

Ἡ μελαγχολικὴ τῆς καμήλου στάσις ἡ χάρις στεί τοὺς θεωμένους αὐτήν. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐξαίρετον τροφὴν ἡδύνατο νὰ τοῖς προμηθεύσῃ ἡ σὰρξ αὐτῆς κατὰ τὴν μαστίζουσαν αὐτοὺς πῆναν· τοσοῦτον μάλλον καθόσον ἦσαν βέβαιοι, ὅτι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ στομάχου τῆς θᾶ εὕρισκον προμήθειαν ὕδατος δι' οὗ θᾶ κατέπαυσεν τὴν καταδιδρώσκουσαν αὐτοὺς δίψαν. Ἐν τούτοις παρετήρησαν ὅτι ἀνωφελεῖς ἦν τὸ νὰ φρονέωσι τὸ ζῶον ἐκεῖνο, διότι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κυρτώμα-

τός της εὐρίσκετο ὁμαλὸν καὶ παχὺ ἐπίππιον τοῦθ' ὅπερ ἐδείκνυνεν ὅτι, τὸ ζῶον τοῦτο ἦν με-
γαρίς — ἦτοι ὄρουμᾶς κάμηλος — ἦν μεταχει-
ρίζονται οἱ Ἀραβες κατὰ τὰς ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁδοι-
πορίας των καὶ λίαν συνήθης παρὰ ταῖς φυλαῖς
τῆς Σαχάρας. Τοῦθ' ὅπερ ὁμῶς πλεονέτερον ἐπέ-

συρε τὴν προσοχὴν τῶν ναυαγῶν μας, ἣν εἶδος
σάκκου ὅπισθεν τοῦ κυρτώματος τῆς μεγαρί-
ς κρεμαμένον. Ὁ σάκκος οὗτος ἐξ αἰγίου δέρματος
ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ πλήρης ὕδατος.

Οἱ τέσσαρες ναυαγοὶ ὑποφέροντες ἐκ τῆς δί-
ψης οὐδεμίαν τύψιν συνειδότες ἤθλάνοντο πνέ-

Ἡ κάμηλος ἐστὶν οὕτως ἀποτόμως ὥστε ὁ ἐπ' αὐτῆς ναύτης ἐπικινδύνως ἐτινάχθη κατὰ γῆς. σελ. 216

οντες· ἀφοῦ δὲ κατέσβεσαν τὴν διψάν των συνε-
βουλεύθησαν τίνι τρόπῳ νὰ κατασιγάσωσι καὶ
τὴν ὄρεξίν των. Νὰ φονεύσωσι τὴν κάμηλον; Διό-
τι τὸ τοιοῦτον ἦτο καὶ ἡ μόνη ἐκ τῆς πείνης των
διέξοδος καὶ ὁ τόλμηρός Τερέντιος ἐζήλευσεν ἤδη
τὴν μάχαιράν του μὲ σκοπὸν νὰ βυθίσῃ αὐτὴν
ἐν τῷ σώματι τοῦ ζώου. Ἠρεμώτερος ὁ Κελλί-
νος ἐκραῖε πρὸς αὐτὸν νὰ περιμένῃ τοῦλάχιστον
μέχρις ὅτου σκεφθῶσι.

Συνεσκέφθησαν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
Ὁ ναύτης συνετάσσετο τῇ γνώμῃ τοῦ Κελλίνου.

— Ἐν πρώτοις ἃς χρησιμοποιήσωμεν αὐτὴν
νὰ μᾶς μεταφέρῃ πουθενὰ, ἐπέφερον ὁ νῆος Σκιῶ-
τος. Ἡμποροῦμεν ἀκόμη νὰ περάσωμεν μίαν ἡ-
μέραν καὶ ἐὰν ἕως τότε δὲν εὕρωμεν ἄλλο τι τό-
τε φονεύομεν τὸ ζῶον. Ἐκεῖ κάτω τί βλέπω;

Ἄπαντα τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸ

μέρος ἐκείνο καὶ σπεύτας ἐκεῖ ὁ Βίλ, χαρμωγῶς ἀνέκραγεν:

— Εἶναι θήλεα καὶ πρὸ ὀλίγου ἀκόμη θὰ εἶχε κανένα μικρόν. Παρατηρήσατε· ἔχει γάλα καὶ εἶναι ἀρκετὸν δι' ὅλους μας, σὰς ἐγγυῶμαι.

Καὶ ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ ἐγονυπέτησε πρὸ τοῦ καθημένου ζώου καὶ ἤρξατο θυλάζων, οὐδεμίαν δ' ἀντίστασιν ἔκαμεν ἡ δρομάς καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ναύτου ἠκολούθησαν καὶ οἱ τρεῖς δόκιμοι. Τὸ δὲ πρόγευμα τοῦτο οὐκ ὀλίγον ἐνεδυνάμωσε τοὺς στομάχους τῶν ναυαγῶν.

Δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ σφαγῆς τῆς καμήλου· συνεζήτησαν μόνον ποῦ νὰ τραπῶσιν. Ἡ κάμηλος ἦν διεσκευασμένη· καὶ ὑπέθετον ὅτι θὰ εἶχε κύριον, πλὴν ποῦ ἠδύνατο νὰ εὐρίσκηται οὗτος; τοῦτο τοῖς ὑπελείπετο νὰ πληροφορηθῶσι.

Ὁ Τερένδος ἐπρότεινε ν' ἀναζητήσωσι τὸν κύριον τῆς καμήλου· καὶ ὁ νέος Ἰρλανδὸς ἠγνόει τὴν φρικαλέαν φήμην τῶν κατοίκων τῆς Βαρβαρικῆς ὄχθης· κάλλιον ὅμως τούτου πληροφορημένος ὁ Βίλ, εἶχεν ἐξαίρετους λόγους νὰ τοὺς φροδῇται.

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ Τερέντιος, δὲν θὰ ἦναι καννίβαλοι καὶ ὑποθέτω ὅτι, δὲν θὰ μᾶς φάγωσι!

— Τῇ ἀληθείᾳ δὲν λέγω τοῦτο μίστερ Τέρου, ἀπήντησεν ὁ Βίλ· καὶ ὑποθέτων ὅτι δὲν θὰ μᾶς φάγωσι, δυνατόν ὅμως νὰ μᾶς κάμωσι κατὰ χειρότερον.

— Πῶς!

— Ναί, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἴσως μᾶς καταστανίσωσιν εἰς τρόπον νὰ μᾶς καταστήσωσι ποθητὸν τὸν θάνατον.

— Τί σὰς κάμνει νὰ σκέπησθε οὕτως;

— Φεῦ! κύρ Τέρου, ἐστέναξεν ὁ γέρον ναύτης σκυθρωπάζων· θὰ σὰς εἰπῶ κατὰ τὸ ὅποιον θὰ σὰς πείσῃ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων μου, περὶ αὐτῶν τῶν ληστῶν.

— Λέγετε, Βίλ!

— Θὰ σὰς ὁμιλήσω περὶ τοῦ ἀτυχοῦς ἀδελφοῦ μου! Ἦτο ναύτης ἐπὶ πλοίου προσεγγίσαντος ἐπὶ τῆς ὄχθης καὶ ἅπαντες ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ συμμορίας ἀράβων. Εἰς μόνος ἐξ αὐτῶν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τοῦτο διότι ἐ-

βραῖός τις τοῦ Μογγαδὸρ ἔμπορος, γινώσκων ὅτι, οὗτος εἶχε πλουτίσει συγγενεῖς, οἵτινες θὰ τῷ ἐπλήρωον τὰ λύτρα του. Τὸν εἶδον μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Ἀγγλίαν καὶ μ' ἐδιηγήθη τὰ ὅσα ὑπέφερον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Τζίμ — οὕτως ἐκαλεῖτο — πτωχέ μου Τζίμ! ὑποθέτω ὅτι, πρὸ πολλοῦ θ' ἀπέθανεν! ἐκν κρῖνω ἐξ ἐμαυτοῦ ὅπου δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ ὑποφέρω ταῦτα οὕτε ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα, ὅχι διὰ δέκα ἔτη! Ὁχι, μίστερ Τέρου, δὲν πρέπει νὰ σκεπτόμεθα περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ κυρίου τῆς καμήλου, ἀλλὰ νὰ πράξωμεν πᾶν δυνατόν ὅπως εὐρεθώμεν ἔξω τῆς ὁδοῦ του.

— Τί μᾶς συμβουλεύετε λοιπὸν νὰ πράξωμεν, Βίλ;

— Δὲν ἤξεύρω νὰ σὰς εἰπῶ ἀκριβῶς, πλὴν τὸ καλλίτερον εἶναι νὰ μὴν ἀπομακρυνθῶμεν τῆς ὄχθης, διότι ἂν προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι, θ' ἀπωλεσθῶμεν οὕτως ἢ ἄλλως· πρὸς νότον δὲ βαδίζοντες δυνάμεθα ν' ἀφικθῶμεν εἰς κανένα ἐμπορικὸν λιμένα ἔχοντα σχέσεις μὲ τοὺς Πορτογάλλους.

Τότε λοιπὸν θὰ κάμωμεν καλὰ ν' ἀναχωρήσωμεν ἀμέσως, παρατήρησεν ὁ Τερένδιος.

— Σταθῆτε ὀλίγον, εἶπεν ὁ ναύτης, θὰ ὑπάγω νὰ ἰδῶ μήπως εὕρω ὀλίγα ὀστρακόδερμα διὰ τῶν ὁποίων νὰ δειπνήσωμεν.

Οὕτω δὲ λέγων ὁ Βίλ, ἀπὸ ἐπροχώρησεν ὀλίγα βήματα ἔξω τοῦ ἀμμώδους ἀκρωτηρίου, ἐρρίφθη πρηνῆς καὶ ἐπροχώρησεν οὕτως. Εἶχε παύσει ἡ πλημμύρα καὶ μετὰ δεκάλεπτον ἀναζήτησιν, ὁ Βίλ, κατῴρθωσε νὰ συναθροίσῃ ἀρκετὰ καὶ πληρώσῃ τὰ θυλάκια τοῦ ἐπενδύτου του. Τὰ ὀστρακόδερμα ταῦτα ἦσαν οὐ μόνον καλὰ ἀλλὰ καὶ ὀρεκτικώτατα οὕτω τοῦλάχιστον τοῖς ἐράνηταν.

II.

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΡΥΒΩΣΙ. — ΚΛΘ' ΟΔΟΝ.

Ἐκ τῆς θέσεως ὅπου ἔκειτο ἡ κάμηλος δὲν ἐφαίνετο ἡ θάλασσα καὶ ἔπρεπε νὰ ἰσταταί τις ὀρθὸς καὶ ἐπὶ ὑψώματος ὅπως θεάσῃται τὴν τε ὄχθην καὶ ἐκεῖθεν τὸν Ὠκεανόν. Συνεπῶς δ' οὐδένα ἐκ τοῦ μέρους τούτου διέτρεχον κίνδυνον ν'

ἀνχαλυφθῶσιν ὑπὸ τῶν εὐρισκομένων ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς θινὸς σχηματιζούσης εἶδος προχώματος πρὸ αὐτῶν· ὅπισθεν ὁμῶς εὐκόλως θὰ τοὺς ἐβλεπον οὐδὲν ὁμῶς κ' ἐκ τοῦ μέρους τούτου πρὸς στιγμὴν εἶχον νὰ φοβῶνται.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἡ χώρα ἐφαίνετο λαβυρινθώδεις ἐκ τῆς πληθύος τῶν θινῶν, ἄνευ δυνατῆς ἀτραποῦ εἴτε δι' ἀνθρώπους εἴτε διὰ ζῶα.

Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ἡ καμήλος διηυθύνθη πρὸς τὸ ἀκρωτήριο ὑπὸ τοῦ ἐνστίκτου τῆς ὁδηγουμένη ὅπως ζητήσῃ ἄσυλον κατὰ τοῦ σίφωνος· ἐπειδὴ δ' ἔφερσεν ἐφίππιον βεβαίως ὁ κύριός της θὰ ἐπεριπάτει καθ' ἣν στιγμὴν τῷ ἐξέφυγε.

Κατὰ τὰς συμβουλὰς λοιπὸν τοῦ ναύτου, ὅς τις ἐφαίνετο γινώσκειν ἐπίσης καλῶς τὴν ἔρημον ὅπως καὶ τὴν θάλασσαν, οἱ ναυαγοὶ κατεκλήθησαν εἰς τρόπον νὰ μὴ φαίνωνται ἐκ τῆς ἀκτῆς.

Μόλις δὲ κατεκλήθησαν καὶ ὁ γέρον Βίλ, ὅστις πάντοτε ἦτον ἀνήσυχος, ἀνήγγειλεν, ὅτι κατ' ἐβλεπε.

Δύο σχιὰ ἐπροχώρουν κατὰ μῆκος τῆς ὄχτης ἐρχόμεναι ἐκ νότου, εἰς τοιαύτην ὁμῶς ἀπόστασιν, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ προσδιορίσῃ τις ποίου εἶδους ὄντα ἦσαν.

— Ἀφήσατέ με ἐμὲ νὰ παρατηρήσω, ἐπρότεινεν ὁ Κολλῖνος, εὐτυχῶς καὶ ἔχω τὸ τηλεσκόπιόν μου. Ἐτυχεν ἐν τῷ θυλακίῳ μου ὅταν ἐφύγαμεν ἐκ τοῦ πλοίου.

Καὶ ἔσυρεν ἐκ τοῦ θυλακίου του μικρὸν τηλεσκόπιον, δι' οὗ ἐναλλάξ ὅπισθεν τοῦ προχώματος τῶν ἐβλεπον.

— Εἶναι θελκτικοὶ ἄνθρωποι, ἔλεγον, φερούντες ἐνδύματα χρώματα τῆς εἰρῆδος, λαμπρὰ σάλλια, ἐρυθρὰ στρόφια καὶ ραβευτοὺς μανδύας. Ὁ εἷς ἵππευε ἵππον, ὁ ἕτερος κάθηται ἐπὶ καμήλου. Ἐρχονται ἡσύχως καὶ προσεκτικῶς θεωροῦσι περὶ αὐτοῦς.

— Ἄ! ἄ! ἰδοὺ ὅ,τι ἐφοβούμην, εἶπεν ὁ Βέλ! Θὰ εἶναι οἱ κύριοι τῆς καμήλου· τὴν ζητοῦσι. Χαμηλώσατε, χαμηλώσατε, κύριε Κολλῖνε! Δὲν πρέπει νὰ δεῖξωμεν τὰς κεφαλὰς μας.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄνθρωποι ἐκείναι οὕς ἐπτοῦντο προσήγγιζον. Ὡστε ἡ θέσις τῶν καθι-

στατο ἐπικινδυνωδεστέρα εὐτυχῶς ἀπηλλάγησαν αὐτῆς, διότι οἱ δύο Ἀραβες ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἡ ὄχθη ἐφάνη καὶ πάλιν ἔρημος.

Ἐν τούτοις ἡ καμήλος δὲν εἶχε κινηθῇ ποσῶς· ἄλλως τε δὲ οἱ ναυαγοὶ ἔλαβον πρὸς τοῦτο τὰ μέτρα τῶν διότι εἶχον προσδέσει ἰσχυρῶς τοὺς πόδας της. Πρὸς τὸ ἐσπέρας, ἀφοῦ καὶ πάλιν διὰ τοῦ γάλακτός της ἐζωογονήθησαν ἡτοιμάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ καταφύγιόν των τοῦτο. Τάχιστα δὲ ἐποίησαν τὰς ἐτοιμασίας των. Ἀφῆρσαν τὰ δεσμὰ τῆς καμήλου καὶ ἐπρότεινον νὰ ἀνέλθωσιν ἀπ' αὐτῆς ἐναλλάξ, ἀμυδρὰν μόνον ἰδέαν τῆς ὁδοῦ, ἣν ἔμελλον νὰ τραπῶσι, σχηματίζαντες.

Πρῶτος ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς καμήλου ὁ Τερέντιος, μολονότι ὁμῶς ὁ νέος ἦτο φίλος τῆς ἱππασίας· δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἀκανόνιστα ἀντινάγματα τοῦ βαδίσματος τῆς καμήλου καὶ κατῆλθεν· μετ' αὐτὸν ἔλαβε θέσιν ἐπ' αὐτῆς ὁ Χόρρυ Βλουντ καὶ ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγον νὰ παραιτηθῇ καὶ οὗτος· ὁ δὲ νέος Σκῶτος τὸν διεδέχθη, καὶ ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τῶν συντρόφων του. Ἀλλ' ἦλθε καὶ ἡ σειρά τοῦ ναύτου γέρω Βίλ. Ἐπήδησεν ἐπὶ τῆς καμήλου καὶ εὐχαριστούμενος βλέπων τοὺς νέους συντρόφους του περὶ αὐτὸν ἀφῆκε ἐλεύθερον τὸν χαλινὸν τῆς μεχαρίς. Ἐπὶ τινὰ καιρὸν, οἱ σύντροφοί του ἠδυνήθησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι—καίτοι μεγάλας κατέβαλον προσπάθειας—μετ' ὀλίγον ὁμῶς ἡῤῃσεν ἡ ἀπόστασις καὶ ἠννόησεν ὁ ναύτης ὅτι, ἐὰν δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ ζώου, μετ' ὀλίγον θὰ ἀπεχωρίζετο τῶν πεζῇ ἀκολουθούντων αὐτόν. Πλὴν νὰ βραδύνῃ τὸ βάδισμα τοῦ ζώου ἦτο τὸ δυσκολώτατον δι' ὃ ἠπθάνετο αὐτὸν ἀνίκανον, ὁ Βίλ. Εἶν' ἀληθὲς ὅτι, ἐκράτει τὰς ἡνίας, ὀλίγον ὁμῶς ὥς ἐκ τούτου ἐπείθετο ἡ καμήλος· ἐξίσου ἀνίκανος ἦτο ὁ γέρον ναύτης νὰ διευθύνῃ τὸ ζῶον τοῦτο.

— Σταματήσατέ την! ἀνέκραξε, ἅμα ἡ μεχαρίς, ἥρξατο τρέχουσα ὡς ἀφικνουμένη.— Ὁ Θεὸς νὰ με βοηθήσῃ! Σταματήσατέ την! Σταματήσατέ την! Ἐχάθην!

Ἐνόσφ δ' ὁ ναύτης ὠμίλει οὕτως, τὸ ζῶον ἐδιπλασίασε τὴν ταχύτητά του, συγχρόνως κραυ-

γάσαν παραδόξως· φωνή δηλαδή ὁμοιάζουσαν μέ ὀρυγὴν, ἥς τὸ αἷτιον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἐπ' αὐτῆς. Καὶ ἐνῷ τέως ἡ κάμηλος εὐρίσκετο ἐκατοστύαν τινὰ βημάτων πρὸ τῶν πεζῶν, μετὰ τὴν κραυγὴν ὁμως, τοιαύτην ταχύτητα ἔλαβε, ὥστε ἀφῆκε πολὺ μακρὰν ὀπίσω τοὺς δοκίμους.

Καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς, οἱ τρεῖς νέοι, ἔδωκαν ἐξαφανιζομένην ὀπισθεντῶν θινῶν τὴν σκιάν τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζώου.

ΙΑ.

Ο ΔΙΑΚΟΠΕΙΣ ΧΟΡΟΣ. — ΥΠΟΔΟΧΗ ΗΚΙΣΤΑ ΕΥΜΕΝΗΣ.

Ἡ κάμηλος ὡς ἀφηνῶσα ἀστραπηδὸν ἔφερε μακρὰν τὸν Βίλ, ὅστις δὲν ἤργησε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι, οὐδεμίαν πλέον ἐπιροπὴν εἶχεν ἐπὶ τοῦ ζώου· ἐσκέφθη ν' ἀφῇ καὶ καταπίσῃ ἐκ τοῦ κυρτώματος τῆς καμήλου καθ' ἣν στιγμὴν ἔλαβε ὁρμήσαν, δὲν ἠθέλησεν ὁμως ἐκ τοῦ φόβου μήπως χάσῃ τὴν κάμηλον, ὅτε ὁμως εἶχεν ἀποφασίσει τοῦτο, ἦτο πλέον ἀργὰ διότι καταπίπτων ἠδύνατο νὰ θανατωθῇ καθόσον ἡ κάμηλος διελευσάσα τὸ ἀμμιῶδες ἔδαφος ἔτρεχεν ἐπὶ πετρώδους καὶ ἀποκρήμνου. Ὡστε μόνον ἐκραύγαζε πρὸς βοήθειάν του, ἀνωφελῶς ὁμως, διότι οἱ δοκίμοι ἦσαν πολὺ μακρὰν ὀπισθεν τοῦ.

Πῶς δ' ἠθέλεν καταλήξαι ἡ φρενήρης τῆς καμήλου πορεία; καὶ ποῦ ἠθέλε τὸν ὀδηγήσει τὸ ζῶον; ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι ἐσκέπτετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Διότι πιθανώτατα ἡ κάμηλος ἐδιάζετο νὰ φθάσῃ εἰς τι ὠρισμένον μέρος.

Δὲν ἤργησεν ὁμως νὰ ἐννοήσῃ τὸν ὅρον τῆς καμήλου ὅτε ἀφίκατο ἐπὶ τοῦ ὕψους μικροῦ ὄροπεδίου ἀφ' οὗ ἐπεφάνη αὐτῷ θέαμα δικαιοῦν τοὺς φόβους του.

Μικρὰ κοιλάς ὑπὸ ὀρέων κυκλουμένη ἐξετείνατο ἐνώπιόν του· ἡ σελήνη ἔλαμπεν ἐν ὅλῃ αὐτῇ τῇ λαμπρότητι ἐν τῷ κυκνῷ στερεώματι καὶ εὐκόλως διέκρινέ τις καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀντικείμενα. Ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τῆς κοιλάδος, ὑπῆρχεν ἡμισεία ὡς ἐγγιστα ζωδεκάς σκηνῶν ἐξ οὗ, ὁ Βίλ, ἀνεγνώρισε στρατόπεδον Βεδουίνων.

Μετὰ δευτερολέπτων τινῶν παρέλευσιν ἀφί-

κατο ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ εὐρέθη ἀπέναντι κύκλου εἴκοσι σχεδὸν μέτρων περιφερείας, ἐνθὺν τοῦ ὁποίου, ἐκινούντο ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία· περὶ δ' αὐτῶν διέκρινε διαφόρων γενῶν ζῶα, οἶον, ἵππους, καμήλους, πρόβατα, αἰγας καὶ κύναι. Ἦκουε κραυγὰς καὶ φωνὰς παιδίων, καὶ τόνους κηκοήχου μουσικῆς. Καὶ ἡ κάμηλος ὀρμητικῶς ἔτρεξεν πρὸς τὴν κύκλον τοῦτον. Οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὑπελείπετο τῷ Βίλ, ὅτι ἀνεκαλύφθη ἐκ τῶν μεγάλων κραυγῶν, αἵτινες πανταχόθεν ἠγέρθησαν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς καμήλου. Τότε δ' ἐν μίσῳ τῶν παντοίων κραυγῶν, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδίων, χρεματισμῶν τῶν ἵππων, τῶν βελαπμάτων τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ τῶν γαυγισμῶν εἰκάδος κυνῶν, ἡ κάμηλος ἔστη οὕτως ἐν ἀποτόμῳ ὥστε ὁ ἐπ' αὐτῆς ναύτης ἐπικινδύνως ἀντινάγκη κατὰ γῆς· τοιαύτη δ' ὑπῆρξεν ἡ εἰσοδος τοῦ Βίλ ἐν τῷ ἀραδικῷ στρατοπέδῳ.

Περὶ τὸν ἀποβαίνει ἴσως νὰ εἰπωμεν τὴν ἐκπληξιν, ἣν ἡ παράδοξος ὁλως καὶ ἀπροσδόκητος ἄρις τοῦ ξένου, παρήγαγον τοῖς ὁπαδοῖς ἐκείνοις τῆς Τερψιχόρης. Ἀμέσως ὁμως ἀπλειτος γέλως ἠκολούθησε τὴν ἐκπληξιν. Νευαρκωμένοι ἐκ τῆς πτώσεώς του ὁ ναύτης μόλις συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐποίησεν ὀλίγα βήματα· ἀλλ' ἀμέσως ἠννόησε τὴν θέσιν του, ὅτι δηλαδὴ ἦτον αἰγυμάλωτος σπείρας ἀράδων καὶ ὅτι, οὐδαμῶς ἔδει νὰ σκέπτηται περὶ φυγῆς. Λίαν δ' ἐξεπλάγη ὁ ναύτης, βλέπων πολλὰ γνωστὰ αὐτῷ ἀντικείμενα. Διότι παρὰ τὴν εἰσοδὸν μιᾶς σκηνῆς, τῆς μεγαλητέρας πάντων, διέκρινε σωρὸν διαφόρων πραγμάτων ἀντικέντων εἰς ναυαγῆσαν πλοῖον.

Ἐνῷ δ' ἐσκέπτετο οὕτως ὁ Βίλ, ἦλθεν πρὸς αὐτὸν δύο ἄνδρες, ὁπλισμένοι διὰ μακρῶν καὶ κυρτῶν ξιφῶν, φιλονεικούντες κατὰ τὰ φαινόμενα περὶ τοῦ τίς πρῶτος ἐδικαιοῦτο νὰ τοῦ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν.

Οἱ δὲ δύο οὗτοι ἄνδρες, ἃ ἦσαν ἀναμφιβόλως Σείκαι καὶ ἐκ τῶν χειρονομιῶν των ἠννόησεν ὁ ναύτης ὅτι, δὲν ἐπρόκειτο περὶ τῆς κεφαλῆς του, ἀλλ' ἴσως περὶ τῆς κατοχῆς τοῦ ἀτόμου του.

(ἀκολουθεῖ).

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΜΙΑΣ ΜΗΔΕΝΙΣΤΡΙΑΣ

Τὸν ἐνδιαφέροντα τοῦτον τίτλον φέρει συγγραμμάτιόν τι μεταφρασθὲν ἐσχάτως ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ ἐκδοθὲν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀπεστάλησαν ἐκ Ρωσσίας συγγραφεὺς

δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἐξειμμένη τις μηδενίστρια. Ἡ νεᾶνις αὕτη — Ἀλεξάνδρα ὀνόματι — ἀπευθύνει τὰς ἐπιστολάς ταύτας πρὸς πιστὴν καὶ ἀφοσιωμένην αὐτῆς φίλην ἐκ τινος φρουρίου τῆς Σιβηρίας ἐν ᾧ διατελεῖ ἐγκαθειργμένη. Ἐν ταῖς πρὸς τὴν φίλην αὐτῆς ἐξομολογήσειν, ἢ ἐνθουσιῶσα παρθένος παρέχει αὐτῇ πλείστας λεπτομερείας

Ἡ ΜΗΔΕΝΙΣΤΡΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΙΒΑΝΟΒΝΑ.

περὶ τοῦ φρικώδους τούτου πολιτικοῦ ἡφαιστείου τοῦ συνταράξαντος τὴν ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν, ἥς ἡ κυβέρνησις σήμερον φαίνεται κατασβέσασα αὐτό.

Ὅπως παράσχωμεν τοῖς ἀνγνῶσταις τοῦ «Γραφικοῦ Κόσμου» ἰδέαν τινὰ τοῦ τερπνοῦ ὕφους καὶ ἀπαραμίλλου χάριτος μεθ' ἧς ἦν γεγραμμένοι αἱ ἐνδιαφέρουσαι αὗται ἐπιστολαὶ παραθέτομεν ἐνταῦθα μέρη τινὰ τῶν τριῶν πρώτων ἐξ αὐτῶν.

Ἴδου σὶ ἐν λόγῳ ἐπιστολαί:

Τῇ Α. Στεφάνῃ Γρετνιένσκα

Ἐν τῷ πύργῳ Ν. . . παρὰ τὸν Β. ἐκ τοῦ φρουρίου Ρ. . . 187. . .

Πόσον ταρασσεται ἐκ φρίκης ἢ προσφιλὲς εὐθικτος καρδίᾳ σου, περιστερά μου, ὅταν ἀπαγγέλληται ἐνώπιόν σου ἐξ ἀπροσεξίας ἢ μυσαρὰ αὕτη καὶ ἀποτρόπαιος λέξις Μηδενισμός!

Πόσον δὲ ἐξεπλάγης, ἐδάκρυσας, ἔσπρεψας τοὺς λεπτούς σου δακτύλους, εἰς τρόπον ὥστε νὰ βλάβῃς αὐτοὺς διὰ τῆς σφενδόνης τῶν δακτυλίων σου, ὅταν ἔμαθες, — διότι βεβαίως γνωρίζεις τοῦτο, — ὅτι ἡ Ἀλεξάνδρα σου, ἡ τοσοῦτο γλυκεῖα καὶ λευκὴ, αἷ μικρὰ χιονόλευκος ἀδελφὴ σου», ὡς ἔλεγες, συνελήφθη, ἐδικάσθη, κατεδικάσθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ φρούριον ἐπὶ τῷ ὅτι ἐφρόνευσεν ἓνα ἄνδρα!

Ἄλλ' ὅμως ἀληθὲς τοῦτο, ἐφρόνευσα ἓνα ἄνδρα, ἐγὼ, — ἓνα στρατηγόν! — καὶ εἶμαι μηδενίστρια λίαν ἐξημμένη.

Ἐνθυμεῖσαι ἄλλοτε, τοῦ ἄλλοτε τούτου τοῦ τοσοῦτον ἔτι προσφάτου; Εἴμεθα ἐν Βίλνα, ἐν τῇ ἀγαπητῇ σου Λιθουανίᾳ, παρὰ τῷ θεῷ σου στρατάρχῃ. Ἐν τῷ κήπῳ ὑπῆρχον πλείονα ἄνθη ἢ ὅσοι ἐν τῷ οὐρανῷ ἀστέρες· πολλάκις δὲ τὴν πρωΐαν, ἔχουσαι πλήρεις τὰς χεῖρας ἐξ ἱῶν καὶ τὰ χεῖλη ὑπέρυθρα ἐκ χαμαικεράσων εἰσηρχόμεθα εἰς τὴν καλύδην ἀγαθοῦ γέροντος χωρικοῦ, ὅστις παρέθετεν ἡμῖν λευκὴν λοπάδα (γαβάρα) αἰγείου γάλακτος καὶ μέλαινα ἄρτον.

Ἄ! ὅποια λαμπρὰ ἐποχή! Ἀγαπᾶς ἄρα γε πάντοτε τὸν ἐξαδελφόν σου, τὸν ὠραῖον ἐκείνον ἀξιωματικὸν ὅστις εἶχε τοσοῦτο λεπτὸν μύστακα;

Ἐπὶ τοῦ παρόντος, κατοικῶ εἰς σκοτεινὸν δωμάτιον, ὅπου μοὶ ἔρριψαν διὰ τῆς βίας, ὡς θοῦντές με ἀπὸ τῶν ὤμων.

Τοῖχοι μελανόλευκοι, — ὡς αἱ νεκρικαὶ ὀθόνην. Μικρὸν παράθυρον, τοσοῦτο στενὸν ὥστε μία μόνη κιγκλὶς ἀρκεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διέλασιν τοῦ φωτός. Παρὰ δὲ τῇ κλίνῃ, ἐφ' ἧς μόλις δύναμαι νὰ κατακλιθῶ ἐν ἀνέσει καίπερ τοσοῦτο μικρὰ, μεγάλη ὑδρία, ἣτις ἐν τῷ σκότειν φάινεται ὡς μαῦρος κύων, καθήμενος ἐπὶ τῶν ὀπισθίων αὐτοῦ ποδῶν.

Ἐν τούτοις, εἶμαι ἡμέλει ἡμεῖς χαριστημένη, διότι ἐξέτελεσα τὸ καθήκόν μου, ὡς βλέπεις.

Ἐν μόνον μὲ λυπεῖ. Δὲν μὲ ἀγαπᾶς πλέον, ἴσως; Λέγεις: αἱ Ἀλεξάνδρα εἶναι κακοῦργος, ἄτιμος,» Οὐχί, μικρά μου. Ἦμην καλὴ, γνωρίζεις τοῦτο, ἐγενόμην δὲ καὶ καλλιτέρα. Σοὶ γράφω διὰ νὰ ἐξηγήσω τοῦτο.

Τὰς ἐπιστολάς μου θὰ λάβῃς ἄρα γε; Δὲν εἶ-

μαι περὶ τούτου πολὺ βεβαία. Ἄλλ' ὅμως ὁ ἄνθρωπος ὅστις φέρει τὴν τροφὴν μου μοὶ ὑπεσχέθη νὰ λαμβάνῃ αὐτάς καὶ φέρῃ εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, ἐν τινὶ πρακτορείῳ τῆς πόλεως.

Ἐγὼ ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, διότι ὅτε τὸ πρῶτον εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν φυλακὴν μου ἐφαλλε μεταξὺ τῶν ὀδόντων ἄσμα, ὅπερ καλῶς γινώσκω, ἄσμα τραχὺ καὶ ἰδὺ, τὸν θριαμβικὸν ὕμνον τῆς νέας Ρωσσίας.

Ἐμθύριζεν ὅπως δυνήθῃ νὰ ἐννοήσω ὅτι ἦτο φίλος· συνεννοήθημεν ἀμέσως. Εἶναι ἀγαθὸς γέρον γηρεύσας. Ἐχει θυγατέρα τῆς αὐτῆς ἡς καὶ ὁμείς ἡλικίας, Στεφάναν μου — ἣν ὑπεραγαπᾷ. Ὅσάκις ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς δάκρυα περιβρέχουσι τοὺς ὀφθαλμούς του. Ὡς βλέπεις δὲν ἀπέβαλε καθ' ὁλοκληρίαν τὰς ὀρχαίας προλήψεις. Ἄλλ' ἦτο λίαν στενωπὸς συνδεδεμένος πρὸς τοὺς πυρπολήσαντας τὰ παραπήγματα τοῦ Καρκώφ.

Δύναμαι λοιπὸν νὰ ἐλπίζω ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ μου θ' ἀποσταλῶσιν. Ἐγὼ πολλὰ νὰ σοὶ εἶπω, προσφιλεστάτη. Οὐδὲν γνωρίζεις σύ. Ὅσάκις ἀναγινώσκεις ἐν ἐφημερίδι ὅτι οἱ μηδενισταὶ ἐδολοφόνησαν διευθυντήν τινα ἢ ἐπυρπόλησαν πόλιν τινα, ἀναφωνεῖς, «ὦ! κακοὶ ἄνθρωποι!» Κακῶς πράττετε οὕτω σκεπτομένη. Θὰ προσενίγκω τὴν ζωὴν μου ἵνα παρακωλύσω ὅπως μικρόν τι παιδίον δακρυροήσῃ. Δὲν ἀπέκειται ἡ μὲν τὸ σφάλμα ἐὰν ἀναγκάσιον ἦναι τὸ κακὸν ὅπως ἐπέλθῃ τὸ καλόν. Ἐπειτα, τὸ κακὸν ὑφίσταται; Τίς δύναται εἰπεῖν τοῦτο εἶναι τίμιον, τοῦτο δὲν εἶναι; Ἡ συνειδήσις εἶναι ἀπλὴ λέξις· ἡ ἀρετὴ, ἴσως ἀπλῶς ἠθικὸς νεωτερισμός. . . Τέλος ἐσμὲν ἡναγκασμένοι νὰ ὤμεν ὅ, τι ἐσμὲν. Θὰ σοὶ καταστήσω πάντα ταῦτα εὐληπτα.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ γράψω διατὶ ἐγενόμην μηδενίστρια, καὶ διατὶ εἶμαι υπερήφανος ἐπὶ τούτῳ, θέον νὰ σοὶ ἀφηγηθῶ ὅ, τι οἱ δικασταὶ ἀπεκάλεσαν ἐγκλημα μου.

Πρὸ τινων μηνῶν, ἔλαβον κλησίν τινα· δὲν θέλω ἔτι νὰ σοὶ εἶπω πόθεν αὕτη προέρχεται.

Εὐρισκόμην τότε παρὰ τῷ Μ. . . μετὰ τῆς μητρὸς μου.

Μετέβην ἀμέσως εἰς ἀκρόασιν τοῦ στρατηγοῦ Μαρχελώφ. Ἀνὰ χεῖρας εἶχον αἰτησὶν ἥτις ἐ-

μελλε νὰ μοὶ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφορμὴ ὅπως ζητήσω νὰ εἰσαχθῶ.

Ἴσως ἀγνοεῖς τί εἶναι αἱ πρῶιναι ἀκροάσεις παρὰ τοῖς γενικοῖς διοικηταῖς;

Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν βλέπει πρῶτον τοὺς ὑπασπιστάς ἢ τοὺς πολιτικούς ὑπαλλήλους. Ὑποδέχονται τοὺς ἀναφερομένους καὶ δεικνύουσιν αὐτοῖς τὸ μέρος ὅπου ἕκαστος ὀφείλει νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Ἀ. Ε.

Οἱ φέροντες παράσημα, αἱ καταγωγῆς ὑψηλῆς ἢ ἀρκούντως κομψῶς ἐνδεδυμένοι γυναῖκες εἰσάγονται ἀμέσως εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως εἰσαχθῇ τις εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην νὰ ᾔναι παρασημοφόρος ἢ κομψῶς ἐνδεδυμένος· ἀρκεῖ νὰ ὁμιλῇ γαλλιστί.

Ἐν Ρωσίᾳ, πάντες οἱ ἐν ὑπουργήμασιν αἰσθάνονται φρίκην πρὸς τὴν ρωσικὴν.

Εἰς ἑτέραν αἴθουσαν εἰσάγονται οἱ μὴ παρασημοφόροι, οἱ μὴ πλουσίως ἀλλ' εὐρωπαϊκῶς ἐνδεδυμένοι. Οὗτοί εἰσιν οἱ πρόκριτοι χωρικοί, οἱ συνταξιοῦχοι ἀξιωματικοί, οἱ ἐργοστασιάρχαι, οἱ ξένοι ναῦται—καὶ Ἰουδαῖοι ἐπίσης, φέροντες μακροὺς ἐπενδύτας. Δὲν ὁμιλοῦσι τὴν γαλλικὴν, ἀληθὲς τοῦτο· ἐν ταῖς συνδιαλέξεσιν αὐτῶν ἀπαντᾷ παράδοξον κράμα λέξεων ἰσπανικῶν, σουηδικῶν, ἰταλικῶν, ἀγγλικῶν, ὀλλανδικῶν· οἱ πλεῖστοι ἐκφράζονται γερμανιστί· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν λαλοῦσι τὴν ρωσικὴν εἰσάγονται εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν.

Ἀλλ' οἱ Ρῶσοι, οἱ λαλοῦντες τὴν ἐπιτόπιον γλῶσσαν καὶ ἐνδεδυμένοι κατὰ τὸν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν τρόπον, ἀναμένουσι παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς κοινῆς αἰθούσης καὶ συχνότερον ἐπὶ τῆς κλίμακος. Ἀρκούντως καλὸν αὐτοῖς καὶ τοῦτο.

Τέλος ὁ στρατηγὸς παρουσιάζεται.

Ὅμιλεῖ γαλλιστί μετὰ προσηνοῦς ὑπομειδιάματος πρὸς τοὺς ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ὑποδοχῆς ἀναμένοντας.

— « Τί δύναμαι νὰ πράξω ὑπὲρ ὑμῶν, ἀγαπητέ μοι κύριε; Εἰς τί δύναμαι νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος, προσφιλὲς μοι κυρία; »

Ὅμιλεῖ γερμανιστί, μετὰ μειδιάματος ἤττον

ἐρασμίου, πρὸς τοὺς ἀναφερομένους τῆς δευτέρας αἰθούσης.

— « Τί εἶναι ἀγαπητέ μοι κύριε; Τί ζητεῖτε, ἀγαπητοί μοι κυρία; »

Πρὸς δὲ τοὺς ἐν τῇ κοινῇ αἰθούσῃ ἀναμένοντας, οὐδαμῶς ὁμιλεῖ. Ὁ στρατηγὸς ἀγνοεῖ καὶ τὴν ρωσικὴν.

* *

Ἐπειδὴ ἤμην ἐνδεδυμένη μετὰ μεγίστης κομψότητος—καθ' ἣν ἔλαβον κλήσιν—καὶ παιδαγωγὸν εἶχον παρισινήν τινα, εἰς ὑπάσπιστῆς με εἰσῆγαγε ταχέως οὐχὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ὑποδοχῆς, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ γραφεῖον τοῦ στρατηγοῦ Μαρκελώφ.

Ὁ στρατηγὸς εἶπε τῷ ὑπασπιστῇ.

Ἀφετέ μας.

Κυρία, γινώσκεις, μικρά μου, εἶμαι ὠραία.

Εἶπον τῷ στρατηγῷ:

— Ἐξοχώτατε, παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ ἐλευθερώσητε τὸν Παῦλον Πέτροβιτς Σπιαγίνην καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Τατιάνα Φεδορόβνα, οἵτινες συνελήφθησαν ὡς ἀντιγράφαντες καὶ διανείμενες στρατιωτικὰ ἄσματα.

Ἡ Α. Ε. με ἐθεώρησεν ἐκπληκτος.

— Πῶς ὀνομάζεσθε;

— Ἀλεξάνδρα Ἰβανόβνα Μεδζανώφ.

— Μὴ οἱ συλληφθέντες εἶναι συγγενεῖς σου;

— Οὐχὶ τῷ εἶπον.

— Διατί διάβολε τότε ἐπεμβάινεις ὑπὲρ αὐτῶν;

— Δὲν εἶναι τοῦτο τὸ ζήτημα, ἐξοχώτατε, ἀπὸ πῆντησα. Θέλετε, ναὶ ἢ οὐ, νὰ διατάξητε τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ τῆς γυναικὸς ταύτης;

— Οὐχί, ἀπαγε!

Τότε ἐξήγαγον εὐκινήτως ἐγχαιρίδιον, ὅπερ ἔκρυπτον ὑπὸ τὸ τρύχαπτον τοῦ στηθοδέσμου μου, καὶ ἐνέπηξα αὐτὸ εἰς τὴν γαστέρα τοῦ στρατηγοῦ.

Ἐκραξεν, ἔπεσεν, οἱ ὑπασπισταὶ ἔδραμον.

Συλλαμβανομένη ἐθεώρουν ἀταράχως τὸν στρατηγὸν ἀπαίροντα ἐπὶ τοῦ τάπητος, ὅπου τὸ αἶμα αὐτοῦ ἔρρεεν.

* *

Ἐνθυμεῖσαι ὅτι ἡμέραν τινά, ἐκ τῶ κήπῳ τοῦ θεοῦ σου, συνελέξαμεν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς χλόης, ὑπολαΐδα ἣτις ἀπέθνησκε πληγωθεῖσα τὴν κεφαλὴν ὑπὸ ἀρπακτικοῦ ὀρνέου βεβαίως;

Ἀσπαίρουσα εἶρεπε τὰς πτέρυγας ἀνοικτάς ἐχουσα· ἐκ τοῦ πτερώματος αὐτῆς, ἐξήρχετο ἐρυθρὰ δρόσος.

Ἐλαβον τὴν ὑπολαΐδα εἰς τοὺς δακτύλους ἐφίλησα τὴν ἀμυγλὴν αὐτῆς, ὅταν δ' ἀπέθνησκεν, ἐκεῖ, ἐν κινήσει τῶν πτερύγων, παρὰ τὰ χεῖλη μου, ἐκλαυτα.

Ἀλλὰ δὲν δύναμαι σήμερον νὰ σοὶ γράψω πλείονα· ὁ φύλαξ ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν.

Ἐς αὐριον.

Θέλεις νὰ σὲ ἐναγκαλισθῶ, εἰπὲ, καίπερ αἰμάσσουτα;

— ο —

(Περικοπή ἐκ τῆς Δευτέρας Ἐπιστολῆς).

Σοὶ ὠμίλησα περὶ τῆς τροφῆς μου· ὀφείλω νὰ σοὶ ὁμιλήσω περὶ τοῦ ἐραστοῦ μου. Ἀλλ' οὐχί, δὲν ἦτο ἐραστής. Ὁ Βόρις — δὲν πρέπει νὰ σοὶ εἰπῶ τὰ λοιπὰ ὀνόματα αὐτοῦ — οὐδόλως ἐσκέπτετο νὰ μὲ ἀγαπήσῃ ἢ συνδέσῃ ἔρωτα. Εἶχε δίκαιον· δὲν θὰ μὲ ἤρεσκεν, — οὐχί, ποσῶς. Καίπερ ἦτο λίαν νέος, εἶχεν ὕψος σοβαρὸν, αὐστηρὸν, σχεδὸν κατηφές· ἐνεδύετο λίαν ἀμελῶς καὶ εἶχε τὴν ἀφόρητον μανίαν νὰ ὁμιλῇ ρωσιστὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν· τέλος, ἐπειδὴ ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ ἐν Πιερουπόλει πανεπιστημίου, εἶχε τοὺς ἀδεξίους καὶ ἐμφαντικοὺς τρόπους τῶν φοιτητῶν. Ἐννοεῖς καλῶς ὅτι δὲν ἠδυνάμην ν' ἀγαπήσω τοιοῦτον ἐραστήν; Ἀλλ' εἶχεν ὀφθαλμοὺς ὡραιοτάτους, κοίλους μετὰ κατηφείας ἀτενίζοντας.

Ἴσως ἔνεκα τῆς κατηφείας ταύτης δὲν ἤσθην νόμην συμπάθειαν πρὸς αὐτόν· διότι ὁμολογῶν ὅτι δὲν ἤμην πάντῃ ἀπαθής. Ὁμίλει ὀλίγον — καὶ οὐδέποτε τὴν γαλλικὴν, — οὐδέποτε ἐμειδία, οὐδέποτε διεσκέδαζε, οὐδέποτε ἐχόρευεν, — ἦτο τέλος εἶδος ἀγρίου. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλα ταῦτα εὐηρεστούμην νὰ συχνάζω εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τοὺς περιπάτους ὅπου ἐγίνωσκον ὅτι θὰ συναντήσω αὐτόν. Εὐηρεστούμην ὁμιλοῦσα πρὸς αὐτόν ἔστι καὶ ρωσιστί. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ἀρκούν-

τως βαρεῖα, εἶχε τι τὸ χάριεν. Ἐπεθύμουν λίαν νὰ μάθω διατί ὁ Βόρις ἦτο κατηφής...

Ἐσπέραν τινὰ ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω περὶ τούτου. Θὰ ἴδῃς πόσον τοῦτο εἶναι τολμηρὸν, μία νεῆνις!

Εὐρισκόμην εἰς τὸν χορὸν καὶ οὐδέποτε ἤμην ὡραιότερα. Ὁ συνταγματάρχης Ρ... μὲ προσεκάλεσε νὰ χορεύσω μαζοῦρκά. Εἶναι ἄριστος ἱππεὺς καὶ ὁ πρῶτος ρῶσσος ἀξίωματικός· ὅστις δύναται νὰ διευθύνῃ χορὸν! Ἀλλ' ὅμως ἡρνήθην — διότι εἶδον τὸν Βόρις διελθόντα τὴν αἴθουσαν μετὰ μεϊζονος τῆς συνήθους ἐπὶ τοῦ προσώπου κατηφείας καὶ κατελθόντα εἰς τὸν κήπον.

Ἐγὼ, ἐνῷ ἐχορεύετο ἡ μαζοῦρκα, ὑπεξέφυγα ἀπαρατήρητος καὶ κατήλθον.

Ὁ Βόρις στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ κιγκλιδώματος ἐξώστου, ἦτο μόνος ἐκεῖ ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ ἐφαίνετο βλέπων ἀπλανῶς ὀπτασίαν μακρὰν, ἐν τῇ νυκτί.

Πλησιάσασα αὐτὸν εἶδον ὅτι ἐκλαίεν.

— ὦ! ἐφθύρισα τρέμους, διατί λοιπὸν λυπεῖσαι; θέλεις νὰ μοὶ τὸ εἰπῇς;

Ἐπαράχθη. Βεβαίως δὲν θὰ μὲ εἶδεν ἐρχομένην, Μὲ ἰθεώρησεν ἐπὶ πολὺ, λίαν πολὺ, ἄνευ ἀπαντήσεως. Τὰ δακρύδρεκτα αὐτοῦ ὄμματα ἦσαν γλυκύτατα.

Τέλος, εἶπε·

— Θέλεις νὰ μάθῃς διατί εἶμαι κατηφής;

— Ναί.

— Θὰ τὸ μάθῃς. Ἀκουσόν μου.

Καὶ ὠμίλησε μετὰ τοσοῦτο συγκεκινημένης φωνῆς ὥστε ἐσκέφθην. «ὦ! θὰ ἴδῃς, θὰ μοὶ εἰπῇ ὅτι μὲ ἀγαπᾷ» διότι τέλος, δυνατόν νὰ μὲ ἡγάπα!

Ἦμην λίαν ὡραία τὴν ἐσπέραν ἐκείνην.

Ἀλλ' οὐχί, δὲν ἡγάπα ἐμὲ...

Στῆθι! μικρὰ μου, σκεπτομένη πάντα ταῦτα κλαίω ὡς ἐκλαίεν ὁ Βόρις.

Δὲν βλέπω πλέον ὅ,τι γράφω... Αὐριον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

ὦ! εἰν ἐγίνωσκας, Σταφάνά μου, ὅποιον μέγαν λόγον μοὶ εἶπεν! Ἐλαβεν ὕψος ἐπίτημον, ὅ-

λίγον γελοῖον ἐπίσης, — οὐχί, ἐπίσημον μόνον — καὶ ὁμίλησε ζωηρᾶ τῇ φωνῇ, τὰ ὄμματα πρὸς τὸν οὐρανόν, ὡς καλὸς νεανίας προφήτης!

* *

« — Ἐὰν πάσχω καὶ κλαίω, αἷτιον τούτου εἶναι ἡ ἀτυχὴς μήτηρ μου, ἣτις βλέπει τὰ τέκνα τῆς ἀποθνήσκοντα τῆς πείνης καὶ τῆς πενίας μεταξὺ τῶν ἐξηντλημένων αὐτῆς ἀγκαλιῶν.

» Θρηνῶ διὰ σέ, Ρωσσία!

» Εἰς μελαγχολικὸς φρενοβλαθῆς, ὃν οἱ χαμερπεῖς καλοῦσι κύριόν των, κέκτηται ὁ γδοήκοντα ἑκάτομμύρια ἀνθρώπων, φρενὸν ποιμνιον ζώντων! Τινὲς μεγαλοπρεπεῖς, βαθύπλουτοι, ἀναιδεῖς, φέροντες ταινίας παρὰσῆμων καὶ λόφους κορέννουνται ἐκ κρεάτων καὶ οἶνων· ἀλλ' οἱ λοιποὶ, οἱ ἀναριθμητοὶ — ὡς οἱ τὴν στέρησιν ἀναμασπῶντες βόες — δὲν τρώγουσιν εἰμὴ τὴν πεῖναν των, δὲν πίνουσιν εἰμὴ τὴν δίψαν των!

» Εἰς ἓν μόνον ἔτος, ἐν Πετρούπολει, πεντακόσιοι εὐρέθησαν νεκροὶ ἐν τῇ ὁδῷ, ἀποθανόντες ἐξ ἀσιτίας.

« Ἐλθέ ἐνταῦθα, σὺ, ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν ᾖ. ἔχεις δίκην; Καλῶς. ΠλησίASON, θὰ σοὶ δώσω συμβουλὴν τινα. Πρέπει νὰ μεταβῇς παρὰ τῷ δικαστῇ σου.

» — Ἀλλὰ διατί; Τὸ δίκαιον εἶναι ὑπὲρ ἐμοῦ, ὁ ἀντίδικός μου εἶναι ἀποδεδειγμένος φαῦλος· εἶναι ἀνωφελὲς νὰ παρακαλέσω.

Τριπλοῦν κτήνος! Εἶσαι τίμιος ἄνθρωπος κατὰ τύχην; Ἄγε, μετάβα παρὰ τῷ δικαστῇ, σοὶ λέγω. Μὴ ὁμιλήσης περὶ τῆς ὑποθέσεώς σου· ὁμίλησε περὶ χιλίων ἄλλων πραγμάτων· ἐὰν γνωρίζης τερπνόν τι ἀνέκδοτον, σπεῦσον νὰ τῷ διηγηθῇς τοῦτο. Εἶτα ἀπερχόμενος ἀπόθεε γραμμάτιον ἐκ πεντακοσίων ρουβλίων εἰς τὴν χεῖρα τοῦ δικαστοῦ. Ἔσο ἡσυχὸς θὰ κερδίσης τὴν δίκην σου.

» — Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ πληρώσω διὰ νὰ μοὶ ἀποδοθῇ δικαιοσύνη!

» — Νήπιος!

» — Ἐπειτα δὲν ἔχω πεντακόσια ρουβλία.

» — Δὸς τριακόσια. Ἴσως ὁ δικαστὴς θὰ ἀρκεσθῇ.

» — Δὲν τὰ ἔχω.

» — Δὸς διακόσια.

» — Δὲν τὰ ἔχω.

» — Ἡ θέσις σου εἶναι σοβαρά. Εἶσαι ἔγγαμος τοῦλάχιστον;

» — Ἡ σύζυγός μου ἀπέθανεν.

» — Ἀλλ' ἔχεις ἴσως θυγατέρα;

» — Ναί.

» — Ὡραίαν;

» — Οὐχί. Ἀλλοιοθωρίζει.

» — Καὶ τολμᾷς ν' ἀπολογηθῇς; Δὲν ἔχεις οὔτε γυῖμα νὰ δώσης, οὔτε σύζυγον νὰ δανείσης, οὔτε θυγατέρα νὰ προσενέγκῃς, καὶ διανοεῖσαι νὰ ἀπολογηθῇς — ἐν Ρωσσίᾳ;

» — Τί λοιπόν; μὴ ἐν τῇ ἡμετέρα χώρᾳ πάντες οἱ δικασταὶ πωλοῦσι τὴν συνείδησίν των;

» Πάντες, οὐχί. Ὑπῆρχε τῷ 1861 ἐν μικρῷ χωρίῳ παρὰ τὴν Βορονέζην, δικαστὴς ἀρνηθεὶς νὰ δεχθῇ ἡμέραν τινα μίαν παχεῖαν ὄρνιθα ἣν προσήνεγκεν αὐτῷ εἰς διάδικος. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα παρήγαγε τοσοῦτον θόρυβον ὥστε ὁ διοικητὴς ἐταράχθη καὶ ὁ δικαστὴς ἐπαύθη.»

*

« Ναί, ἡ πείνα βασιλεύει ἐν Ρωσσίᾳ. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι ὁ τσάρος, ἡ πείνα εἶναι ἡ τσαρέβνα. Ναί, ἡ συνείδησις τῶν δικαστῶν εἶναι πρᾶγμα ἐκτιθέμενον εἰς πλειστηριασμόν, δύσκολον δὲ ν' ἀγοράσῃ τις τὴν ἀκαθαρσίαν ταύτην! Αὕτη ἡ μαύρη ἀλήθεια.

» — Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον, ὦ Θεὲ τιμωρὲ!

» — Ἡ προτευχὴ δὲν εἶναι ἐλευθέρα.

» — Οὐδεὶς δύναται νὰ σὲ λατρεύσῃ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ νοῦς του ἢ κατὰ τὸ ἐνστικτον τῆς διανοίας του. Ἡ ἐλευθεριωτέρα διάνοια ὀφείλει νὰ προσποιῇται πίστιν πρὸς ὅσα διδάσκουσιν οἱ ἀμαθεῖς, οἱ περιφρονηταί, οἱ περιφρονούμενοι ἱερεῖς· τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ δεόν νὰ γίνηται καθ' ἓνα καὶ οὐχί κατ' ἄλλον τρόπον· δυνατόν ν' ἀποσταλῇ τις εἰς Σιβηρίαν ὡς μὴ γονατίσας κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα διερχόμενος πρὸ παρεκκλησίου. Ὁ τσάρος λέγει· «μόνος ἐγὼ ἔχω λόγον.» Ὁ τσάρος εἶναι τὸ δεσποτῆριον τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων. Ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἐν ᾗ ὁ Ἀλέξανδρος ἀντικαθίστησι τὸν Ἰησοῦν, εἶναι τὸ δεσποτῆριον τῶν συνειδήσεων.»

Τὸ συγγραμμάτιον τοῦτο περιέχων 26 ταιάυτας ἐπιστολάς εὐρίσκεται παρ' ἅπασιν τοῖς βιβλιοπώλαις, ὡς καὶ ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ «Γραφικοῦ Κόσμου», τιμᾶται δὲ γρ. 5.

ΓΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΑ

(Διήγημα Ἀλεξάνδρου Δουμά).

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 185 Τεύχους ΣΤ').

Στηριγμένος εἰς τὸν βραχίονα τοῦ πατρὸς του, προσέχοντας εἰς τὸ νὰ μετριάξῃ τὸ βάδισμά του καὶ νὰ ἐκλέγῃ ὁδοὺς εὐκόλους καὶ ὁμαλὰς, ὁ Γάστων ἀτενίζει τὰ ὄμματά του πρὸς τὴν κατοικίαν τῆς Ἰωάννης, φλέγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτήν, νὰ τὴν καθησυχάσῃ, νὰ τὴν παρηγορήσῃ. Τὸ αἷμά του βράζει, τὸ πνεῦμά του καὶ ἡ καρδία του υποφέρουσι σκληρὰν βάσανον. Τί γίνεται ἡ κυρία Δελωναίου; τί κάμνει; τί ἄρά γε ὑποθέτει; ὅχι, δὲν ἔχει πλέον τὴν δύναμιν νὰ περιμείνῃ, καὶ θὰ τὴν ἴδῃ, καὶ ἂν πρὶν ἔπειτα ν' ἀποθάνῃ.

Ἡ εἰδησις τῆς ἀσθενείας τοῦ Γάστωνος, καὶ ἡ αἰτία τῆς μονομαχίας ἐγνώσθησαν εἰς τὴν Ἰωάνναν. Ἐκτοτε κεκλεισμένη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, πληροφορουμένη καθ' ἑκάστην περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς, διὰ τῆς γηραιᾶς τροφῆς τῆς Μάρθας, ὑποκύπτει εἰς τὸ βάρος τῶν σιωπηλῶν ἀλγηδόνων τῆς. Ἀγαπᾷ τὸν Γάστων καὶ τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ ἐννοεῖ ὅτι τοῦ λοιποῦ αἱ δύο αὐτῶν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἐνοχαιομένη εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου, τὸν λογισμὸν αὐτῆς τείνει ἤδη ὅλον πρὸς τὸν νέον, ὅστις ὠρκίσθη νὰ τῇ δώσῃ τὸ ὄνομά του. Ἀλλ' ἡ ἀπαίσιος αὐτῇ ἀρχὴ τοῦ ἐρωτός των τὴν φοβίζει· τὸ μέλλον τῇ παρίσταται πλήρες τρικυμιῶν καὶ θλίψεων· αἱ ὥραι αὐτῆς παρέρχοντο ἐν ἀνησυχίᾳ, αἱ νύκτες τῆς φεύγουσιν αὐπνοί. — Ἡμέραν τινὰ, ὅτε ἔτι πλέον ἀνήσυχος, δὲν εἶχε λάβει εἰδήσεις περὶ τοῦ Γάστωνος, βλέπει τὸν μαρκίων Μαλλάν. Ὅταν ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἡ Ἰωάννα ταρασσεται, ἐγείρεται καὶ στηρίζεται κατὰ τῆς ἐστίας ἵνα μὴ καταπέσῃ. Ὁ μαρκίων τὴν προσαγορεύει μετὰ γλυκυτάτης θλίψεως, καὶ κάθηται ἀπέναντι αὐτῆς. Φαίνεται καὶ αὐτὸς ὠχρότερος τοῦ συνήθους. Ἀλλὰ, καίτοι καταδιωρόμενος ὑπὸ τῆς λύπης τῆς πλέον σκληρᾶς εἰς καρδίαν πατρὸς, ἔχει τοσαύτην θελήσειος ἰσχύον, ὥστε τὸ πρόσωπόν του οὐδεμίαν προδίδει ἀνίαν, ἀλλὰ μειδιᾷ.

— Ἰωάννα, λέγει ὁ Μαλλάν πρῶτος διακόπτων τὴν σιωπὴν, ὁ Γάστων εἶναι καλὰ.

Ἡ κ. Δελωναίου ὤφωσεν εἰς οὐρανὸν βλέμμα εὐγνωμοσύνης.

— Καὶ ἦλθε ν' ἀπαιτήσω παρ' ὑμῶν μίαν ἐκδούλευσιν, ἐπανέλαβεν ὁ μαρκίων.

— Παρ' ἐμοῦ, ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα μετὰ θαυμασμοῦ, λέγετε, μαρκίων; — Ἀλλὰ, ἐπανελάβεन αὕτη περιλύπως, εἶναι λοιπὸν δυνατόν ὑμεῖς νὰ ἔχετε ἀνάγκην ἀπὸ ἐμέ;

— Σ' εὐγνωμονῶ ἀπὸ τοῦδε Ἰωάννα, διότι οἱ λόγοι οὗτοι μὲ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ καρδία σου ἐνθυμεῖται.

— Ναί, ἐνθυμοῦμαι, μαρκίων, ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦστε πάντοτε ὁ προστάτης τῆς οἰκογενείας μου, ὅτι ἐτώσατε τὴν ζωὴν τοῦ πατρὸς μου. Δὲν λησμόνησα ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανε, χωρὶς νὰ δυνθῇ ν' ἀποτίσῃ τὴν πρὸς ὑμᾶς ὀφειλὴν του, καὶ ὅτι μᾶς ἐκληροδότησεν αὐτήν. Βλέπετε, κύριε μαρκίων; τίποτε δὲν ἐλησμόνησα.

Ὁ πατήρ σου εἶχεν εὐγενῆ καρδίαν, Ἰωάννα, ἦτο φίλος μου, καὶ δὲν ἔκμα τίποτε δι' αὐτόν. Ἀλλὰ σήμερον, Ἰωάννα, διὰ μιᾶς λέξεως δύνασθε ν' ἀποτίσῃτε τὴν ὀφειλὴν του, ὡς τὴν λέγετε, καὶ μετὰ τόκου· δύνασθε νὰ μετατρέψῃτε τὰ πρόσωπα καὶ νὰ καταστήσῃτε ἐμὲ ὑπόχρεών σας.

Ἡ κ. Δελωναίου ἐθεώρησε τὸν μαρκίωνα μετ' ἐκπλήξεως καὶ φόβου.

— Ἐννοεῖται, ἐξηκολούθησεν, ὅτι ὁμιλῶ περὶ τοῦ υἱοῦ μου, τὸν ὁποῖον μία ψυχὴ, μία μὲν ὀφειλὴ δύναται νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸ καλὸν τὸν πατέρα του, εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Τῶν ἄλλων, Ἰωάννα, γνωρίζετε τί ἀπαιτῶ παρ' ὑμῶν.

Ἡ κ. Δελωναίου ἐμεινεν ἄφωνος, τοὺς ὀρθαλμούς κατὰ νεύουσα, βεβυθισμένη εἰς τὴν θλίψιν τῆς.

— Ἐὰν ἀγαπᾷς τὸν Γάστων, Ἰωάννα, εἰς τὸν ἀγαπᾷς πρέπει νὰ τὸν σώσῃς, ἐπανελάβε λέγων ὁ κ. Μαλλάν.

— Καὶ διὰ νὰ τὸν σώσω, πρέπει νὰ παραιτήσω τὸν ἐρωτά του, δὲν εἶναι οὕτω; ἐφίθυσεν ἡ Ἰωάννα· πρέπει ν' ἀθετήσω τὸν πρὸς αὐτόν λόγον μου, πρέπει νὰ μακρυνθῶ, νὰ φύγω μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ.

— Ναί, Ἰωάννα, τὸ εἶπες, πρέπει νὰ φύγῃς· ὁ Γάστων ἀγαπᾷ γυναῖκα σπανίου πνεύματος καὶ μεγάλης καρδίας, τῇ ἔδωσεν ἐπίσημον ὑπόσχεσιν καὶ δὲν δύναται νὰ τὴν ἀθετήσῃ, δὲν ἀποσύρεται, καὶ βεβαία ἂν ἦναι ἡ δυστυχία του. Τότε ἡ γυνὴ τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ, διὰ τοῦ ὕψους καὶ ἀφωτισμένου ἐρωτός της, ἀνάγκη νὰ πράξῃ ὅ,τι ἀδύνατον εἰς αὐτόν· αὐτὴ πρέπει νὰ φύγῃ, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν φεύγει.

— Ναί, ἐννοῶ, εἶπεν ἡ Ἰωάννα ὡχρὰ ὡς ὁ θάνατος, εἰμαι ἐμπόδιον εἰς τὴν ζωὴν του.

Καὶ ἡ κεφαλὴ της ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ στήθους της.

— ὦ! τὸ ἐννοῶ, πρέπει νὰ ὑποφέρῃτε μεγάλως! εἶπε σιγαλῶς ὁ μαρκίων, συγκινηθεὶς ἐνώ-

πιον τῆς ἀληθοῦς καὶ σπαραξικαρδίου αὐτῆς θλίψεως.

Ἄλλ' ὑπερισχυούσης τῆς πατρικῆς αὐτοῦ στοργῆς καὶ τῆς κ. Δελωναίου κλονιζομένης.

— Ἄλλ' ὅμως, εἶπεν, ἐὰν τὸν ἀγαπᾶτε, Ἰωάννα, σώσατέ τον· εἰς τὴν ζωὴν ἐκάστου ὑπάρχουσιν ὑποχρεώσεις ἀδυσώπητοι, καὶ ὅσον ἀξία καὶ ἂν ᾔσθε τῆς ἀγάπης τοῦ υἱοῦ μου, πιστεύσατέ με, ἡ εὐτυχία του δὲν δύναται νὰ ᾔηται πλησίον σας.

— ὦ! ἐκραύγασεν ἡ Ἰωάννα, μὲ συντρίβετε τὴν καρδίαν! . . .

Καὶ ἔπειτα, μετὰ μακρὰν σιωπὴν καθ' ἣν ἡ Ἰωάννα ἐπάλαισεν, ὑποχωροῦσα ἐναλλάξ εἰς τὸν ἔρωτά της ἢ τὴν αὐταπάρησίν της.

— Θέλω ὑπακούσει, εἶπε μὲ φωνὴν νενεκρωμένην, θέλω φύγει . . . ἀλλ' αὐτός; . . .

— Τὸ κακὸν εἶναι μέγα, ἀπήντησεν ὁ μαρκίων, ἀλλ' ἐλπίζω, δὲν εἶναι ἀθεράπευτον· θέλω ἐπαγρυπνήσει ἐπ' αὐτοῦ, θέλω θεραπεύσει τὸ τραῦμά του, καὶ ὁ Θεὸς εἴη βοηθός!

— Θέλω ἀναχωρήσει, ἐπανέλαθεν ἡ Ἰωάννα, καταβεβαρυμένη ὑπὸ τῆς θλίψεως.

— Ὁ Θεὸς θέλει σοὶ καταλογίσει τὴν θυσίαν σου ἐν οὐρανοῖς, Ἰωάννα, ὁ πατήρ σου σὲ εὐλογεῖ ὅτι σώζεις τὸν υἱόν μου.

Ἡ Ἰωάννα ἤγγισε τὸ μέτωπόν της διὰ τῆς χειρὸς, ὡς διὰ ν' ἀποδιώξῃ πάντα περιφύλαυτον στοχασμὸν καὶ νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν ἀνδρείαν της, καὶ ἀνυψοῦσα τὴν κεφαλὴν τὴν ὁποῖαν ἐκάλλυνεν ἔτι πλέον ἡ ὑποταγή.

— Πρέπει νὰ πράξω τοῦτο πάραυτα, ἐπανέλαβε, τὸ ἐννοῶ, Λύριον ἀναχωρῶ.

— Ἰωάννα, εἶπεν ὁ Κ. Μαίλλαν, ἔχω εἰς τὴν Δελφιναίαν πύργον, τὸν ὁποῖον διάθεσις. Σὲ ἡγάπων καὶ πρότερον, ἤδη σὲ ἀγαπῶ ἔτι πλέον. Θέλω ἀγρυπνεῖ μακρόθεν ἐφ' ὑμῶν. Θραύω τὴν καρδίαν σου, Ἰωάννα, καὶ ὅμως μὲ εἶσαι προσφιλῆς.

(ἀκολουθεῖ).

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΒΥΘΩ· ΦΡΕΑΤΟΣ.

Παράδοξός τις γάμος ἐτελέσθη ἐσχάτως ἐν τινι παρὰ τὸ Βέλγιον κειμένη κώμῃ. Νεανίας τις ἠράσθη τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ δημάρχου, καὶ γνωρίζων ὅτι καὶ ἡ νεάνις ἡγάπα αὐτὸν περιπαθῶς, ἐζήτησεν αὐτὴν παρὰ τῶν γονέων εἰς γάμον. Ἄλλ' οὗτοι δὲν κατένευσαν, λόγῳ μὲν προφασισάμενοι τὴν νεότητά της νεάνι-

δος, ἔργῳ δὲ, διότι ὁ νέος, εἰ καὶ ἦτο χρηστὸς, δὲν εἶχεν ἴσῃν αὐτῇ περιουσίαν.

Μάτην ἡ νέα ἐπεχείρησεν ἐπὶ δύο ἔτη ἵνα πείσῃ τοὺς γονεῖς· μάτην παρεκάλεσε, ἐδεήθη... ἔκλαυσε . . . ἐνήστευσε, . . . ἡσθένησε . . . τὰ πάντα εἰς μάτην. Διότι οὗτοι ἔμειναν ἀκαμπτοι πρὸς πάντα αὐτῆς τὰ τεχνάσματα καὶ τὰς δεήσεις.

Τέλος δὲ ἡ νεάνις ἀπελπίσασα, προφασισάμενη ὅτι ἐπορεύετο εἰς ἐπίσκεψιν ἀσθενούσης τινὸς θείας, ἐξῆλθε μόνῃ τοῦ πατρικοῦ οἴκου. Ἀλλὰ μετὰ μίαν ὥραν νέος τις, φίλος τοῦ ἐραστοῦ τῆς νεάνιδος, παρίσταται ἐντρομος καὶ ἀγγέλλει τοῖς γονεῦσι ταύτης, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος, ὅτι οἱ δύο ἐρασταί, ἀπελπίσαντες, ἔριψαν ἑαυτοὺς ἀμρότεροι εἰς τὸ παρὰ τὴν κώμην γνωστὸν βαθύτατον φρέαρ, καὶ προσέθηκεν ὅτι εἶδε μὲν αὐτοὺς μακρόθεν πίπτοντας εἰς τὸ φρέαρ, ἀλλὰ προσδραμὼν δὲν ἔφθασεν ἵνα ἐμποδίσῃ αὐτούς. Ἦλπιζε δὲ ὅτι ἔτι ἔζων καὶ ἤρχετο ζητήτων βοήθειαν.

Ἐκαστος λαμβάνει κλίμακας καὶ σχοινία, καὶ πάντες σπεύδουσιν ἀγωνιῶντες πρὸς τὸν τόπον τοῦ αὐχήματος. Εὐτυχῶς οἱ δύο ἐρασταί, εἰ καὶ ἦσαν πῶς πεπληγωμένοι, ἔζων ἔτι· διότι, πίπτοντες εἰς τὸ φρέαρ, κατεσχέθησαν ὑπὸ τινος σανιδώματος, καὶ ἐκραύγαζον πρὸς τοὺς προσδραμόντας, ὅτι, ἐὰν οἱ γονεῖς μὴ κατανεύσωσιν εὐθὺς τὸν γάμον, ἔκριναν ἵνα ἀποθάνωσιν, πίπτοντες εἰς τὸ πρὸ αὐτῶν ὕδωρ.

Οἱ συγγενεῖς ἠναγκάσθησαν ἵνα ἔλθωσιν αὐτοῖς εἰς λόγους, καὶ ὑπέσχοντο ἵνα συγκατάνεύσωσι τὸν γάμον, ἐπικαλούμενοι μάρτυρας ἀπαντας τοὺς περιεστῶτας κατοίκους τῆς κώμης. Ἄλλ' οἱ δύο ἐρασταί, φοβούμενοι μὴ, ἐξελθόντες τοῦ φρέατος, φενακισθῶσιν, ἠξίουσαν ἵνα ὁ γάμος τελεσθῇ ἐν τῷ φρέατι, καὶ ἐζήτησαν ἵνα ὁ ἱερεὺς καταβῇ διὰ σχοινίου εἰς αὐτούς. Ἀλλως . . .

Οἱ γονεῖς ἰδόντες τὴν ἐπιμονὴν αὐτῶν ἔδραμον εἰς τὴν κώμην, παρέλαβον τὸν ἱερέα, ἀφ' ἑνὸς μὲν πείθοντες αὐτὸν διὰ χρημάτων ἀφ' ἑτέρου βιαζόμενοι κατεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὸ φρέαρ «ἐκὼν ἄκων» παρὰ τοὺς δύο ἐραστὰς οἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ τινος σανιδώματος ἀναμένοντες τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ τελεσθέντος τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου καὶ ἀνὰ βιβλάσαντες αὐτοὺς ἀπήγαγον μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων εἰς τὴν κώμην των.

— Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἑρρίκος τέταρτος κυνηγῶν ποτε ἀπεπλανήθη τῆς συνοδείας. Ἰδὼν δὲ τυχαίως χωρικὸν καθήμενον παρὰ τι δένδρον. «Τί κάμνεις ἐδῶ;» ἔρωτᾷ αὐτόν. — Ἀναμένω ἵνα ἴδω παρέρχόμενον τὸν βασιλέα. — «Ἐὖν

θέλῃς ἵνα ἴδῃς τὸν βασιλέα, λέγει αὐτῷ ὁ μονάρχης, ἀνάβα ὀπισθεν τοῦ ἵππου μου, καὶ θὰ σὲ ὀδηγήσω εἰς τόπον, ἀφ' οὗ δύνασαι ἵνα ἴδῃς αὐτὸν εὐκόλως. » Ὁ χωρικός ἀναβαίνει ἐπὶ τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως, καὶ ἐνῶ ἐπροχώρουν, ἐρωτᾷ ἐκ τίνος σημείου θὰ δυνηθῇ ἵν' ἀναγνώρισῃ τὸν βασιλέα.

Ἐκ τούτου, ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, ὅτι, ἐνῶ πάντες οἱ περὶ τὸν βασιλέα ἔχουσιν ἀσκηπὴν τὴν κεφαλὴν, οὗτος οὐδέποτε ἀφαιρεῖ τὸν πῖλον.

Μετ' ὀλίγον ὁ ἀποπλανηθεὶς βασιλεὺς ἀνευρίσκει τὴν συνοδίαν, καὶ πάντες οἱ αὐλικοὶ, ἀραιροῦντες τοὺς πῖλους, ἀσπάζονται αὐτὸν αἰδημόνως.

— Λοιπὸν, λέγει τότε ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ὀπισθεν αὐτοῦ συνιππεύοντα χωρικόν, τίς εἶναι ὁ βασιλεὺς;

— Ἐπ' ἀληθείας, λέγει τότε ὁ χωρικός, εἰς ἑξ ἡμῶν τῶν δύο, ἢ σὺ ἢ ἐγώ· διότι μόνοι ἡμεῖς οἱ δύο φοροῦμεν πῖλους.

* *

— Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας Μαρία Ἀλεξανδρόβνα, ἥς τὸν θάνατον ἀνήγγειλον αἱ ἐφημερίδες, ἐγεννήθη τῇ 27 ἰουλίου 1824 ἐκ τοῦ Λουδοβίκου Β'. μεγάλου δούκῃ τῆς Ἑσθίας καὶ τῆς Βιλελμίνης Λουίζας πριγκιπέσσης τῆς Βαδίας. Συνεζεύχθη δὲ ἐν ἡλικίᾳ δεκάεπτά ἐτῶν τῇ 16 ἀπριλίου 1824 τὸν τότε μέγαν δούκα εἰς τὴν δὲ αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρον τὸν Β' ὅτε καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα κατὰ τὰ ρωσικὰ νόμιμα. Ἡ αἰμνήστως αὐτοκράτειρα ἦν τύπος ἀγαθότητος καὶ εὐποιίας, δι' ἣν ἡγάπατο σφόδρα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὃν ἡγάπα καὶ αὐτὴ ὡς μήτηρ ἀληθινή.

— Ὁ κύριος Γεώργιος Ζαρίφης κατὰ τὴν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν Προύσῃ βραχείαν διαμονὴν αὐ-

τοῦ προσέφερεν εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα Προύσης τὰ ἐξῆς χρηματικὰ ποσά:

Ἑλληνικὴν σχολὴν Προύσης λίρ. Τουρκ. 50. — Σχολὴν Μουδανίων 60. — Σχολὴν Καγιάμπας 30. — Σχολὴν Μπαλουκ-Παζάρ 30. — Σχολὴν Ταπετζί-κιοῖ 30. — Σχολὴν Καλαπανίου 30. — Σχολὴν Πλατυάνου 30. — Σχολὴν Μεταπόλεως 30. — Σχολὴν Νεοχωρίου 30. — Σχολὴν Ἀρδανιτοχωρίου 20. — Σχολὴν Δεμιρδενίου ἐτησίως 20. — Σχολαὶ Ἀρμενικῆς κοινότητος 400. — Σχολαὶ Ἰουδαϊκῆς κοινότητος 40.

— Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης προσήνεγκε 200 λίρας εἰς τὸ ἀρμενικὸν νοσοκομεῖον.

— Ἐν Βουγιουκ-Δερὲ ἀπεβίωσεν ὁ ὁμογενὴς κ. Πέτρος Καμάρας, συνεπείᾳ ἐγχειρίσεως γενιμῆνης αὐτῷ πρὸς ἱσπιν χρονικοῦ νοσήματος. Ὁ θάνατός του βαθέως ἐλύπησε συγγενεῖς πολλοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ φίλους αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ἦτο ζωηρὸς καὶ δραστήριος ἀνὴρ, ἐπιδιώκων τὰ καλὰ καὶ μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὰ ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς πρὸς τὴν κοινωνίαν ὑποχρεώσεις ἀνταποκρινόμενος.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ.

Οὔτε λέξιν ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ ἐν τῷ παρελθόντι ἐμπορικῷ δελτίῳ γραφόμενά μας. Ἡ αὐτὴ ἀκινησία, ὁ αὐτὸς μαρasmus, ἡ αὐτὴ τέλος ἀπελπιστικὴ κατάστασις. Ἐλαφρὰ τις ζωηρότης παρετηρήθη μόνον ἐπὶ τῶν ζαχαρέων καὶ καφρέδων, πλὴν ἀγνοοῦμεν ἂν καὶ αὕτη δὴν εἶναι πρόσκαιρος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ, Οἱ Ρῶσσοι ἐν Σεβαστουπόλει (συνέχεια καὶ τέλος). — ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΔΕΥΚΩΜΑ, Ἀλέξανδρος Δουμάς. — Περὶ Ἄρτου. — Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς (Πραγματεία Ν. Ἰωαννίδου ἱεροφάτου.) — Ἡ πόλις Προύσα καὶ οἱ πρῶτοι αὐτῆς Σουλτάνοι. — Οἱ νέοι Αἰγυπτῶτες (συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 153). — Ἐπιστολαὶ μιᾶς Μηδενίστριας. — Γάστρων καὶ Ἰωάννα, Διήγημα Ἀλεξ. Δουμά (συνέχ. τευχὸς ΣΤ'). — Διάφορα. — Ἐμπορ. Δελτίον.

ΕΙΚΟΝΕΣ.

Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Β'. — Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς. — Ἡ Νικόπολις. — Οἱ νέοι αἰγυπτῶτες. — Ἡ Μηδενίστρια Ἀλεξάνδρα Ἰδανόβνα.